

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

GÜNEYSU (RİZE) İLÇESİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KÖSE

**Danışman
Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU**

Artvin-2019

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Güneysu (Rize) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU’nun sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.
11/01/2019

Mustafa KÖSE

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

GÜNEYSU (RİZE) İLÇESİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

Mustafa KÖSE

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :/...../2019

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : :/...../2019

Tez Danışmanı:

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

ONAY:

Bu Yüksek Lisans Tezi, AÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından .../.../2019 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih vesayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.../.../.....

Doç. Dr. Hilal TURGUT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Güneysu (Rize) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri” adlı bu çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Botaniği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Yüksek lisans tez danışmanlığımı üstlenen, çalışmanın her aşamasında bilgi ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU’na, Dr. Öğretim Üyesi Hayal AKYILDIRIM BEĞEN’e, anket çalışmasında yardımlarını esirgemeyen Güneli Köyü Muhtarı Köksal PEÇE’ye, Güneysu İl Özel İdaresi Müdürü Mehmet BÜYÜK’e, Güneysu Halk Eğitim Müdürü Adnan YIĞCI’ya ve Güneysu halkına teşekkürü ve minneti bir borç bilirim.

Manevi desteğini, ilgisini, sevgisini ve sabrını hiçbir zaman eksik etmeyen her zaman yanımda olan eşim İlknur KÖSE’ye sonsuz minnet duygularımı sunuyorum.

Araştırmanın bilimsel ve teknik açıdan uygulayıcılara faydalı olmasını dilerim.

Mustafa KÖSE

Artvin - 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEZ BEYANNAMESİ	I
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
1 GENEL BİLGİLER	1
1.1 Giriş	1
1.2 Literatür Özeti.....	2
1.3 Araştırma Alanının Genel Özellikleri.....	4
1.3.1 Coğrafi Konum	4
1.3.2 Ulaşım.....	4
1.3.3 İklimsel Özellikler	5
2 MATERYAL VE YÖNTEM	7
3 BULGULAR	8
3.1 Tespit Edilen Etnobotanik Özelliğe Sahip Bitkilerin Analitik Değerlendirilmesi	8
3.2 Araştırma Sonucunda Tespit Edilen Yeni Kullanımlar	11
3.3 Etnobotanik Özellikteki Türlerin Tanıtımı	14
3.3.1 <i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.	14
3.3.2 <i>Pteridium aquilinum</i> L. Kuhn.....	15
3.3.3 <i>Lycopodium clavatum</i> L.	16
3.3.4 <i>Sambucus nigra</i> L.	17
3.3.5 <i>Viburnum opulus</i> L.	18
3.3.6 <i>Allium cepa</i> L.	19
3.3.7 <i>Allium sativum</i> L.	20
3.3.8 <i>Amaranthus retroflexus</i> L.	22
3.3.9 <i>Rhus coriaria</i> L.	23
3.3.10 <i>Cuminum cyminum</i> L.	24

3.3.11	<i>Daucus carota</i> L.	25
3.3.12	<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	25
3.3.13	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill.....	26
3.3.14	<i>Pimpinella anisum</i> L.	27
3.3.15	<i>Nerium oleander</i> L.....	28
3.3.16	<i>Hedera helix</i> L.	29
3.3.17	<i>Aloe vera</i> L. Burm. fil.	30
3.3.18	<i>Achillea millefolium</i> L.....	31
3.3.19	<i>Arctium platylepis</i> (Boiss. Et Bal.) Sosn. Ex Grossh.....	32
3.3.20	<i>Artemisia absinthium</i> L.....	32
3.3.21	<i>Bellis perennis</i> L.	34
3.3.22	<i>Cynara scolymus</i> L.	35
3.3.23	<i>Tussilago farfara</i> L.	35
3.3.24	<i>Berberis vulgaris</i> L.	36
3.3.25	<i>Alnus glutinosa</i> L.	37
3.3.26	<i>Alkanna tinctoria</i> L. Tausch subsp. <i>tinctoria</i>	38
3.3.27	<i>Trachystemon orientalis</i> L. G. Don	39
3.3.28	<i>Brassica oleraceae</i> var. <i>acephala</i> L.....	40
3.3.29	<i>Eruca vesicaria</i> subsp. <i>sativa</i>	41
3.3.30	<i>Raphanus sativus</i> L.	42
3.3.31	<i>Buxus sempervirens</i> L.	42
3.3.32	<i>Humulus lupulus</i> L.	43
3.3.33	<i>Cannabis sativa</i> L.	44
3.3.34	<i>Cistus creticus</i> L.	45
3.3.35	<i>Convolvulus arvensis</i> L.....	46
3.3.36	<i>Cornus mas</i> L.....	47
3.3.37	<i>Carpinus betulus</i> L.....	48
3.3.38	<i>Corylus avellana</i> L.....	49
3.3.39	<i>Cucurbita maxima</i> Lam.	50
3.3.40	<i>Momordica charantia</i> L.....	51
3.3.41	<i>Sicyos angulatus</i> L.	51

3.3.42	<i>Cupressus sempervirens</i> L. var. <i>pyramidalis</i>	52
3.3.43	<i>Diospyros lotus</i> L.	53
3.3.44	<i>Erica arborea</i> L.	54
3.3.45	<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	54
3.3.46	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	55
3.3.47	<i>Rhododendron ponticum</i> L.	56
3.3.48	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	57
3.3.49	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	58
3.3.50	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	59
3.3.51	<i>Castanea sativa</i> Miller	60
3.3.52	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	61
3.3.53	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	62
3.3.54	<i>Hypericum perforatum</i> L.	63
3.3.55	<i>Juglans regia</i> L.	64
3.3.56	<i>Ajuga reptans</i> L.	67
3.3.57	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	67
3.3.58	<i>Mentha pulegium</i> L.	68
3.3.59	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	69
3.3.60	<i>Salvia verticillata</i> L. subsp. <i>verticillata</i>	70
3.3.61	<i>Thymus pseudopulegioides</i> Klokov & Des.-Shost	71
3.3.62	<i>Laurus nobilis</i> L.	72
3.3.63	<i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>aculeatus</i>	73
3.3.64	<i>Smilax excelsa</i> L.	74
3.3.65	<i>Linum usitatissimum</i> L.	75
3.3.66	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	76
3.3.67	<i>Punica granatum</i> L.	77
3.3.68	<i>Malva sylvestris</i> L.	78
3.3.69	<i>Ficus carica</i> L.	80
3.3.70	<i>Morus alba</i> L.	81
3.3.71	<i>Morus nigra</i> L.	81
3.3.72	<i>Syzygium aromaticum</i>	83

3.3.73	<i>Fraxinus angustifolia</i> Vahl. subsp. <i>oxycarpa</i> (Bieb. ex Willd.) Franco & Rocha Afonso.....	83
3.3.74	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	84
3.3.75	<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i>	86
3.3.76	<i>Picea orientalis</i> L.....	87
3.3.77	<i>Pinus sylvestris</i> L.	88
3.3.78	<i>Plantago major</i> L.....	89
3.3.79	<i>Platanus orientalis</i> L.....	90
3.3.80	<i>Zea mays</i> L.....	91
3.3.81	<i>Rumex crispus</i> L.....	93
3.3.82	<i>Cyclamen coum</i> Miller var. <i>coum</i>	94
3.3.83	<i>Primula vulgaris</i> Hudson subsp. <i>sibthorpii</i> (Hoffmanns.) W.W.Sm. & Forrest	94
3.3.84	<i>Nigella sativa</i> L.....	95
3.3.85	<i>Frangula alnus</i> subsp. <i>alnus</i>	96
3.3.86	<i>Cerasus avium</i> L. Moench	97
3.3.87	<i>Cydonia oblonga</i> Miller.....	98
3.3.88	<i>Fragaria vesca</i> L.....	100
3.3.89	<i>Laurocerasus officinalis</i> L.	101
3.3.90	<i>Malus sylvestris</i> Miller subsp. <i>mitis</i> (Wallr.) Mansf.....	102
3.3.91	<i>Mespilus germaniaca</i> L.....	103
3.3.92	<i>Persica vulgaris</i> Mill.	104
3.3.93	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	105
3.3.94	<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	105
3.3.95	<i>Rosa canina</i> L.	106
3.3.96	<i>Rubus fruticosus</i> L.	108
3.3.97	<i>Citrus limon</i> L. Burm f.....	109
3.3.98	<i>Salix alba</i> L.	110
3.3.99	<i>Atropa belladonna</i> L.	111
3.3.100	<i>Nicotiana tabacum</i> L.....	112
3.3.101	<i>Solanum melongena</i> L.....	113

3.3.102	<i>Solanum muricatum</i> Ait.	113
3.3.103	<i>Solanum tuberosum</i> L.	114
3.3.104	<i>Camellia sinensis</i> L.	115
3.3.105	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engler	116
3.3.106	<i>Ulmus glabra</i> Huds.	117
3.3.107	<i>Urtica dioica</i> L.	117
3.3.108	<i>Urtica urens</i> L.	119
3.3.109	<i>Valeriana officinalis</i> L.	120
3.3.110	<i>Vitis sylvestris</i> Gmelin	121
3.3.111	<i>Vitis vinifera</i> L.	122
3.3.112	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	123
4	TARTIŞMA	1244
5	SONUÇ VE ÖNERİLER	1277
	EKLER	1288
	KAYNAKLAR	1500
	ÖZGEÇMİŞ	1611

ÖZET

GÜNEYSU (RİZE) İLÇESİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

Dünya’da artan ihtiyaçlar doğrultusunda insanların doğaya ve doğal ürünlere olan talebi her geçen gün artmaktadır. Ülkemizin her bölgesinde farklı iklim koşullarının hüküm sürmesi, beraberinde farklı etnobotanik özelliğe sahip bitkileri içeren zengin floraları oluşturmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan Rize yöresi de bunlardan bir tanesidir. Bu çalışma 2017-2018 yılları arasında, Güneysu (Rize) sınırları içerisinde yetişen bazı taksonların etnobotanik özelliklerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Yapılan çalışmada, yöre insanlarıyla bire bir görüşmeler yapılmış, yöre insanlarına anketler uygulanmış, yörede bulunan bilirkişilerden faydalanılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Güneysu (Rize) sınırları içerisinde 62 familyaya ait 112 taksonun etnobotanik özelliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Tür sayısı bakımından en zengin familyalar: Rosaceae 11 takson (%6,79), Lamiaceae ve Asteraceae 6 takson (%3,70), Apiaceae, Ericaceae ve Solanaceae 5 takson (%3,09)’dur. Tespit edilen taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımı ise şöyledir: 36’sı (% 32) Avrupa Sibiryaya elementi, 10’u (% 9) Akdeniz elementi, coğrafi bölgesi bilinmeyenler ve birden fazla bölgeyi tercih edenler ise 66 (% 59)’dır.

Anahtar Kelimeler: Etnobotanik, Flora, Doğu Karadeniz, Güneysu, Rize

SUMMARY

ETHNOBOTANY FEATURES OF GÜNEYSU (RİZE) TOWN

Along with the increasing needs and demands throughout the world, human needs for nature and natural products are also ever increasing. Turkey has different and specific climate conditions in every region, therefore has highly rich flora of ethnobotanical plants. Eastern Blacksea Region, especially the Province of Rize, is among those regions with highly rich flora. This study was carried out between the years of 2017 and 2018 to determine the ethnobotanical properties of some of the taxa grown in Güneysu (Rize). The study conducted includes one to one interviews and surveys with the local people. As a result of the study, it was found that 112 taxa from 62 families have ethnobotanical characteristics within the borders of Güneysu (Rize). The richest families with regard to number of species are as follows: Rosaceae, 11 taxa (6.79%); Lamiaceae and Asteraceae, 6 taxa (3.70%); Apiaceae Ericaceae and Solanaceae, 5 taxa (3.09%). The distribution of the detected taxa across phytogeographical regions is as follows: Europe Siberia element, 36 (32%); Mediterranean element, 10 (9%); and those of which geographical region are unknown and prefer more than one geographical regions, 66 (59%).

Key Words: Ethnobotany, Flora, East Blacksea, Güneysu, Rize

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Güneysu ilçesinin Rize ilçeleri arasındaki yeri (URL-1).....	5
Şekil 2. Güneysu ilçesi ortalama sıcaklık ve yağış grafiği (Rize Meteoroloji İstasyonu Rasat Kayıtları).....	6
Şekil 3. Bitki Taksonlarının Familyalara Dağılımı (%).....	8
Şekil 4. Fitocoğrafik Bölgelere Göre Taksonların Dağılımı (%).....	9
Şekil 5. Bitkilerin Kullanım Amacına Göre Oranları (%)	9
Şekil 6. Bitkilerin Kullanılan Kısımlarına Göre Oranları (%).....	10
Şekil 7. Kaynak Kişilerin Yaş Aralıkları ve Oranları (%)	11
Şekil 8. Etnobotanik Özellik Gösteren Yakın Bölgedeki Çalışmaların Takson Sayıları	1255
Şekil 9. Yakın Bölgede Yapılan Çalışmaların Tıbbi Amaçlı Kullanılan Takson Sayıları	1266
Şekil 10. Yakın Bölgede Yapılan Çalışmaların Gıda Amaçlı Kullanılan Takson Sayıları	1266

1 GENEL BİLGİLER

1.1 Giriş

Ülkemiz endemik bitki türleri bakımından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Avrupa'daki 3500 endemik bitki türüne karşılık, tek başına Türkiye'de 3649 endemik tür vardır. Türkiye bitki genetik kaynakları yönünden çok özel bir konumda bulunmaktadır. Biyoçeşitlilik ve orijin merkezlerinden olan Akdeniz ve Yakın Doğu Merkezleri Türkiye'de keşişmektedir. Bitki gen kaynakları bakımından da Türkiye dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Ülkemizde 100'den fazla türün geniş değişim gösterdiği 5 mikro-gen merkezi bulunmaktadır. Ilıman kuşakta yer alan Türkiye; jeomorfolojik, topoğrafik ve iklimsel çeşitlilikleri nedeniyle, olağanüstü habitat zenginliğine sahiptir (Eminağaoğlu ve ark, 2015).

Ülkemizdeki bu zengin bitki çeşitliliğine etnobotanik açıdan bakıldığında, bu zenginliğin kullanım çeşitliliğine de yansıdığı görülür (Polat, 2010). Dünyanın var olduğundan günümüze değin insanoğlu kendi çevresinde bulunan bitkilerden ilk önce besin kaynağı ve sağlık problemlerinde olmak üzere çok farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde yararlanmıştır. Deneme yanılma yoluyla ya da rastlantı sonucu elde edilen bu bilgiler ise nesilden nesile ister sözlü, ister yazılı, aktarılarak ve geliştirilerek günümüze ulaşmış ve botanik kültürünü oluşturmuştur (Baytop, 1984; Yeşil, 2007).

Ülkemizde ve yerkürenin her köşesinde yapılan araştırmalarda eski toplulukların bitkisel mirasına ait kalıntılara ulaşmak mümkündür. İlk çağlardan kalan kil tabletler, tapınak ve mezar duvarlarındaki resimlere göre insanlar bitkileri gıda ve tedavi amaçlı kullanmışlardır (Polat, 2010).

İlk çağlardan beri insanoğlu besin elementi elde etmek ve bir takım hastalıkları tedavi etmek için bitkilerden faydalanmıştır. 1957 yılında Kuzey Irak'ta Şanidar Mağarasında bulunan eski bir mezarda yapılan kazılarda altmış bin yıl öncesine ait olduğu tahmin edilen civanperçemi, kanarya otu, mor sümbül, peygamber çiçeği, gül hatimi, ebegümece ve efedra gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir (Kendir ve Güvenç, 2010). Bilim ve teknolojinin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan metot ve teknikler bitkilerin etken maddelerinin kullanılabilirliğini artırmıştır. Bu da gelişmiş ülkelerin bitkilere olan talebini üst seviyelere çıkarmıştır (Demirtürk, 1990).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Dünya’da kullanılan bitki sayısının 20.000 civarında olduğunu, bunlardan 4000’e yakınının da drog olarak yaygın kullanıldığını belirtmiştir (Başer, 1998). TÜBİTAK destekli yapılan bir araştırmada Rize ilinde 1430 bitki türüne rastlanılmış olup; bunlardan 15 adedinin Türkiye florası için, 4 bitki taksonunun ise bilim dünyası için yeni türler olduğu ayrıca 110 taksonun da Türkiye için endemik türler olduğu belirlenmiştir (Güner ve ark., 1987; Yıldız ve ark., 2010).

Yüzyıllardan beri süregelen insan ve bitki arasındaki bağ sonucunda, günümüzde tüm dünyanın önemini kabul ettiği ve ciddi araştırmaların yapıldığı etnobotanik bilim dalı doğmuştur (Koçyiğit, 2005).

Etnobotanik terimi, ilk kez 1896 yılında, bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından, lokal halkın doğa tarihinin araştırılmasını belirtmek için kullanılmaya başlanmış olup, basitçe “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” olarak tanımlanmıştır. Etnobotanik kelimesinin kökü olan “etno-” insanların çalışılması, “botanik” de bitkilerin çalışılması ya da bitki bilimi anlamına gelir. Etnobotanik, geniş anlamda, farklı insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkilerini ifade etmektedir (Tütenocaklı, 2002; Graham, 2004; Heinrich ve ark., 2004). Ancak günümüzde sadece bitkilerin kullanımı değil, aynı zamanda niçin kullanıldığını ve yetişmesini anlamak, bitkilerin yetiştiği ortam şartlarının belirlenmesi konularına da odaklanmış olup etnobotanik terimi sürekli tanımlanmaktadır ve tanımı üzerinde kesin bir anlaşma yoktur (Cotton, 1996).

1.2 Literatür Özeti

Harf Devriminden (1928) başlayıp 1997’ye kadar yurdumuzda yapılmış 765 adet etnobotanik çalışma Sadıkoğlu (1998)’nun “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi” adlı tezinde saptanmış ve bir arşiv halinde, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda ilgilenen araştırmacılara sunulmuştur. 1928–1997 yıllarında yapılan etnobotanik çalışmalar incelendiği zaman, bitkilerin kullanımıyla ilgili en fazla yayının Sivas, İstanbul ve Konya illerine ait olduğu; en sık olarak da insan sağlığı, inanç ve gıda alanında kullanıldığı saptanmıştır. Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinin etnobotanik açıdan diğer bölgelerden daha fazla araştırıldığı görülmüştür. Yine bu çalışmaya göre, Batman, Çankırı, Kırıkkale, Mardin, Nevşehir,

Sakarya ve Şırnak illeri ile ilgili etnobotanik incelemenin yapılmadığı belirtilmiştir (Kendir ve Güvenç, 2010).

1998–2008 yılları arasında Kendir ve Güvenç (2010) tarafından yapılan Etnobotanik ve Türkiye’de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış adlı çalışmada 91 etnobotanik çalışma değerlendirilmiş ve özetlenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda ülkemizde en fazla etnobotanik araştırmanın İç Anadolu Bölgesi’nde, en az ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yapıldığı söylenebilir. Yapılan etnobotanik çalışmaların içeriği incelendiği zaman, tıbbi bitkilerin kullanımının yoğunluk kazandığı tespit edilmiştir. İkinci sırayı gıda amacıyla kullanılan bitkiler almaktadır. Ancak, son yıllarda bitkilerin her türlü kullanımını ele alan geniş kapsamlı yapılan etnobotanik çalışmaların da önem kazandığı tespit edilmiştir.

Sezik ve ark. (1991) Kuzeydoğu Anadolu (Artvin, Rize, Bayburt, Trabzon, Gümüşhane)’da yaptıkları araştırmada 18 bitki taksonunun tıbbi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Arslan (2005) yüksek lisans tezinde, Dereli (Giresun) yöresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler üzerine araştırmalar yapmıştır. Yörede teşhis edilen 104 bitki örneğinden 67’sinin geleneksel halk ilacı olarak kullanıldığını belirlemiştir. Bitkilerin 67’si doğal türler olup, 7’si ise yörede tarımı yapılan bitkilerdir. Bitkilere ait genel bilgiler ile, bitkilerin yöresel kullanımlarına ait bilgiler çalışmada yer almaktadır.

Bayrak Özbucak ve ark. (2006), araştırmalarında ekonomik ve coğrafi nedenlerden dolayı bazı doğal bitkilerin hem gıda hem de tıbbi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymuşlardır. Bu amaçla Karadeniz Bölgesi’nde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu Samsun ve Ordu illerini incelemeye almışlardır. Çalışma sonunda bu amaçlarla kullanılan 26 familyaya ait 52 doğal bitki taksonu tespit etmişlerdir.

Sağiroğlu ve ark. (2012), Hayrat (Trabzon)-Kalkandere (Rize) ve çevresinin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Araştırma alanında Haziran-Ağustos (2010) aylarında 14 ayrı yerleşim yerinde arazi çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda 49 familyaya ait 101 takson tespit edilmiştir.

Uycan Saraç (2013) yaptığı lisansüstü tez çalışmasında, Rize ilindeki 5 ilçede kullanılan bitkilerin etnobotanik özellikleri, kullanım alanları ve yerel isimleri tespit edilmiştir.

Araştırma alanında saptanan 56 familyaya ait 113 taksonun, 78'i tedavi, 43'ü gıda, 19'u hayvanlarda tedavi ve yem, 8'i baharat ve çay, 26'sının ise farklı amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Benzer şekilde bu çalışmada da Güneysu (Rize) ilçesinde yerel halkın geçmişten günümüze kullandıkları bitkilerin etnobotanik özelliklerini, kullanım alanlarını ve yerel isimlerini tespit ederek, bu yörede halkın kaybolmaya yüz tutmuş kültür zenginliğinin yanı sıra, ekonomik öneme sahip olanlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.3 Araştırma Alanının Genel Özellikleri

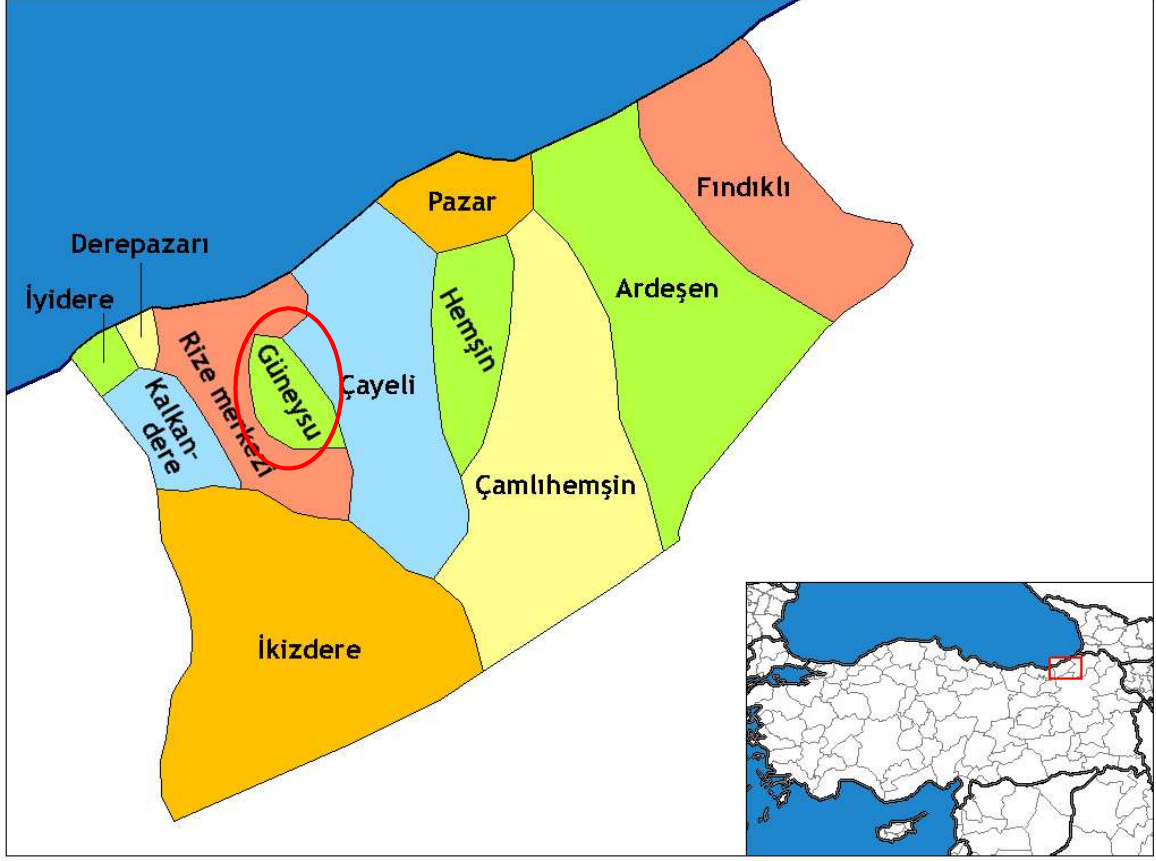
1.3.1 Coğrafi Konum

Rize ili Kuzeydoğu Anadolu'da; Doğu Karadeniz kıyı şeridinin doğusunda 40° 21' ve 41° 25' doğu boylamları ile 40° 33' ve 41° 20' kuzey enlemleri arasında yer alır. Batıdan Trabzon'un Of, güneyden Erzurum'un İspir, doğudan Artvin'in Yusufeli ve Arhavi ile kuzeyden Karadeniz ile çevrili olan Rize'nin göller hariç yüzölçümü 3920 km² dir.

Bu çalışmanın yapıldığı Güneysu, Rize il merkezinin güneydoğusunda Taşlıdere'nin Karadeniz'le birleştiği noktadan güneye doğru gidildikçe dokuzuncu kilometrede yer alan ve 107 km² alana sahip Rize'nin iç kesim ilçelerinden biridir. Şehir merkezinin, kıyıya uzaklığı 14 km. olup şehir merkezi rakımı 152 metredir. Doğudan Çayeli, kuzeyden Rize merkeze bağlı topraklar batıdan Rize merkeze ve İkizdere toprakları ve güneyden İkizdere toprakları ve Kaçkar Dağları ile çevrilidir.

1.3.2 Ulaşım

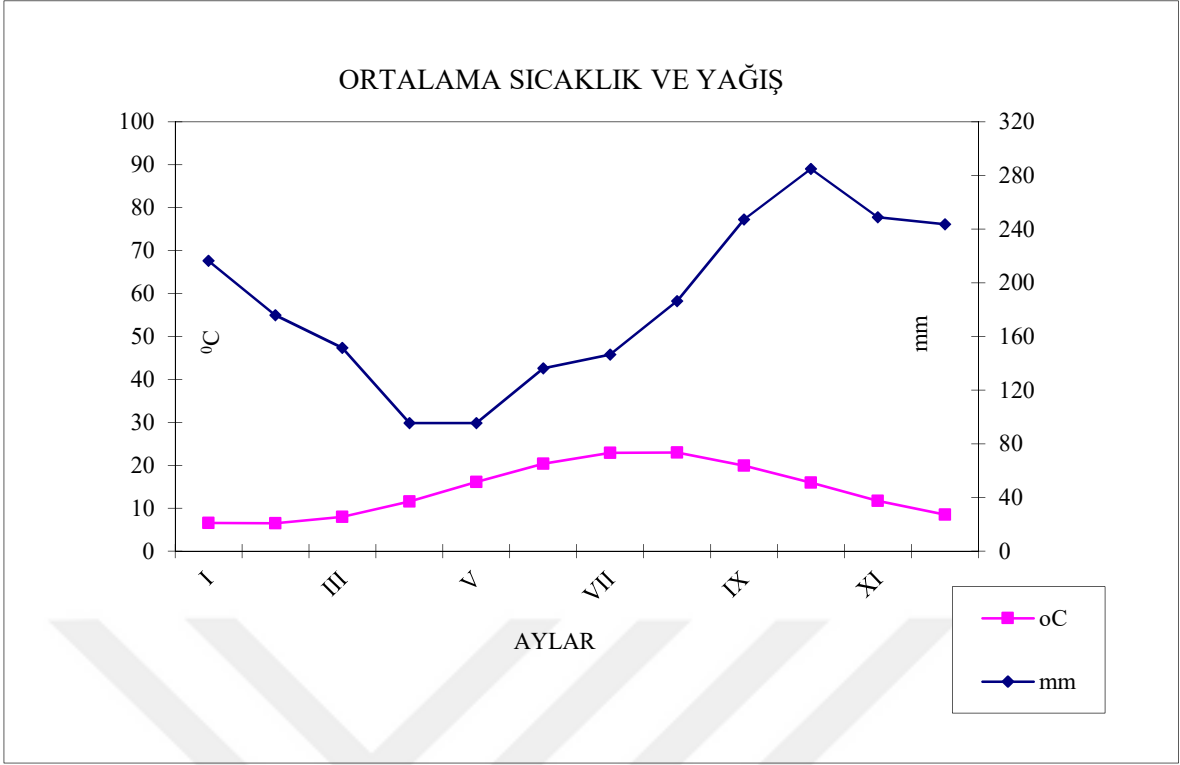
Bu çalışmanın yapıldığı Güneysu ilçesi, Rize il merkezine 15 km, komşu ilçesi Çayeli'ne 22 km uzaklıktadır. Güneysu ilçesinin Rize ilçeleri arasındaki yeri Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Güneysu ilçesinin Rize ilçeleri arasındaki yeri (URL-1)

1.3.3 İklimsel Özellikler

Yörenin iklim özelliklerinin ortaya konulabilmesi için Rize iline ait Rize Meteoroloji İstasyonu verilerinden (1960-2014) yararlanılmıştır. Yörede yıllık ortalama sıcaklık 14,3 °C dir. Ortalama sıcaklıklar kışın 6,5 °C ve 8,5 °C arasında değişir. Yazın ise ortalama sıcaklık 23 °C ye kadar yükselir. Ortalama sıcaklıklarda en düşük değere Şubat ayında, en yüksek değere de Ağustos ayında ulaşılmaktadır. Yıllık ortalama yağış toplamı ise 2.292,2 mm'dir. Aylık en yüksek yağış miktarı 285 mm ile Ekim ayında, en düşük yağış miktarı ise 95,6 mm ile Nisan ve Mayıs aylarında görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Güneysu ilçesi ortalama sıcaklık ve yağış grafiği (Rize Meteoroloji İstasyonu Rasat Kayıtları)

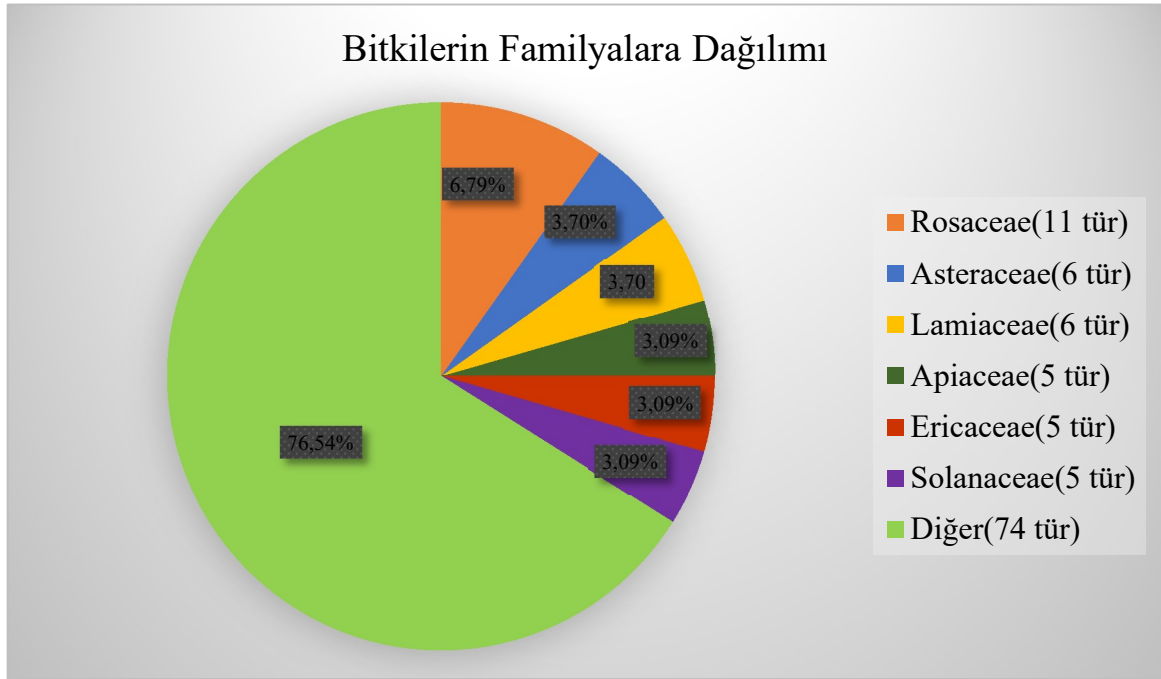
2 MATERYAL VE YÖNTEM

Yapılan araştırma kapsamında ilçede yaşayan insanların bitkileri kullarımlarına ait bilgiler 2017-2018 yılları arasında periyodik zamanlarda Güneysu ilçe merkezine, 6 mahalleye ve 16 köye gidilerek 10'u bayan ve 54'i erkek olmak üzere toplamda 64 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen kişilere düzenlenen anket soruları EK 3'te verilmiştir. Veriler derlendikten sonra bilgileri veren kişiler numaralandırılmış ve çalışmanın bulgular kısmında hangi bilgiyi verdiği yazılmıştır. Verilen bilgiyi müteakiben kaynak kişi numarası parantez içerisinde belirtilmiştir. (Örnek: Kansızlığa karşı pekmezi tüketilir (2, 11, 30)). Kaynak kişiler listesi EK.2'te verilmiştir.

3 BULGULAR

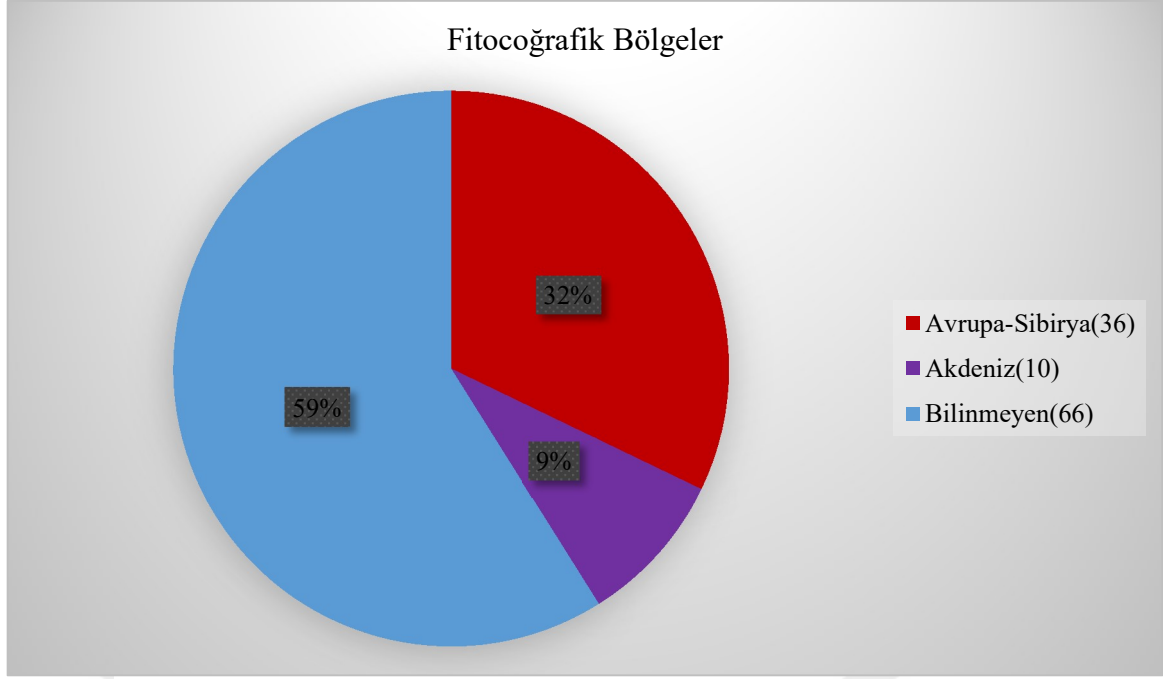
3.1 Tespit Edilen Etnobotanik Özelliğe Sahip Bitkilerin Analitik Değerlendirilmesi

Yapılan bu çalışma sonucunda Güneysu (Rize) sınırları içerisinde 62 familyaya ait 112 taksonun etnobotanik özelliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bitki türlerinin familyalara dağılımı ve yüzdeleri de belirlenmiştir. Tür sayısı bakımından en zengin familyalar sırasıyla şunlardır; Rosaceae familyası 11 takson (%6,79), Lamiaceae ve Asteraceae familyaları 6 takson (%3,70), Apiaceae, Ericaceae ve Solanaceae familyaları 5 takson (%3,09) (Şekil 3).

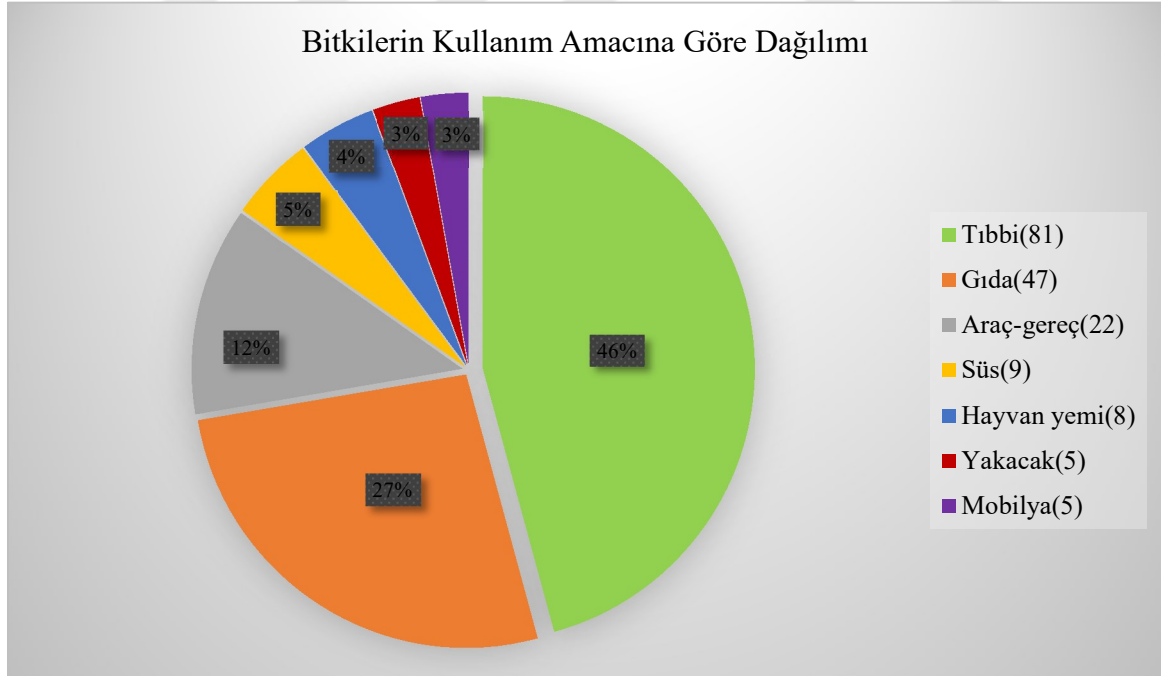
Şekil 3. Bitki Taksonlarının Familyalara Dağılımı (%)

Bitki taksonların fitocoğrafik bölgelere dağılımı; Avrupa-Sibirya 36 (% 32), Akdeniz 10 (% 9) ve bölgesi bilinmeyen 66 (% 59) takson şeklinde bulunmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Fitocoğrafik Bölgelere Göre Taksonların Dağılımı (%)

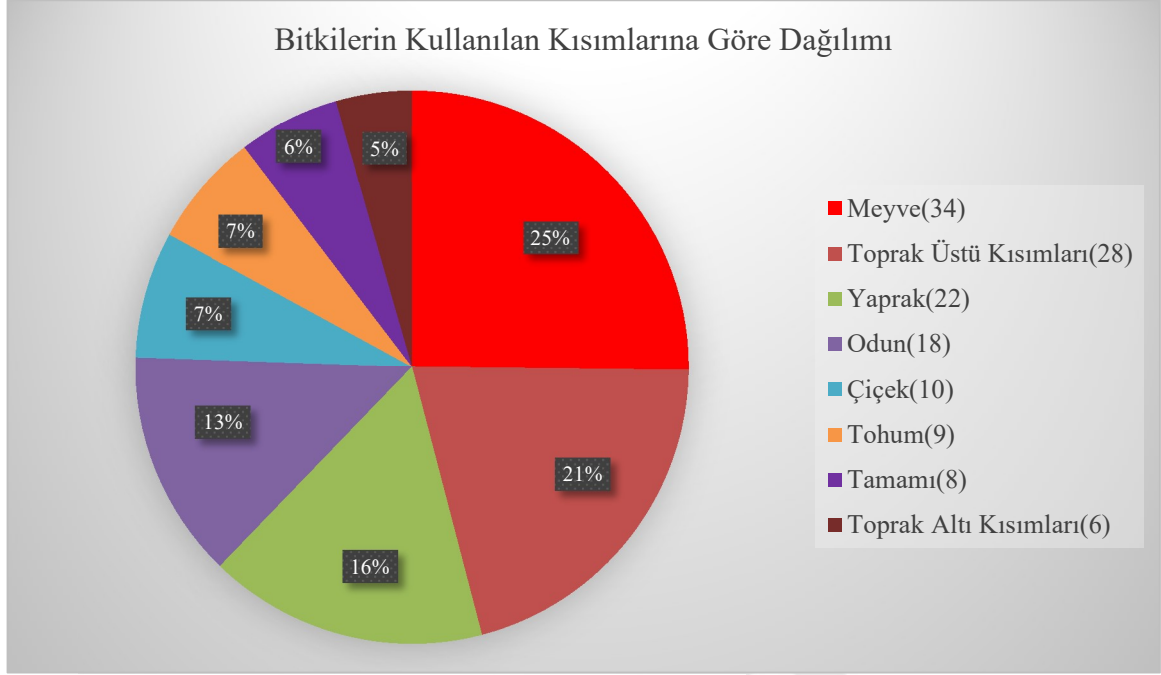
Yörede yetişen bitkilerin 81 (% 46)'i tıbbi amaçlı, 47 (% 27)'si gıda şeklinde, 22 (% 12)'si araç-gereç olarak, 9 (% 5)'u süs olarak, 8 (% 4)'i hayvan yemi olarak, 5 (% 3)'i yakacak olarak, ve 5 (% 3)'ünün mobilya yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Bitkilerin Kullanım Amacına Göre Oranları (%)

Bitkilerin kullanılan kısımları kullanım oranına göre sırayla şu şekildedir. Meyve (% 25),

toprak üstü kısmı (% 21), yaprak (% 16), odun (% 13), çiçek (% 7), tohum (% 7), tamamı (% 6) ve toprak altı kısmı (% 5) (Şekil 6).

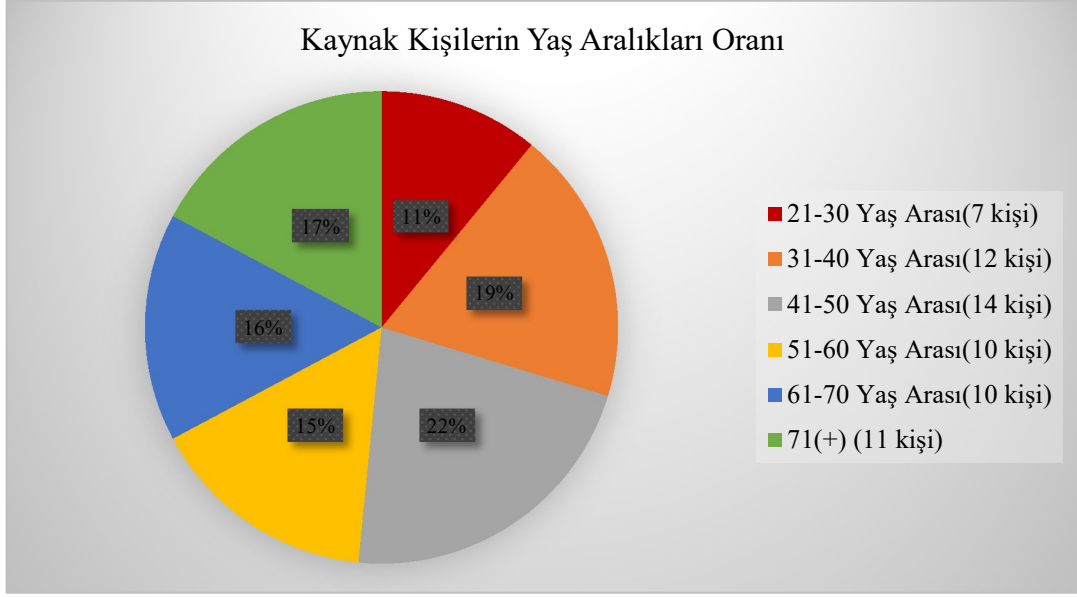

Şekil 6. Bitkilerin Kullanılan Kısımlarına Göre Oranları (%)

Görüşme yaptığımız kaynak kişilerin yaş aralıkları ve oranları; 21- 30 yaş arası 7 kişi (%11), 31- 40 yaş arası 12 kişi (%19), 41- 50 yaş arası 14 kişi (%22), 51- 60 yaş arası 10 kişi (%15), 61-70 yaş arası 10 kişi (%15) ve 71 yaş ve üzeri 11 kişi (%17) şeklindedir (Şekil 7).

Görüşme yaptığımız en yaşlı kişi Ortaköy köyünden 98 yaşında olan Hızır ERDOĞAN'dır. Araştırmalar neticesinde, yöre halkının özellikle 30 yaş ve üzeri olanların konuyla ilgili bilgi birikiminin daha iyi olduğu ve bitkileri daha sık kullandığı belirlenmiştir.

Görüşme yaptığımız kişilerin bitkilerle ilgili verdikleri bilgiler, bizzat kendileri tarafından kullanılmış veya kendisine çok yakın insanlar tarafından kullanılmıştır. Kişilerin verdikleri bilgilerin genellikle aile büyüklerinden, çevrelerinden ve özellikle son zamanlarda sosyal medyada bitkilerle şifa kaynaklı program veya reklamların yaygınlaşmaya başlamasıyla öğrenilmiş olduğu da önemli bir husustur.

Şekil 7. Kaynak Kişilerin Yaş Aralıkları ve Oranları (%)

3.2 Araştırma Sonucunda Tespit Edilen Yeni Kullanımlar

Son zamanlarda bölgenin geçim kaynağı haline gelen arıcılıkta, arılarda görülen Varroa hastalığına karşı yaş kenevir bitkisinin (*Cannabis sativa* L.) yapraklarının yakılarak arı kovasının içerisine tütsü şeklinde uygulanmasıyla veya yaş kenevir yapraklarının kovanın içerisine konularak hastalığa karşı mücadele edilmesidir. Ayrıca, yöre dilinde haylaz çocuklara yangaz denilmektedir. Bu çocukların uyuması için kenevir bitkisinin çayı çocuklara içirilmesi kayda değer bilgi olarak karşımıza çıkmıştır.

Yaptığım araştırmalar neticesinde; yine Rize için önemli bir geçim kaynağı olan ve Rize ile özdeşleşen ‘Rize Bezinin’ kumaşında kenevir bitkisinin eski kuşaklarda kullanıldığını. Ayrıca gemi halatı ve yöredeki köylerde kullanılan iplerin yapımında yine kenevir bitkisini kullanıldığı söylenmektedir. Konuyla alakalı olarak Recep Ali AKSOYLU’nun Vakıf Rize Dergisi Yaz 2010 sayısında yayımlanan ‘Rize Bezinin Dayanılmaz Hafifliği’ konulu makalesinde: “Rize Bezi, Hint keneviri (kendir) ipinden el tezgahında dokunan, Rize kültürüne ait, Rize yöresinde dokunan bir bez türüdür. Bezin orijinal ismi “feretiko”dur. Tarihsel kaynaklar eski Türk boylarının kendir bitkisi yetiştirdiğini ve bu bitkiyi dokumacılıkta, dolayısıyla elbise üretiminde kullandıklarını yazmaktadır. Gerek kullanılan desenlerden, gerek tezgah prototiplerinden feretiko’nun geleneksel Türk el sanatları kapsamında bir kültür ögesi olduğu kabul edilmekte olup bu kültürün Rize bölgesine Kuman Türklerince getirildiği tahmin edilmektedir. Bir başka olasılık da, geleneksel Rize el

dokumacılığının temelini teşkil eden feretiko'nun yöreye İskitler tarafından kazandırılmış olacağıdır. Heredot'da İskitlerin yaşam tarzını anlatırken kendirden bahsetmesi, İskitlerinde M.Ö. 8 ve 9. yüzyıllarda bölgeye hakim olmuş olması bu olasılığı güçlendirmektedir. Neticede feretiko, yani ilin adıyla anılan Rize Bezi, iklimin uygunluğuna bağlı olarak asırlardır yörede geniş alanlarda kenevir ekilmesi, kenevirden de kendir ipliğinin üretilmesi sonucu yöre için ekonomik değeri olan geleneksel bir ürün olmuştur.” kenevir bitkisinin bir zamanlar Rize için önemine değinmiştir.

Karayemiş ağacının (*Laurocerasus officinalis*) taze yaprağı ile ceviz ağacının (*Juglans regia*) yaş meyve kabuğunun suya çıkarılarak, çıkan suyun dere yataklarına dökülerek balık tutmak için kullanılmasıdır.

Ev ortamında saksıda yetiştirilen Tıbbi sarısabır bitkisinin (*Aloe vera*) yanık ve yara gibi cilt hastalıklarında, yaprağı kırılarak çıkan sıvısının yanık ve yaraya sürülerek iyileşmesinde kullanılmasıdır.

Şimşir ağacından yapılan Maksem adındaki bir düzenele su taksimi yapılırdı. Su taksiminin yapıldığı bu düzeneğin aynı zamanda İstanbul'da bulunan Taksim semtine de adını verdiği söylenmektedir.

Havacıva otu bitkisinin (*Alkanna tinctoria* (L.) Tausch subsp. *tinctoria*) sünnet olan çocuklarda sünnet yarasının iyileşmesi için yakılarak tütsü şeklinde uygulanmasıdır. Ayrıca, havacıva otunun yaygın olarak karışım şeklinde hazırlanarak kullanıldığı çıkan sonuçlar arasındadır. Bu karışımlardan biri de yanık merhemidir. Görüşme yaptığım Güneysu İl Özel İdaresi Müdürü Sayın Mehmet BÜYÜK tarafından tarif edilen havacıva otu, halis zeytinyağı, soğan, bal mumu, ladin veya sarıçam ağacı ziftinden elde edilen merhem hazırlanışı şu şekildedir: Önce halis zeytinyağı tencereye konularak ısıtılır. Daha sonra ısınan yağa soğan doğranarak merhem püf noktası olan kömür haline getirilir. Ardından kömür haline gelen soğanlar bir tülbent yardımıyla süzgeçten geçirilir. Sonrasında bir tavanın içine havacıva otu, bal mumu, zift ve süzülen soğanlar konularak krem kıvamına gelene kadar pişirilir. Pişen karışım tekrar tülbentten geçirilerek kullanıma hazır hale getirilmiş olur. Bu yanık merheminin kullanımı ise, önce yanık olan yerin kabarcıklarının eczanelerden alınacak olan sarı su adı verilen malzemeye temizlenmesi ile başlar. Ardından hazırlanan merhem yanık olan bölgeye gazlı bez veya tülbentle beraber sarılır. Hergün

pansuman yapılarak iyileşinceye kadar tekrar edilir. Mehmet beyin çok etkili diye tarif ettiği bu yanık merhemi araştırmamıza giren ilginç kayıtlardan biri olarak kalmıştır.

Yine Güneysu İl Özel İdaresi Müdürü Sayın Mehmet BÜYÜK tarafından tarifi yapılan, iltihaplı yaraların iyileşmesi için kullanılan kara merhem adındaki karışımdır. Bunun yapılışı ise, halis zeytinyağı, bal ve beyaz un krem kıvamına gelene kadar karıştırılarak elde edilir. İltihaplı yaralarda, iltihapların kuruması için hazırlanan karışım sürülerek kullanılır.

Yukarıda değindiğimiz yanık merhemine benzer olarak havacıva otundan elde edilen bir diğer merhemi ise Güneli Köyü halkından Yılmaz BÜYÜK tarafından aktarılmıştır. Yılmaz amcanın anlattığı tarifte havacıva otu, halis zeytinyağı, yumurta sarısı, bal mumu ve bal kullanılır. Önce zeytinyağı tencerede ısıtılır, ısınan yağa sırasıyla havacıva otu, bal mumu ve yumurta sarısı eklenerek krem kıvamına gelene kadar pişirilir. Ardından bal eklenip karıştırılarak hazır hale getirilir. Yanıklar sarı su ile temizlendikten sonra hazırlanan krem yanıklara sürülür.

Mehmet amcanın egzama ilacı adıyla adlandırdığı bir diğer karışım ise; sarımsak, kuru kabak sabı, tava mayası diye tarif ettiği soba kurumu ve göztaşından elde edilen, egzama ve sedef gibi hastalıklar için kullanılan karışım karşımıza çıkan yine ilginç kullanımlardandır.

Pazarköy köyünden Mustafa ERDOĞAN tarafından üzüm pekmezi yapımı şu şekilde anlatılmıştır. Üzümün önce şırası(suyu) çıkarılır. Daha sonra çıkan şıra süzülerek kaynatılır. Eğer pekmezin ekşi olması istenmiyorsa içerisine ceviz ağacının külü atılarak tatlı pekmez haline getirilmesi pekmez yapımının püf noktası olarak karşımıza çıkmıştır.

İt dolanbacı veya ham bostan olarak adlandırılan bitkinin (*Sicyos angulatus* L.) işgalci bir bitki olduğu ve tarım alanları özellikle Rize'nin geçim kaynağı olan çay bitkisine önemli zarar verdiğinden dolayı halk tarafından istenmeyen bitki olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye'deki varlığı 1994 yılında kayıt altına alınan yabancı istilacı bir bitki türü olan İtdolanbacı bitkisi (*Sicyos angulatus* L.) Doğu Karadeniz Bölgesinde deniz seviyesinden başlayarak yatay ve dikey yönde geniş alanları işgal eden bir bitki haline gelmiştir. Bu nedenle söz konusu bu bitki için mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen "Artvin, Giresun, Rize, Trabzon İlleri İtdolanbacı (*Sicyos angulatus* L.) Tür Mücadele Eylem Planı" adlı proje ile söz konusu bu

istilacı türün Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin illerindeki yayılış alanları, populasyon durumları, bulunduğu habitatlar üzerinde oluşturduğu baskı ve/veya hasarlar, alınabilecek tedbirler ulusal ölçekte ortaya konulmuştur.

Yaptığımız bu anket sonucunda, yöre halkı tarafından bitkilerin haricinde şifa amaçlı kestane balının hatırı sayılır bir yeri olduğu gözlemlenmiştir.

3.3 Etnobotanik Özellikteki Türlerin Tanıtımı

EQUISETACEAE

3.3.1 *Equisetum telmateia* Ehrh.

Botaniksel Özelliği: Fertil ve steril fertler olmak üzere 2 tip bireyi vardır. Steril gövdeler 200 cm'e kadar uzunlukta, dik, yeşilimsi-beyaz, düz, 20-40 adet ince oluklu, dallanmıştır. Kınlar basık, soluk, subulat dişli, dişler 2 çıkıntılıdır. Merkezi boşluk gövde çapının 2/3'ü kadardır. Dallar çok sayıda, yayık, 4 oluklu, en alttaki internodyum gövde kınından daha kısadır. Fertil gövdeler 40 cm, soluk kahverengi, çok sayıda gevşek kınlı, kınlar birbirine yakındır. Sporofil başağı 4-8 cm'dir (Davis, 1965).

İsmi: At kuyruğu

Yöresel İsmi: Kırkkilit otu, At kuyruğu, Çam out

Etkin Maddeleri: Alkaloit (Palustrin, Nikotin), Saponin, Silisilik asit, Tanen (Baytop, 1984), Flavonlar, Fruktoz, Glukoz, Madensel maddeler (Silisyum) (Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Böbrek rahatsızlıklarında kaynatılarak çayı içilir (30, 31). Çayı bağırsak ve mide kanserine iyi gelir (63).

Literatürdeki Kullanımı: İdrar arttırıcı olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008). Böbrek rahatsızlıklarında, kadın hastalıklarında, idrar yolu iltihaplanmalarında, altını ıslatan çocukların tedavisinde kullanılır (Kızılarlan, 2008). Yaraların yıkanması ve temizlenmesinde kullanılır (Baytop, 1984). Prostat ve egzama tedavisinde, balgam söktürücü olarak, saç ve tırnakları güçlendirici olarak, damar açıcı ve tenya düşürücü olarak kullanılır (Kızılarlan, 2008). Böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Ertuğ, 2004; Kültür, 2007). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızılarlan, 2008).

HYPOLEPIDACEAE

3.3.2 *Pteridium aquilinum* L. Kuhn

Botaniksel Özelliği: 100 cm'ye kadar uzunlukta bitkiler. Toprak altında rizomu sert yapılı, tüylü. Yapraklar tek, 3 pennat, üçgenimsi şekilli, sap sert, dik, düz, lamina boyu kadar. Laminanın ana eksenini az çok sapa 90 derece eğik bağıntılı, pennalar 10-20 çift halinde, pinnular oblong, pektinat, az çok akut, üst yüzde çıplak, alt yüzde az veya çok yünümsü. Soruslar segmentlerin kenarları boyunca devamlı. Indusyum zarımsı, kenarları siliat, segmentlerin geriye kıvrık kenarlarına bağlı (Davis, 1965-1985).

İsmi: Eğrelti

Yöresel İsmi: Eğreti, Maçitali

Etkin Maddeleri: Flavonlar, glikozitler, saponin, tanen içerir (Duke, Ayensu, 1992; Hegnauer, 1962-1990)

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Araç-gereç, Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Ahırlarda ineklerin altına serilir (2). Gölge olarak kullanılır (26). Hayvan yemi olarak kullanılır (37).

Literatürdeki Kullanımı: Romatizma tedavisinde kullanılır (Kültür, 2007).

LYCOPODIACEAE

3.3.3 *Lycopodium clavatum* L.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil olan bu yosunsu bitki, iki metreye kadar varan tutunma filizleri ile ormanların zeminlerinde kök salarak uzanır. Bitki 1 m civarında yer boyunca sürünen sporlu ve damarlıdır, sapları çok dallıdır ve yoğun küçük spiral yapraklara sahiptir. Bu filizlerden, 7-10 cm uzunluğunda, süpürgeotunu andıran, ama ondan çok daha yumuşak ve sık yapraklı pek çok dallara ayrılan saplar fişkirir. Yaprakları 3-5 mm uzunluğunda ve 0.7-1 mm genişliğinde ve beyaz noktaya kadar kıl gibi konik uçludur. Spor kozalakları taşıyan dallar dik açılmıştır ve yerden yükseklikleri 5-15 cm kadar uzanmaktadır ve yatay dallardan daha az yapraklara sahiptir. Spor kozalakları sarı- yeşil renkte ve 2-3 cm uzunluğunda ve 5mm genişliğindedir. Yatay gövdeler uzunlukları boyunca kökleri oluştururlar ve gövdenin yer boyunca büyümesine izin verir. Çok yıllık, otsu ve çiçeksiz bir bitkidir (Kar, 2013).

İsmi: Kurt pençesi

Yöresel İsmi: Yosunlu ot

Etkin Maddeleri: Sabit yağ (% 50 civarında) mum ve şekerler ile bitkinin diğer bölümlerinde taşıdığı alkolooidlerden çok az miktar flavonlar ve triterpenler taşımaktadır. Çeşitli alkaloitler içerir ve radyum içerir (Kar, 2013).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Ağrılara, romatizmalı iltihaplara karşı kurutulmuş çayı içilir (57, 58).

Literatürdeki Kullanımı: İshali keser, romatizma şikâyetlerini azaltır, bağışıklık sistemini

güçlendirir, böbrek kumu, idrar kesesi kramplarına iyi gelir, karaciğer ve safra kesesi hastalıklarında, hafif yanıklarda ve deri enfeksiyonlarında faydalıdır. Karaciğer sirozunda çok yararlıdır. İdrar söktürücüdür. Ateş düşürücü ve mikrop öldürücüdür (Kar, 2013).

ADOXACEAE

3.3.4 *Sambucus nigra* L.

Botaniksel Özelliği: 4-10 m boyunda, kötü kokulu çalılar veya küçük ağaçlardır. Yapraklar imparipinnat, yaprakçıklar ovat-eliptik, 3-12 x 3-6 cm, kenarları dişli, alt yüzdeki damarlar seyrek tüylü, diğer kısımları tüysüzdür. Stipullar subulat, yaklaşık 4 mm'dir. Çiçek durumu çoğunlukla 5 primer ışınlı, 10-20 cm çapında, tepede düzleşmiştir. Çiçekler krem rengi, yaklaşık 5 mm, anterlerde krem rengidir. Meyve 6-8 mm, küresel, siyahımsı mor bir drupadır (Davis, 1972; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008).

İsmi: Kara mürver

Yöresel İsmi: Düdük ağacı, Orsidi

Etkin Maddeleri: Yapraklar; glikozit, sambunigrine, esans, malik ve valerik asitler, karotene, C vitamini içerir. Meyveleri; glikozit, sambunigrine, vitamin C, şeker, asetik asit, malik ve tartarik asitler içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Dalları

Kullanım Amacı: Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Dalının içi boşaltılıp düdük şekline getirilerek, ateşin alevlenmesi için ateşe üflemede kullanılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçeği düğünlerde saçlara takı olarak takılır (Balos, 2007). Baş dönmesi ve mide bulantısını gidermek için kullanılır (Polat, 2010). Toprak üstü kısımları romatizmada, felç hastalarında, şişliklerde, yaprakları hayvanlardaki yaralarda, balgam

söktürücü, prostat tedavisinde, gövde kabukları idrar söktürücü, böbrek ağrılarında, terletici ve müshil olarak, dalları düdük yapımında, şeker ve prostat hastalığında, göz nezlesinde kullanılır. Yaprakları tütün balyalarının yumuşayıp nemli tutulması için üstüne sıra sıra konur. Çocuklar olgun meyvelerinden parmaklarına oje yaparlar. Yaprakları zeytinyağında birkaç saat bekletilip güneş yanıklarına sürülür. Yaprakları kurutulup ufalanır, tülbenkten geçirilir ve çıkan toz kısmı bebeklerde pişiklere dökülür (Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Sünnet yaralarının tedavisinde, kadınlarda kısırlık tedavisinde, karın ağrısına karşı kullanılır (Bulut, 2008). Meyvelerinden reçel yapılır (Baytop, 1977; Zeybek, 1985). Öksürük, bronşit, hemoroit tedavisinde kullanılır (Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Kültür, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Kahverengi, mor, sarı gibi renklerde boya elde edilir (Mert ve ark., 1992; Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Koku verici olarak kullanılır (Birinci, 2008). Çıiban tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Kızılarlan, 2008). Astım, nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Kültür, 2007; Bulut, 2008; Doğan, 2008; Kızılarlan, 2008).

3.3.5 *Viburnum opulus* L.

Botaniksel Özelliği: Kışın yaprağını döken, en çok 4-5 m boylanabilen bir çalıdır. Çoğunlukla birden fazla gövde yapar, açık gri kahverengi gövde genç yaşlardan itibaren asma gövdesi gibi uzunlamasına soyulur. 6-10 cm boyunda, 4-10 cm genişliğindeki yapraklar çoğunlukla üç lopludur, üç ana damara sahiptir. Erdişi çiçekler 5-8 cm çapında şemsiye gibi kurullar oluşturur. Bu kurulların dış tarafında yer alan beyaz taç yapraklı çiçekler üreyimsizdir. Meyveleri etli, sulu, 4-5 mm çapındaki taneler uzun sapların ucunda salkımlar oluşturur. İçinde 2-3 mm çapında yuvarlak yassı ve ortası şişkin bir tohum bulundurur (Mamikoğlu, 2007).

İsmi: Gilaburu

Yöresel İsmi: Geriboru

Etkin Maddeleri: Organik asitler, tanen, reçine, izovalerian asidi ve viburin içerir (Önal, 2012).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Meyvesinden elde edilen su, böbrek taşı düşürmede kullanılır (36). Meyvesinden elde edilen suyu kan temizleyici olarak tüketilir (37).

Literatürdeki Kullanımı: Meyvelerinin suyu safra ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılmakta olup, kabızlığı önleyici ve idrar sökücü etkilerinden de yararlanılmaktadır (Baytop, 1984). Spazm çözücü, bağışıklığı güçlendirici, antioksidan, antimikrobiyal, antikarsinojenik, ağrı kesici ve diş çürüklerini önleyici etkilere de sahiptir. Fakat suyu fazla miktarda tüketildiğinde ishal ve mide şikâyetlerine yol açabilir. Aspirin ve varfarin gibi kan sulandırıcı ilaç kullananların dikkatli tüketmesi gerekmektedir (Hergenç, 2014).

ALLIACEAE

3.3.6 *Allium cepa* L.

Botaniksel Özelliği: Soğanı basık ve küremsidir. Gövde içi boş, şişkin alt kısmından uca doğru daralmıştır. Yapraklar enine kesitte hemen hemen yarı dairemsidir. Spata kalıcı, genellikle 3 çeneklidir. Çiçek örtüsü yıldızsı, parçalar yeşilimsi beyaz, 3-4 mm'dir. Stamenler dışarı uzamış, içteki filamentler her iki tarafta tabanda dişlidir (Davis, 1984).

İsmi: Soğan

Etkin Maddeleri: Eterik yağ, sikloalliin, metilalliin, kversetin, amino asit, fitohormon, suda eriyen polysakarit, inülin, fitin, rodanidler içerir (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Soğan, zeytinle dövülüp burkulmalarda burkulan bölgeye bağlanarak ağrısını almak için kullanılır (19, 51, 64). Ateşle gözlenen soğan, çıpanların üzerine

konularak iltihabının boşaltılması için kullanılır (4). Halis zeytinyağı, soğan, havacıva otu, bal mumu, çam zifti (ladin, sarıçam) elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (55). Yeşil yaprakları balla yenilir (26). Arı sokmasına karşı soğan ezilerek arı sokan yere konular, ağrısını ve şişmesini önler (64).

Literatürdeki Kullanımı: Diş etlerini kuvvetlendirici, kanı temizleyici, tene güzellik verici, kemik kırılmalarında kullanılır. Çivi batan bölgelere uygulanır. Başağrısı için kullanılır (Gençay, 2007; Metin, 2009). Ezilme, burkulma ve şişliklerde kullanılır (Stayanov, 1982; Metin, 2009). Paskalya bayramında yumurta boyamada kullanılır (Akgül, 2008). Soğuk algınlığına karşı ve kabız giderici olarak kullanılır (Saday, 2009). Salgın hastalıkların tedavisinde eskiden beri kullanılmaktadır. Tohumları cinsel gücü arttırmada kullanılır. Soğan kabuğu yün ipliklerinin boyanmasında kullanılır. Çıiban tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Gençay, 2007; Metin, 2009). İştah açıcı, idrar söktürücü, iltihap toplayıcı, kalp kuvvetlendirici ve koronerleri genişletici olarak kullanılmaktadır (Stayanov, 1982; Özyurt, 1992; Gençay, 2007; Metin, 2009). Mide ağrılarında, el nasırlarında, uykusuzlukta, verem hastalığında, kulak kurduna karşı, ateşi gidermek için, karın ağrısında, dolamalara karşı kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Gençay, 2007; Metin, 2009). Şeker hastalığına karşı, böbrek ağrılarında, sindirimi kolaylaştırmak için, tansiyona karşı, solucan düşürücü olarak, sancılı yaralara karşı kullanılır. Arı sokmalarına, nasır ve siğillere karşı, nezle ve grip tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Gençay, 2007; Metin, 2009). Hazmı kolaylaştırıp, şişkinlikleri gidermede ve gıda olarak kullanılır (Gençay, 2007; Birinci, 2008; Metin, 2009). Balgam söktürücü, öksürük kesici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Gençay, 2007; Metin, 2009). Ülsere karşı kullanılır (Kıran, 2006).

3.3.7 *Allium sativum* L.

Botaniksel Özelliği: Soğanı basık-ovoid, az çok eşit, 5-15(- 60) adet, küçük soğancıklardan oluşmuştur. Yapraklar 4-10 adet, 4-25 mm genişlikte, düzdür. Spata 1 valvli, uzun gagalı, düşüçüdür. Umbella az çiçekli ve çok bulbilli, brakteoller var, çiçekler yeşilimsi beyaz veya pembe, nadiren beyazdır. Periant segmentleri (1-)3 mm, lanseolat, akuminattır. Filamentler periant segmentlerinden daha kısa, içtekiler 3-5(-7) uzantılı, en uzun uzantılar 4-5mm'dir (Davis, 1984).

İsmi: Sarımsak

Yöresel İsmi: Sarmısak

Etkin Maddeleri: Protein, azotsuz madde, kül, sabit yağ, fito-sterin, B ve C vitaminleri, allicin ve eterik yağ içerir (Baydar 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Tansiyon düşürücü (28) ve saç dökülmesine karşı kullanılır (15). Saç dökülmesine ve varise karşı kullanılır (2). Limon suyuyla karışımı bir ay karanlık ortamda bekletilip her sabah içilirse tıkalı damarları açtığı söylenir (23). Sarımsak bal karışımı astım ve bronşite iyi gelir (17). İştah açmak için tüketilir (30). Kulak rahatsızlığında sarımsak yağı kulağa damlatılır (30). Kansere karşı, kan temizleyici ve tansiyon düşürücü olarak tüketilir (35). Hemorait için çiğ olarak yenilebileceği gibi ezilerek hemoroit olan bölgeye sürmek şekliyle tedavi edilir (36). Hergün antibiyotik niyetine hastalıklara karşı yenilir (48). Havacıva otu terayağında tuzla kavrulup içine sarımsak ve bal konularak yapılan karışım zehirlenen hayvanlara yedirilir (49). Sarımsak, kabak sabı(kuru), göztaşı ve soba kurumundan (tava mayası) elde edilen karışım (egzama ilacı) egzama ve sedef için kullanılır (62). Bitki yemeklerde tat vermek için kullanılır (1, 3, 28).

Literatürdeki Kullanımı: Balgam söktürücü, astım tedavisinde, saçlarda kepek oluşumunu ve saç dökülmesini engelleyici, nasır sökücü, çıban tedavisinde ve kolesterol düşürücü olarak kullanılır (Koşar ve ark., 2006; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Yemek ve salatalarda kullanılır (Stayanov, 1982; Saday, 2009). Hayvanların gazını gidermek için kullanılır. Arı sokmalarında kullanılır (Bayatlı, 1940; Bulut, 2008; Polat, 2010). Nazara karşı evlerin kapısına asılır. Soğuk algınlığı tedavisinde, güneş çarpmasına karşı, egzama tedavisinde, bel ağrısına karşı, apse tedavisinde, arpacık tedavisinde, romatizma tedavisinde, siyatik tedavisinde, sarhoşluğun etkisini azaltmak için, hayvan zehirlenmelerinde ve kuduz tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Kurt düşürücü olarak ve yara iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Metin, 2009; Saday, 2009; Polat, 2010). İştah

açıcıdır (Baytop, 1977; Özyurt, 1992). Baş ağrısında, öksürük için, zehirlenmelere karşı, mayasıl tedavisinde, verem hastalığına karşı, idrar zorluğuna karşı, diş ağrılarında, sivilcelere karşı, sarılık tedavisinde ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Mide rahatsızlıklarında kullanılır (Bayatlı, 1940; Karamanoğlu, 1977). Damar sertliğine karşı, çürümeyi önleyici olarak, bağırsak enfeksiyonlarında, idrar söktürücü olarak kullanılır (Stayanov, 1982; Eşen, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Ezer ve Avcı, 2004; Birinci, 2008; Eşen, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Kadın hastalıkları, kulak ağrısı ve saçkıran tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Baytop, 1984; Emre, 2003; Bulut, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008).

AMARANTHACEAE

3.3.8 *Amaranthus retroflexus* L.

Botaniksel Özelliği: 15-100 cm uzunluğunda, dik, tek yıllık bitkiler. Gövde kısaca ve sıkça tüylü. Yapraklar 3-7 x 2-4 mm boyutlarında, rombik-ovate, az çok her iki uca doğru daralır, biraz undulat, çıplak. Çiçek kurulu yoğun çiçekli, az çok braktesiz, yalancı spikalı, uçtaki spikalar yandakilerden çok daha uzun değil. Brakteoller sert sivri uçlu, 3-6 mm. Dişi çiçeklerin periant parçası 5 adet, linear-spatulat, çoğunlukla girik, kısaca mukronat Meyve kırışık kapaklı (Davis, 1965-1985).

İsmi: Kızılbacak

Etkin Maddeleri: Kolin, betain, vitamin C, lizin mevcuttur (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Hayvan yemi

Yöresel Kullanılışı: Hayvan yemi olarak kullanılır, zararlı ot diye tarlalardan uzaklaştırılır

(koparılır) (26).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekli dalları sebze olarak kullanılır (Baytop, 1999).

ANACARDIACEAE

3.3.9 *Rhus coriaria* L.

Botaniksel Özelliği: Genç dalları sıkça kahverengi tomentoz, 1-3 m boyunda çalır. Yapraklar 9-15 tane foliolü, folioller genişçe lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, serrat veya derince serrat kenarlı, üst ve alt yüzlerde seyrek piloz, alt yüzde damarlar boyunca küçük kılsı tüylüdür. Petaller yeşilimsi beyaz ve 3-4.5 mm'dir. Meyve küre şeklinde drupadır. Kırmızı renkli ve ekşi lezzetlidir (Davis, 1967; Baytop, 1984; Seçmen ve ark., 2004; Bulut, 2008).

İsmi: Sumak

Yöresel İsmi: Somak

Etkin Maddeleri: Tanen, şekerler, mum ve flavon türevi sarı renk maddeleri (mirisetin) taşımaktadır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Yemeklere koku ve tat vermek için kullanılır (1, 28).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri baharat olarak tüketilir (Ertuğ, 2004; Ertuğ ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Satıl ve ark., 2006; Balos, 2007; Gençay, 2007; Akgül, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010). Meyvelerinden elde edilen somak ekşisi salata ve yemeklerde kullanılır (İlçim ve Varol, 1996; Gençay, 2007; Polat, 2010). Diş eti hastalıklarında kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989; Koçyiğit, 2005; Balos, 2007; Gençay, 2007; Polat, 2010). Derilerin tabaklanmasında kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Polat, 2010). Kumaşların

boyanmasında kullanılır (Doğan ve ark., 2003; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Polat, 2010). Yemek olarak tüketilir (Gençay, 2007). Yanık tedavisinde, egzamada, ishale karşı ve keçilerin sütünün arttırılması için kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989; Balos, 2007; Gençay, 2007; Metin, 2009). Meyveleri çerez olarak tüketilir. Kanamaları durdurmada, bağırsak hastalıklarının tedavisinde, hemoroit tedavisinde, hayvan hastalıklarının tedavisinde, nefes darlığı tedavisinde, ayak tabanı derisinin güçlenmesi için kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989; Gençay, 2007). Ülser tedavisinde kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gençay, 2007). Ağrı kesici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004, Gençay, 2007; Metin, 2009). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989; Şimşek ve ark., 2004; Gençay, 2007). Ticareti yapılır (Satıl ve ark., 2008). Göz hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Gençay, 2007).

APIACEAE

3.3.10 *Cuminum cyminum* L.

Botaniksel Özelliği: 35-40 cm kadar boylanan, ince zayıf dalları ve küçük parçalı yaprakları olan, otsu yapıda tek yıllık bir bitkidir. Dal uçlarında şemsiye şeklinde kümeleşmiş beyaz renkli çiçekleri bulunur. Her bir çiçek 5 adet taç yaprak, 5 adet erkek organ ve 1 adet dişi organdan meydana gelir. Dişi organ iki gözlü bir yumurtalığa ve uçtan 2 parçalı bir stigmaya sahiptir (Baydar, 2007).

İsmi: Kimyon

Etkin Maddeleri: Meyvelerinde %2.5-5 oranında uçucu yağ bulunur. Küminaldehit ve dihidroküminaldehit uçucu yağın en önemli koku belirleyicileridir (Baydar, 2007).

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Gastrit için çayı içilir (30).

Literatürdeki Kullanımı:Kurutulmuş meyveleri gaz söktürücü, uyarıcı, idrar söktürücü özelliklere sahiptir (Baytop, 1999).

3.3.11 *Daucus carota* L.

Botaniksel Özelliği: İki yıllık, gövdesi çoğunlukla dallanmış, 10-200 cm uzunlukta, setoz, hispit veya az çok çıplak bitkiler. Yapraklar (1-)2-3 pennat, parçalar çok değişken dentat, pennatifit veya pennatisekt, tüylü veya çıplak, nadiren etli. Işınlar (8-)10 veya daha çok sayıda, çoğunlukla meyve zamanında içe doğru kıvrık. Brakteler 1-2 pennatisekt, çoğunlukla çiçek ve meyve halinde geri kıvrık. Petaller beyaz, pembemsi veya sarımsı. Umbellanın merkezindeki çiçekler bazen verimsiz ve indirgenmiş. Meyve 2-4 mm; sekonder çıkıntılardaki dikenler tabanda birbiriyle birleşik değil, merikarpın genişliğinden daha kısa (Davis, 1965-1985).

İsmi: Havuç

Etkin Maddeleri: Şeker, provitamin-A ve karoten içerir (Ketenoğlu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Gözlere iyi geldiği söylenir (5). Salatalarda kullanılır (5).

Literatürdeki Kullanımı: Kökü sebze olarak tüketilir (Baytop, 1999).

3.3.12 *Foeniculum vulgare* Miller

Botaniksel Özelliği: Bitki 1-1.8 m yüksekliğinde, dik, tüysüz ve dallanmış gövdeli çok yıllık otsu bir bitkidir. Taban yaprakları 3-4 pinnat, uç segmentler ipliklidir. Çiçek 8-15 dallı bir umbelladır. Kaliks belirsizdir. Korolla sarı renklidir. Brakte ve brakteoller bulunmaz. Meyve ovatoblong şekilli, iki merikarpın biraraya gelmesiyle oluşmuş bir şizokarptır. Merikarplar kaburgalıdır. Aromatik, tüysüz bir bitkidir (Davis, 1972).

İsmi: Rezene

Etkin Maddeleri: Esans, anethole, pinene, camphene, limonene, phellandrene, pektin, yağlar, şeker, kalsiyum oksalat ve nişasta içerir (Anşın ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Bağırsak gazı sancısı için çayı kullanılır (1, 3). Bebeklerin gaz şikayetinde çayı içilir (1, 3, 28). Bebeklerde görülen uykusuzluk için çayı içilir (3). Ağrı kesici olarak çayı kullanılır (2). Gastrit sorununa karşı çayı içilir (30). Rezene çayı yapılarak soğutuktan sonra ağrıyan gözler yıkanır, ağrısını alır (31).

Literatürdeki Kullanımı: Anne sütünü arttırmak amacı ile kullanılır. Uykusuzluğu gidermek için kullanılır. Kadınlar kocalarına ilgilerini arttırmak için bitkiyi taze olarak yerler. Bitkinin toprak üstü organ yapıları hayvanlara yem olarak verilir (Vural, 2008). Gaz giderici olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Eşen, 2008; Saday, 2009). Bitkinin yaprakları yemeklere tat ve koku vermek için baharat kullanılır (Koyuncu, 2005; Uysal, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Bitkinin tohumları hamura karıştırılarak ekmeğe tat vermek için kullanılır (Saday, 2009). Ağır yağlı yemeklerden sonra sindirimi kolaylaştırmak için kullanılır (Polat, 2010). Göz bulanıklığını ve kaşıntıyı gidermek için kullanılır (Acartürk, 1996; Polat, 2010). Genç gövdeleri gıda olarak kullanılır (Baytop, 1984; Ertuğ, 2004; Satıl ve ark., 2006; Birinci, 2008). Taze veya kuru halde yerlere serpilir ve tahtakurularının eve gelmemesi için kullanılır (Acartürk, 1996). Yara iyileştirici ve idrar arttırıcı olarak kullanılır (Birinci, 2008).

3.3.13 *Petroselinum crispum* (Miller) A.W.Hill

Botaniksel Özelliği: Tüysüz iki yıllık bitkilerdir. Gövde dik, silindirik, çizgili, 50-80 cm boylarındadır. Dış yapraklar üçgenimsi-ovate, 3-10 x 2-7 cm boyutlarında, tüysüz; segmentler obovate ile lanseolat-şeritsi arasında, genellikle düzensiz krenat loblarla derin lobludur. Çiçek durumu panikulalı-korimbos, şemsiyeler uzun saplı, ışınlar 7-20 tane, hemen hemen eşittir. Merikarplar 2.5-3 x 0.5 mm, olgunlukta hafifçe yaysıdır (Davis, 1972).

İsmi: Maydanoz

Etkin Maddeleri: Uçucu yağ (% 2–3), sabit yağ ve flavon glikozitlerini içerir (Zor, 2013).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Böbrek iltihabı ve idrar yollarını üşütmede yenilir (2). Prostata karşı suyu içilir (59). Salata, çorba ve yemeklerde kullanılır (5).

Literatürdeki Kullanımı: Karın ağrısını kesici olarak, safra arttırıcı, adet söktürücü olarak salata yapımında ve yumurta boyamada kullanılır (Eşen, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Nefes darlığına karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Saday, 2009). Ağız yaraları ve pamukçuk tedavisinde, gözlerin iyi görmesi için, sivilceleri gidermek için ve vajina kaşıntısı için kullanılır (Metin, 2009). Zayıflatıcı olarak kullanılır (Kıran, 2006). İdrar yolu iltihabı söktürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Akgül, 2008; Eşen, 2008; Metin, 2009; Saday, 2009; Polat, 2010). İdrar söktürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004, Akgül, 2008; Eşen, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Kıran, 2006; Eşen, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010).

3.3.14 *Pimpinella anisum* L.

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık bir bitkidir. 30-60 cm kadar boylan, kısa tüylerle kaplı bir gövdesi vardır. Sapları düz ve yuvarlak olup, dallanma genelde üst boğumlardan başlamaktadır. Yaprakları üç parçalı ve kenarları derin dişlidir. Her bir dalın ucunda şemsiye şeklinde çiçek kümeleri oluşur. Bir çiçek kümesinde 8-15 arasında ışınsal ray bulunur. Çiçeklerinde muhafaza yapraklar ya gelişmemiş ya da iplik şeklini almıştır. Her bir çiçekte 5 adet taç yaprak, 5 adet erkek organ ve stigması iki parçalı 1 adet dişi organ bulunur (Baydar, 2007).

İsmi: Anason

Etkin Maddeleri: Meyvelerinde %1.5-3.5 arasında uçucu yağ bulunur ve bu yağın en

önemli bileşenleri trans enethol, anisaldehyd, anisketon ve metil şavikoldür (Baydar, 2007).

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Gastrit tedavisi için çayı içilir (30). Bağırsak gazı sancına karşı çayı içilir (31).

Literatürdeki Kullanımı: Anason'un midevi, hazmı kolaylaştırıcı, koku verici, göğüs yumuşatıcı ve gaz söktürücü etkileri bilinmektedir (Baytop, 1984).

APOCYNACEAE

3.3.15 *Nerium oleander* L.

Botaniksel Özelliği: 6 m'ye kadar uzanan çalılardır. Yapraklar çoğunlukla çevrel, çok darca eliptik, akut, tabanda kısa bir yaprak sapı şeklinde daralmış, 6-30 x 1-3 cm boyutlarında, derimsi, belirgin orta damarlı ve çok sayıda ince, paralel yan damarlıdır. Kaliks 5-7 mm, puberulentir. Korolla pembe veya kırmızı, huni şeklinde, 2.5-4.5 cm'dir. Meyve foliküldür. Foliküller 10-18 cm'dir. Tohumlar yaklaşık 4 mm'dir (Davis, 1978; Seçmen ve ark., 2004; Bulut, 2008).

İsmi: Zakkum

Etkin Maddeleri: Glikozitler (Kardiyatonik glikozitler, Olendrin, Oleandrişenin), Flavonozitler, Triterpenler, Kumarin, Tanen, C vitamini (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi : Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Süs bitkisi olarak mezarlıklara dikilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Zehir olarak kullanılır (Baytop, 1984; Balos, 2007; Gençay, 2007). Vücut parazitlerine karşı kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Balos, 2007; Gençay, 2007). Yakacak olarak kullanılır (Balos, 2007; Gençay, 2007). Sepet yapımında, çardak, ahır ve evlerin çatısında inşaat malzemesi olarak kullanılır (Balos, 2007). Romatizma tedavisinde, çıban tedavisinde, egzama tedavisinde, ağrı kesici olarak, hemoroidlere karşı, diüretik olarak ve akrep sokmalarına karşı kullanılır (Gençay, 2007; Bulut, 2008; Polat, 2010). İp örmede kullanılan ve adına yöresel olarak “ Teşi “ adı verilen kirmanın sapı zakkum ağacından yapılır. Gövde kabukları diş temizliğinde kullanılır. Kulak ağrılarının dindirilmesi için kullanılır (Gençay, 2007). Hayvan hastalıklarında yara iyileştirici olarak kullanılır (Metin, 2009). Burun akıntısı sağlamak için kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001). Kansere karşı kullanılır (Ertuğ, 2004; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Polat, 2010). Mantar tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004; Gençay, 2007; Polat, 2010).

ARALIACEAE

3.3.16 *Hedera helix* L.

Botaniksel Özelliği: 30 m'ye kadar uzunlukta, odunsu çok yıllık bitkiler. Gövdeler sürünücü veya tırmanıcı. Genç sürgünler ve çiçek kurulları 0.15-0.4 mm genişlikte yıldız tüylerle kaplı. Yapraklar çıplak, yaz-kış yapraklı, çiçekli sürgünler üzerindeki darca eliptikten az çok dairesi kordata kadar değişen şekillerde, çoğunlukla tam, 5-8 x 5-10 cm boyutlarında; steril sürgünler üzerindeki palmat 3-5 loblu, (2-)4-8 x 2-6 cm boyutlarında. Petaller 3-5 mm, yeşilimsi, önce yayık daha sonra geri kıvrık. Bakka sarı veya mavimsi-siyah, 6-12 mm çapında (Davis, 1965-1985).

İsmi: Sarmaşık

Yöresel İsmi: Duvar sarmaşığı

Etkin Maddeleri: Toprak üstü kısımları % 2,5-6 oranında saponin (hederin) taşır, zehirlidir (Baytop, 1999; Evans, 2002; Tanker ve ark., 2004). Flavon glikozitlerinden rutin ve kaemferol, ayrıca falkarinon, falkorinol, stigmasterol, sitosterol, kolesterol, kampesterol,

skopolin, klorogenik asit ve kafeik asit içerir (Bisset, 1994).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Özellikle duvarlarda süs bitkisi olarak kullanılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Trakya Bölgesinde arıcılık için önemli bitkilerdendir (Sıralı ve Deveci, 2002). Hayvanlarda kabızlığa karşı kullanılır. Çok alınması zehir etkisi yapar (Özçelik ve Balabanlı, 2005). İlaç olarak yararlanılır (Satıl ve ark., 2008).

ASPHODELACEAE

3.3.17 *Aloe vera* L. Burm. fil.

Botaniksel Özelliği: Gövde kısa ve odunsudur. Yaprak kenarları düz, dişli, sert dişli olanların yanı sıra bodur, boylu, düz yeşil ve benekli olan türleri vardır. Yaprak ayası üçgen biçiminde 15-30 cm uzunlukta ve yapraklar her dem yeşil. Çiçek renkleri sarıdır. Çiçek durumu dik ve sık bir salkımdır. Kök açık kahverengi, güçlü ve lifli dokudadır. (Baydar, 2006)

İsmi: Tıbbi sarısabır, aloe vera

Etkin Maddeleri: Vitamin, mineral, amino asit, şeker, enzim, antrakinon ve silisik asit bulunur (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Yara, yanık ve yara gibi cilt hastalıklarında yaprağı kırılarak çıkan sıvısı

sürülerek iyileşmede kullanılır (1).

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklarından elde edilen özütün yaralar, ülserler ve yanıklar üzerinde koruyucu bir tabaka oluşturarak hızla iyileştirir. Kolit ve peptik ülser gibi sindirim yolları tahrişlerine karşı kullanılmasının yanı sıra, sindirim kolaylaştırıcı, şişkinlik giderici, kan ve lenfatik dolaşıma, böbrek, karaciğer ve safra kesesi fonksiyonlarına yardımcı olarak da kullanılmıştır. Mide, ince bağırsak ve kolon üzerinde yardımcı etkiye sahiptir ve sindirim güçlüğü veya hazımsızlığın neden olduğu aşırı asitliliği önlemek için sindirim sıvılarını doğal olarak alkali hale getirir ve sindirim yollarını temizler (Davis ve ark., 2006).

ASTERACEAE

3.3.18 *Achillea millefolium* L.

Botaniksel Özelliği: Çok yıllık otsu bir bitkidir. Sap çok dallı düz 30-60 cm kadar uzunlukta olup üst kısmında dallanır. Yapraklar almaşık, mızrağımsı ile şeridimsi arası uzunca, ikili veya üçlü tüysü parçalı, sivri yaprakçıklardır. Yaprak bölümleri ortasında bulunan damar dişsiz veya aralıklı dişlidir. Çiçekler beyaz, nadiren pembe, ufak, sık kalkan biçimindeki çiçek demetinde topludur. Meyveler beyazımsı, pervazsız, 2 mm kadar uzun, ekseriya yassı, gümüş rengindedir (Baydar, 2006).

İsmi: Civanperçemi

Etkin Maddeleri: Civanperçemi yüzün üzerinde biyolojik aktif madde içermektedir. Bunlardan en önemlileri achilleine, apigenin, azulen, komphor, kumarin, inulin, menthol, quercetin, rutin ve silisik asittir (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Çayı adet düzenleyici olarak kullanılır (31).

Literatürdeki Kullanımı: Solucan düşürücü, iltihap giderici, sinir yatıştırıcı, antiviral, gebelik önleyici, idrar söktürücü, kadınlarda adet düzenleyici, ateş düşürücü, barsak fonksiyonlarını düzenleyici, baş ve boğaz ağrılarında, romatizma ve mide ülserinde kullanılmaktadır. Çiçekleri çay gibi demlenip iç kanamalarda kan durdurucu olarak kullanılmaktadır (Zeynalov, 2008).

3.3.19 *Arctium platylepis* (Boiss. Et Bal.) Sosn. Ex Grossh

Botaniksel Özelliği: 1 m'ye kadar boylanabilen iki yıllık otsu bir bitkidir. Dik yapraklar gövde yapraklardan büyük, küremsi şekilde, 3-5 cm genişliğindedir. Bu yaprak meyve evresinde açılmaktadır. Çiçekleri mor renktedir. Bitki dere kenarlarında, kalkerli topraklarda, açık ve boş alanlarda yetişme olanağı bulur (Anşin, 1979).

İsmi: Dulavratotu

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Yaprakları haşlanıp ezilerek yaraların iyileşmesi için kullanılır (27).

Literatürdeki Kullanımı: Kök ve yaprakları dekoksasyon, toz, öz, lapa ve merhem halinde kullanılır. Kökü cilt hastalıklarına karşı, terletici ilaç, kan şekerini düşürücü olarak; yaprakları da yara iyileştirici ve cilt hastalıkları tedavisinde kullanılır. Bir yıllık genç kökler kaynatılıp sebze olarak yenilebilir. Yine dip yapraklarının etli genç yaprak sapsarı da sebze olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Özü saçları friksiyon halinde kullanıldığında dökülmeye karşı etkili, canlandırıcı ve kuvvetlendiricidir (Chiej, 1988).

3.3.20 *Artemisia absinthium* L.

Botaniksel Özelliği: Çok yıllık, yarı çalimsı, aromatik bir bitkidir. Gövde dik ve 1 m'ye kadar uzanır. Yapraklar 2-3 pinnatisekt, loblar dikdörtgenimsi, tüm yüzeylerde grimsi veya beyazımsı ipeksi tüylüdür. Çiçek durumu dar veya geniş bileşik salkım şeklindedir. Brakteleler yapraklara benzer fakat daha küçüktür. Brakte topluluğu 1-3 mm uzunluğundadır.

Reseptekulum göze çarpan şekilde yumuşak tüysüzdür. Dıştaki çiçekler ipliksi, dişi, içtekiler erdişi, verimli, korolla sarımsı renkte ve tüysüzdür (Davis, 1975; Oral, 2007).

İsmi: Pelin otu

Etkin Maddeleri: Esans, inülin, reçine, artemisin içerir. (Anşin, Eminağaoğlu, 2009)

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Süs

Yöresel Kullanımı: Vücuttaki parazitlere karşı çayı içilir (30). Gebelik önleyici ve çocuk düşürmek için çayı içilir (31). Güzel kokusundan dolayı yaprakları Kuran-ı Kerim'in arasına ve evlerde odaların köşesine konulur (26).

Literatürdeki Kullanımı: Hemoroit tedavisinde kullanılır (Oral, 2007). Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Bağırsak kurtları ve problemlerine karşı, idrar arttırıcı, böbrek ve mesane kumu dökücü, saç dökülmesine karşı kullanılır (Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özçelik ve Demir, 1997; Polat, 2010). Taze bitki dekoksyonu içilerek düşük yaptırıcı olarak kullanılır. İltihaplı yaraların tedavisinde kullanılır. Adet söktürücü olarak kullanılır (Oral, 2007). Pire, güve ve hamam böceklerini öldürmede kullanılır. Eterik yağı şarap ve likör sanayinde kullanılır (Stayanov, 1982; Sami, 2007). Kireçlenmelere karşı kullanılır (Altan ve ark., 1999). Verem hastalığına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Kültür, 2007). Ateş düşürücü olarak kullanılır. Sarı boya elde edilir. Arı ve böcek sokmalarına karşı kullanılır (Birinci, 2008). Ağız kokusunu giderici olarak kullanılır (Sami, 2007). Ülser tedavisinde, cilt hastalıklarında, safra kesesi ve karaciğer hastalıklarında kullanılır (Akalin, 1993). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Akalin, 1993; Kültür, 2007; Oral, 2007; Polat, 2010). Midevi olarak kullanılır (Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Birinci, 2008; Polat, 2010). Karın ağrısı dindirici olarak kullanılır (Kültür, 2007; Oral, 2007). İştah açıcı ve kuvvet verici olarak kullanılır (Baytop, 1977; Birinci, 2008; Polat, 2010).

3.3.21 *Bellis perennis* L.

Botaniksel Özelliği: Taban yaprakları rozet şeklinde, çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar spatulat, 2-30 x 0.5-1.5 cm, tepede obtus, tabanda daralmış, her iki yüzde seyrekçe yumuşak tüylüdür. Kapitulumların sapı 1.5-10 (-25) cm'dir. İnvolutrum 0.5-1 cm genişliğinde, fillariler ovatlanseolat, tepede obtus-akuttur. Dilsî çiçekler 30-50 adet, korollası 5-7 mm, beyaz ve çoğunlukla alt yüzde pembedir. Tüpsü çiçeklerin korollası 1.5-2 mm'dir. Meyve 1.3-1.5 x 0.7-0.8 mm, tepede yuvarlak, kısa ve yumuşak tüylü akendir (Davis, 1975; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008).

İsmi: Papatya

Etkin Maddeleri: Flavonoidler, Müsilaj, Poliasetilenler, Triterpen saponinler, Uçucu yağ (Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008), Fenolik asitler (Koçyiğit, 2005).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Çayı rahatlatıcı etkiye sahiptir (1). Çayı cilt hastalıklarına iyi gelir (30). İdrar yolu hastalıklarına karşı çayı içilir (31). Kulak rahatsızlıklarına karşı yağı, ağrıyan kulağa damlatılır (31). Bağırsak gazına ve sancısına karşı çayı içilir (36).

Literatürdeki Kullanımı: Kapitulumları kurutulur çay olarak tüketilir. Boğaz ağrısında ve soğuk algınlığı için çayı yapılıp içilir. Bronşit tedavisinde, gaz giderici olarak, sivilcelerde, saç dökülmesinde, baş ağrısında ve bahar yorgunluğuna karşı kullanılır. Yaprakları gıda olarak tüketilir. Göz hastalıklarında, bademcik iltihabında, şeker hastalığında, tansiyon tedavisinde, iltihap söktürücü olarak, çil tedavisinde, nefes darlığında, kuvvet verici, terletici, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Stayanov, 1982; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008). Uyuşturucu antispazmik, sindirici, yumuşatıcı, balgam söktürücü olarak kullanılır (Gençay, 2007). Süs bitkisi olarak kullanılmaktadır (Balos, 2007; Sami, 2007). İshal, idrar arttırıcı ve müshil olarak kullanılır (Gençay, 2007; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010). Karnı ağrısı kesicidir (Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarslan, 2008). Hemoroit

tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Gürhan ve Ezer, 2004; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008). Öksürük kesici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008).

3.3.22 *Cynara scolymus* L.

Botaniksel Özelliği: 2 m' ye kadar yükselebilir, yapraklar 40 x 15 cm, mukronulat, nadir olarak araknoittir. Kapitulum basık küre şeklinde, 7-11 cm'dir. Pappus 3-4 cm'dir (Davis, 1975).

İsmi: Enginar

Etkin Maddeleri: Fe ve K içerir (Ketenoğlu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Karaciğer yağlanmasına karşı ve kan temizleyici olarak tüketilir (2).

Literatürdeki Kullanımı: İnfüzyon halinde iştah açıcı, idrar ve safra söktürücü, karaciğer hastalıklarına karşı kullanılmaktadır (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984). Braktelerin tabanı ve reseptekulum sebze olarak kullanılır (Baytop, 1977). Yaprakları kum düşürmek için, şeker hastalığında ve mide ağrılarında kullanılır (Bayatlı, 1940).

3.3.23 *Tussilago farfara* L.

Botaniksel Özelliği: Rizomlu, çok yıllık, otsu bir bitkidir. Yaprakları saplı rozet oluştururlar, oldukça sivri loplu, kenarları düzensiz dişli, önce her iki yüzü beyaz tüylerle kaplıdır, daha sonra üst yüzü tüysüz kalır. Bitki açık ve kumlu yerlerde, nemli zeminlerde yetişme alanı bulur (Anşin, 1994).

İsmi: Öksürük otu

Yöresel İsmi: Kabalak

Etkin Maddeleri: Yaprakları musilaj tussilagine, peptin, gallik asit, asetik asit ve esans içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Kabızlığa ve egzamaya karşı yaprağı kaynatılarak soğuyan suyu içilir (46).

Literatürdeki Kullanımı: İnfüzyon, şurup, öz ve lapa halinde kullanılır. Öksürük giderici, bronşiyal ağrı kesici, sinirleri yatıştırıcı ve yumuşatıcı etkileri vardır. Egzamaya karşı da kullanılır (Akbulut, 2006). Öksürük otu çoğunlukla bronşiyal iltihaplanmalara karşı kullanılmaktadır. Çiçekleri ayrıca lapa şeklinde çeşitli deri rahatsızlıklarında kullanılır. Sinir hastalıklarının tedavisinde de etkilidir. Köklerinden acı, kuvvet verici ve terletici ilaçlar elde edilmektedir (Bayrak, 2006).

BERBERİDACEAE

3.3.24 *Berberis vulgaris* L.

Botaniksel Özelliği: 1-2,5 m boylarında, kışın yaprağını döken bir çalıdır. Sürgünleri bölmeli, gençken sarı ve daha sonra gri renklidir. Gövde üzerinde siyah lentiseller bulunmaktadır. Dikenler üçlü, 1-2 cm, yapraklar eliptik veya yumurta biçiminde, 2-4 cm'dir. Yapraklar dikenlerden daha uzun, küt, bazen sivri uçlu, kenarları ince dişlidir. Çiçek kurulu 4-6 cm, kurulda 15-25 adet çiçek bir arada bulunmaktadır. Meyveler eliptik şekilde, 8-12 mm, şarap kırmızısı, bazen de morumsu bir renkte olmaktadır (Davis, 1965; Anşin ve ark., 1994).

İsmi: Kadın tuzluğu

Yöresel İsmi: Karamuk, Kuş üzümü

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Çayı idrar yolları enfeksiyonlarına iyi gelir (36). Meyvelerinden reçel yapılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Kök, kabuk ve dalların floemi, yaprak ve meyvelerinden yararlanılmaktadır. Kabukları mide hastalıklarına karşı kullanılmaktadır. Ateş düşürücü ve müshil etkisi vardır. Yaprakları, dişeti hastalıklarına karşı kullanılmaktadır. Meyveleri ise antiseptik, besleyici ve astringent özelliğe sahiptir. Dekoksiyon, tentür, sıvı ekstre, ayrıca şurup ve toz halinde kullanılmakta, ayrıca genç sürgün ve meyveleri yenmektedir. Meyvelerden reçel, marmelat, meyve suyu ve şurup yapılır. Destile ve fermente edilerek bir tür orta alkollü likör de yapılmaktadır (Chiej, 1988; Anşin ve ark., 1994). Bitkinin odunsu gövdesinin sarı renkli kabuk kısmından elde edilen sarı renkli toz, sarılık hastalığının tedavisinde kullanılmaktadır (Küçüker, 1994).

BETULACEAE

3.3.25 *Alnus glutinosa* L.

Botaniksel Özelliği: 20-30 m boylarında, koyu renkli ve çatlak kabuklu bir ağaçtır. Genç sürgün ve tomurcuklar yapışkan, tomurcuklar belirgin saplıdır. Yapraklar yumurtamsı, dairemsi veya genişçe eliptik, ucu yuvarlak, kenarları çift sıralı kaba dişli, alt yüzünde damarların birleşim yerlerinde tüy demetleri vardır. Meyve belirgin saplı, koyu renklidir. Bitki yapraklı ormanlarda, dere ve ırmak kenarlarında, yetişme alanı bulur (Anşin, 1994).

İsmi: Sakallı kızılağaç

Yöresel İsmi: Kızılağaç

Etkin Maddeleri: Tanik asit, gluten, alnulin, yağ maddesi, kabukta tanen, emodin, tuzlar, renk maddeleri içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Yaprakları, Kabukları, Odunu

Kullanım Amacı: Tıbbi, Yakacak, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Yaraların iyileşmesi için taze filizleri (yaprakları) ezilerek yaralara sürülür (13, 45). Yakacak olarak kullanılır (21, 36, 64). Odunundan yağlık, süt kepçesi, kavanoz, bal kepçesi, sofrası, tekne yapılır (22). Taze dallarının kabuğu soyularak düdüklü şekline getirilerek çalınır (26). Ahırlarda döşemeler suyu daha iyi emdiği için kızılğaçtan yapılırdı (64).

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklarının süt çoğaltıcı, bağırsak solucanı düşürücü, kabuklarının ateş düşürücü ve adstringent özellikleri vardır. İnfüzyon, dekoksiyon, tentür, toz ve tıbbi şarap olarak kullanılmaktadır (Chiej, 1988).

BORAGINACEAE

3.3.26 *Alkanna tinctoria* L. Tausch subsp. *tinctoria*

Botaniksel Özelliği: (5-)10-30(-40) cm uzunluğunda bitkilerdir. Tüy örtüsü yayılcı setiform ve kısa pubesent tüylerden oluşmuş. Yapraklar yeşilimsi veya kanesent, lineardan oblong lanseolta kadar değişen şekillerde, 1-7 x 0.3-1 cm boyutlarında. Meyve halindeyken çiçek kurulu simoz 5-10(-15) cm. Brakteler lineardan oblong-lanseolta kadar değişen şekillerde, 0.5-1.5 x 0.1-0.5 cm boyutlarında, kaliksten uzun değil veya biraz uzun. Kaliks çiçeklenme zamanı 4-6 mm, meyve zamanında 7-9 mm, hafifçe veya sıkça setiform tüylerle kaplı, loblar linear-lanseolat. Korolla mavi (5-)8-10(-12) mm, dışta çıplak, dudak 10 mm'ye kadar çapda. Nuks 2-3 mm çapında, yoğun olarak retikulat-tüberkület veya az çok düz, az çok birbiriyle bağlantılı kabarcık gruplarından oluşmuş (Davis, 1965-1985).

İsmi: Havacıva otu

Etkin Maddeleri: Tanen, reçine, müsilağ, klorojenik ve kafeik asit içermektedir (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Bronşite karşı çayı içilir (1, 2). Öksürük ve solunum hastalıklarına karşı çayı içilir (1). Boğaz ağrısına karşı kökü kurutulup terayağında eritilip içilir (14). Sünnnet olan çocuklarda yaranın iyileşmesi için tütsüsü kullanılır (14). Bronşite karşı yağı alınıp içilir (12). Yağla beraber eritilip nefes açmak için içilir (42). Öksürüğe karşı terayağında kızartılıp yenilir (16). Kesiklere karşı terayağında yakılan havacıva otu, kesiklere sarılarak iyileşmesinde kullanılır (20). Havacıva otu terayağında tuzla kavrulup içine sarımsak ve bal konularak yapılan karışım zehirlenen hayvanlara yedirilir (49). Halis zeytinyağı, havacıva otu, limon, bal ve bal mumu karıştırılıp öksürüğe karşı tüketilir (53). Bronşit ve üst solunum enfeksiyonlarına karşı terayağında eritilip kullanılır (55). Halis zeytinyağı, soğan, havacıva otu, bal mumu, çam zifti (ladın, sarıçam) elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (55). Halis zeytinyağı, havacıva otu, yumurta sarısı, bal ve bal mumu karışımından elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (62).

Literatürdeki Kullanımı: İshale karşı kullanılmakla birlikte, yara iyi edici özellikleri vardır. Köklerinden elde edilen boyar madde eczacılıkta merhem, dudak boyası ve yağların boyanmasında kullanılır (Şimşek ve ark., 2002).

3.3.27 *Trachystemon orientalis* L. G. Don

Botaniksel Özelliği: 20-60 cm boyunda, siyahımsı rizomlu, çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde dik, az dallanmış, aşağı doğru kıvrılmış sert tüylüdür. Yapraklar seyrek sert tüylü, taban yaprakları ovat-kordat, 20 x 18 cm, akuminat, sapı 10-25 cm, gövde yaprakları sapsız ve gövdeyi sarıcıdır. Brakteler eliptiklanseolat, sapsız ve sivri uçludur. Kaliks çiçekte 3-4 mm, meyvede 7 mm, loplara üçgensel, obtus ve sert tüylüdür. Korolla morumsu mavi, tüp 4-6 mm, loplara 6-8 mm üst pullar beyzdir. Anterler ve stilus uzun, dışa doğru çıkıktır. Küçük fındıksı meyve ovoiddir (Davis, 1978; Koçyiğit, 2005; Kızılarıslan, 2008).

İsmi: Tomara

Yöresel İsmi: Tomari

Etkin Maddeleri: Tanen, uçucu yağ, nitrat tuzları, müsilaj, saponin ve reçine içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Sapları haşlanıp tavada kızartılarak yenilir (26). Yaprakları su içmek için kullanılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları ısırğan dolaması sonrası kaşıntı giderici olarak kullanılır. Kökleri midevi, gaz söktürücü, meme kanserinde, haricen romatizma ağrısında, şişik ve ezik tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Kızılarıslan, 2008). Köy pazarlarında satışı yapılır (Koçyiğit, 2005). Sebze olarak tüketilir (Baytop, 1984; Şimşek ve ark., 2004; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Birinci, 2008; Kızılarıslan, 2008).

BRASSICACEAE

3.3.28 *Brassica oleraceae* var. *acephala* L.

Botaniksel Özelliği: Kaliks ve korolla dörtlü ve haç şeklindedir. Meyve silikva veya silikula olup parlak ve beyaz bir septumla ikiye ayrılır (Ketenöğlü ve ark., 2011).

İsmi: Lahana

Yöresel İsmi: Kara lahana

Etkin Maddeleri: A, B ve C vitaminleri ve sülfür içerir (Ketenöğlü ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Yemeği bağırsaklara iyi gelir, D vitamini deposudur (6). Yanıklara karşı yaprakları hafif haşlanarak yanıklara krem olarak kullanılır (7). Turşusu yapılır (1, 2, 28). Yemeği ve dolması yapılır (28). Hayvan yemi olarak kullanılır (61).

Literatürdeki Kullanımı: Hazmettirici ve balgam söktürücü gibi özellikleri nedeniyle çok eskiden beri tedavide kullanılan bir bitki türüdür. Haricen yaraları iyileştirmek için yaprakları cerahatli yara üzerine sarılır. Tohumları, dahilen kurt düşürücü, cinsel gücü arttırıcı, idrar söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999).

3.3.29 *Eruca vesicaria* subsp. *sativa*

Botaniksel Özelliği: Çiçekte 4 çanak, 4 taç yaprak, 4+2 erkek organ ve 1 dişi organ bulunur. Taç yaprakları beyaz veya krem renklidir. Ana çiçek sapı bitkinin gelişme durumuna bağlı olarak 60-80 cm arasında boy alır. Kuvvetli bir kazık kök ve etrafında 10-15 cm derinlikte saçak kökler oluşur. Saçak kökler zayıftır. Rokada gövde rozet şeklindedir (MEB, 2011).

İsmi: Roka

Yöresel İsmi: Kardomaca, Godim

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Ülser için çiğ olarak yenilir (12). Hemoroit için pişirilip suyu içilir (12). Hazımsızlığa ve mide yanmasına karşı çiğ olarak tüketilir, iştah açar, salatalarda kullanılır (22). Romatizmaya karşı çiğ olarak tüketilir (61).

Literatürdeki Kullanımı: Taze yaprakları uyarıcı, kuvvet verici ve öksürük kesici olarak bilhassa salata halinde kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

3.3.30 *Raphanus sativus* L.

Botaniksel Özelliği: Tek veya iki yıllık etli kazık kökü, küçük rozet yaprakları vardır. Yumru teşekkülüne en çok kök iştirak eder. Sadece yumrunun üst kısmı hipokotile aittir. Depo dokusu genellikle parankimatik yapıda olan sekonder ksilemdir (Ketenoglu ve ark., 2011).

İsmi: Turp

Etkin Maddeleri: Hardal yağı içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Turp oyularak içine bal dökülür, sızan bal yenilerek öksürüğe karşı kullanılır (2, 43, 50). Salatalarda kullanılır (5).

Literatürdeki Kullanımı: Öksürük ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Metin, 2009). Romatizmalı ağrılara karşı kullanılır (Metin, 2009). Sebze olarak tüketilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Metin, 2009). Baharat bitkisi olarak kullanılır (Özyurt, 1992).

BUXACEAE

3.3.31 *Buxus sempervirens* L.

Botaniksel Özelliği: 12 m yüksekliğinde ağaçlar veya 1-2 m yüksekliğinde çalılarıdır. Genç gövde tüysüz veya kısa petiol benzeri tüylüdür. Yapraklar ovat-eliptik, üzeri koyu yeşil renkli alt kısmı sarımsı yeşil renklidir. Anterler 1-1.5 mm'dir. Kapsül 7-8 mm, stil 2-3 mm'dir. Tohum oblong-eliptiktir (Davis, 1982).

İsmi: Şimşir

Yöresel İsmi: Çimar

Etkin Maddeleri: Yapağında Buxin alkaloidi vardır. (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984)
Rezin, Uçucu yağ ve Zamk bulundurur. (Baytop, 1984)

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Araç-Gereç

Yöresel Kullanımı: Şimşir yapağı kaynatılarak elde edilen suyla saçlar yıkanarak saç dökülmesini engeller (30). Kaşık yapımında kullanılır (2, 21). Şimşir ağacından yapılan maksem adındaki düzenekle su taksimi yapılırdı (4). Odunundan yağlık, süt kepeği, kavanoz, bal kepeği, sofrta, tekne yapılır (22).

Literatürdeki Kullanımı: Odunu oymacılıkta kullanılır (Stayanov, 1982; Zeybek, 1985). Yapağı romatizmaya karşı kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982). Süs bitkisi olarak kullanılır. İdrar söktürücü, ishalleri zehirlenmeler, kusma ve solunum bozukluklarına karşı kullanılır (Stayanov, 1982). Zehirlenmelere yol açar (Baytop, 1984). Odunu ev ve süs eşyası yapımında kullanılır (Baytop, 1984; Ertuğ ve ark., 2004; Satıl ve ark., 2006; Birinci, 2008). Saçların çıkması için kullanılır (Baytop, 1984; Birinci, 2008).

CANNABACEAE

3.3.32 *Humulus lupulus* L.

Botaniksel Özelliği: 6 m boylanabilen, çok yıllık, etli köklü, dört köşeli gövdesi olan, sarımsı bir otsu bitkidir. Yapraklar elsi, karşılıklı veya almaçlı dizili, derin loblu, loblar sivri uçlu, kenarları kaba dişlidir. Monoik erkek çiçekler sürgün uçlarında salkım halinde, dişi çiçekler ise 2-3 çiçekli sarımsı bir kozalak gibidir. Meyve çok tohumlu, küresel yapıda ve sarımsı renktedir. Bitki çalılıklarda, güneşli açık alanlarda, hendeklerde canlı çitler arasında görülür (Anşin, 1994).

İsmi: Şerbetçi otu

Etkin Maddeleri: Eterik yağ (myrcene ve humulene), myrcenol, linalol, tanen, reçine,

uçucu yağ, mum, acı maddeler içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Çayı sinirsel hastalıklara iyi gelir, sakinleştirici özelliği vardır (30).

Literatürdeki Kullanımı: Dişi çiçekleri kullanılır. Ateş düşürücü, ağrı kesici, hazmı kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Genç sürgünler kuşkonmaz gibi kaynatılıp yenilebilir. Lupulis reçenesi tablet halinde emzikli annelere süt çoğaltıcı olarak verilir. Ayrıca geleneksel olarak biraya acı tat vermek için dişi çiçekleri kullanılır. Aynı zamanda iştah açıcı, idrar artırıcı, terletici ve yatıştırıcı etkilere sahip zararsız bir drogdur (Baytop, 1999).

CANNABINACEAE

3.3.33 *Cannabis sativa* L.

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık yapraklar alternan ya da gövdenin alt taraflarında karşılıklı, 5-11 parçalı, parçalar lanseolattır. Dişi çiçekler küçük, sık kümeler halinde ve her braktenin koltuğunda bir çiçek bulunur (Baytop, 1999).

İsmi: Kenevir

Yöresel İsmi: Kendir

Etkin Maddeleri: Kannabinol, kannabidiol, kannabigerol, kannabiginol ve tetrahydrokannabinol içerir (Baydar, 2007).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Arıcılık, Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Arılarda Varroa hastalığı için yaş kenevir yaprakları yakılarak tütsü şeklinde arı kovanının içerisine uygulanır (12, 26). Arılarda Varroa hastalığı için yaş kenevir yaprakları arı kovanının içerisine konulur (52). Haylaz (yangaz) çocukların uyuması için kenevir çayı sakinleştirici, teskin edici olarak içirilirdi (4).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekli ve yapraklı dalları; uyuşturucu, analjezik, afrodisyak, keyif verici etkidedir. Tütün ve esrarla karıştırılıp sigara gibi içilir. Meyveleri kuvvet verici, adet ve idrar söktürücüdür. Kuş yemi olarak kullanılır. Kavrulmuş tohumları çerez olarak tüketilir (Baytop, 1999).

CISTACEAE

3.3.34 *Cistus creticus* L.

Botaniksel Özelliği: 0.3-1 m boyunda çok yıllık çalılardır. Yapraklar ovat-oblong, 1-6 x 0.5-2 cm, sapı 3-15 mm uzunluğunda, üst yüzeyi daha koyu yeşil, bariz undulattır. Çiçek durumu terminal, 1-6 çiçekli simoz, çiçekler pembe, 3-5 cm çapındadır. Stilus stamenler ile eşit uzunluktadır. Meyve yoğun yatık tüylü bir kapsüladır (Davis, 1965; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008).

İsmi: Tüylü laden

Etkin Maddeleri: Sürgün, çiçek ve yaprakları Ladan ya da ladanum reçinesi içerirler. Yapraklar rezin, uçucu yağ ve tanen taşır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Suyu kaynatılarak saç dökülmesine karşı kullanılır (5).

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin tohumları nazardan koruması, uğur ve iyilik getirmesi için muska yapılarak çocukların boynuna asılır. Çiçekleri şeker hastaları tarafından çiğ olarak tüketilir (Eşen, 2008). Kısırlık tedavisinde, idrar yolu iltihabı tedavisinde kullanılır

(Koçyiğit, 2005; Saday, 2009). Osmanlı döneminde saç ve kaş boyamada kullanılan siyah renkli bir macunun hazırlanmasında kullanılır (Saday, 2009). Mide ağrısında, hazımsızlıkta, kan dindirici olarak, romatizmada, dalları ipek böceğinin koza yapması için ve hayvan yemi olarak kullanılır. Tohum ve yaprakları kahverengi ve sarı renk verdiği için boyamada kullanılır. Yapraklı dallarının dekoksasyonu çay olarak içilir (Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Bitki süpürge yapımında kullanılır. Yapraklar kesik tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklar yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Tuzlacı, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Yılan ısırığı ve yanık tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Uyuz tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006). Diş ağrısı ve ishale karşı kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Ertuğ, 2004). Kabız yapıcı, uyarıcı, balgam söktürücü, saç dökülmesine karşı kullanılır (Birinci, 2008; Saday, 2009; Bulut, 2008).

CONVOLVULACEAE

3.3.35 *Convolvulus arvensis* L.

Botaniksel Özelliği: Yaklaşık 3 m boyunda, çok yıllık, sürünücü ya da tırmanıcı, otsu bitkilerdir. Gövde yaprakları saplı, sagitat-hastat, 5 x 3 cm, tüysüz ya da seyrek tüylü, akut-obtus, taban yaprakları tamdır. Çiçekler genellikle tek, kaliks 5, obtus, mukronulat, 4 x 2.5 mm, korolla tüysüz, beyaz ya da pembe renkte, 15-25 mm, stamenler 5, korolla tüpü içinde, stilus tepede 2 parçalıdır. Meyve lokulisit kapsuladır (Davis, 1978; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008).

İsmi: Sarmaşık

Yöresel İsmi: Lihçi

Etkin Maddeleri: Nişasta, Şeker ve Rezin (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Hayvan yemi olarak kullanılır, zararlı ot diye tarlalardan uzaklaştırılır (koparılır) (26).

Literatürdeki Kullanımı: Karışık ot yemeğine katılır. Kökünden akan süt müsil olarak kullanılır. Baş ağrısı ve burun iltihabı tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Koçyiğit, 2005; Yeşil, 2007). Kökleri kabızlık tedavisi için kullanılır (Baytop, 1984; Akgül, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009). Baharat olarak, idrar arttırıcı, kan durdurucu, mide rahatsızlıklarında, safra söktürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılır (Kızılarıslan, 2008). Hayvan yemi olarak kullanılır (Baytop, 1984; Akan ve ark., 2008; Akgül, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009).

CORNACEAE

3.3.36 *Cornus mas* L.

Botaniksel Özelliği: 3-5 m boyunda çalılar veya küçük ağaçlardır. Yapraklar lanseolat-eliptiktir. 2.5-8.5 cm, 3-5 çift damarlıdır. Çiçek durumu 1.5-2.5 cm çapında, 15-20 çiçekli, hemen hemen sapsız, brakteler 6-10 mm, ovat-lanseolattır. Çiçekler yeşilimsiden soluk sarıya kadar değişen renklerde, petaller 2-3 mm, sepaller yaklaşık 0.5 mm'dir. Meyve drupadır. Drupa 12-15 x 7 mm, eliptik, önce sarı daha sonra kırmızıya dönüşür (Davis, 1972).

İsmi: Kızılcık

Etkin Maddeleri: Cornin, tanen, kalsiyum, tonik ve malik asit, glukoz, musilaj ve renk maddeleri içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Odunu

Kullanım Amacı: Gıda, Araç-Gereç

Yöresel Kullanımı: Meyvelerinden reçel, komposto ve marmelat yapılır (28, 37). Odunundan tarım aletlerininin sapı yapılır (21).

Literatürdeki Kullanımı: Astım tedavisinde kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005). Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon tansiyon hastalığı tedavisi, yara ve çıbanlara karşı kullanılır (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özyurt, 1992; Polat, 2010). Yaprakları renk vermesi için ele ve saçlara yakılacak kınanın içine konur. Dalları diş ağrısında, meyveleri süs olarak, güneş çarpmasında, soğuk algınlığında, karın ağrısı, pişik ve ayaklardaki kaşıntıda, sıtmada, bronşitte kullanılır (Stayanov, 1982; Baytop, 1984). Odunu mobilyacılıkta, tornacılıkta, sepet, kasnak, fiçı yapımında, barut yapımında kullanılır (Stayanov, 1982; Acartürk, 1996). Kabız ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Polat, 2010). Böbrek iltihaplanması, kalp hastalıklarına karşı kullanılır (Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Kültür, 2007). Şeker hastalığı, öksürük tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Genç ve Özhatay, 2006). Gıda olarak tüketilir (Öztiğ, 1971; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Şimşek ve ark., 2004; Birinci, 2008; Polat, 2010). İshale karşı kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982; Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007).

CORYLACEAE

3.3.37 *Carpinus betulus* L.

Botaniksel Özelliği: 25 m'ye kadar uzunlukta düz gri kabuklu ağaçlardır. Gövdeler çoğunlukla alt kısımda olukludur. Genç sürgünler kahverengi, parlak, bazen tüylü; tomurcuklar kırmızımsı kahverengidir. Yapraklar ovat, akut veya akuminat, 5-10 x 3-5 cm boyutlarında, 10-15 çift damarlı, düzenlice biserrat, tabanda hafifçe, asimetric olarak kordat veya rotundattır. İnvolutrum 3 loblu, tam veya hafifçe serrat, belirgin damarlı, orta lop yaklaşık 4 cm uzunluktadır (Davis, 1982; Bulut, 2008).

İsmi: Gürgen

Etkin Maddeleri: Yaprakları tanen, tuzlar ve reçine içermektedir (Birinci, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu

Kullanım Amacı: Araç-gereç, Yakacak

Yöresel Kullanımı: Balta, keser sabı yapılır (26). Yakacak olarak kullanılır (36).

Literatürdeki Kullanımı: Odunu balta sapı yapımında kullanılır (Bulut, 2008). Kerestesi inşaatçılıkta, meyve kasası yapımında, mobilya ve kaplama sanayinde, merdiven yapımında, yakacak olarak kullanılır (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Koyuncu, 2005). Yara iyileştirici olarak kullanılır (Birinci, 2008).

3.3.38 *Corylus avellana* L.

Botaniksel Özelliği: 6 m'ye kadar uzunlukta kahverengimsi-gri, düz kabuklu geniş yayılıcı çalılar. Genç sürgünler sarımsı-gri, tüylü veya glandlı pubesent. Yapraklar ovat veya genişçe ovat, 5-12 x 3-10 cm boyutlarında, 6-9 çift damarlı, biserrat ve hafifçe loblu, tepede kısaca akuminat ve tabanda kordat, yukarıda koyu yeşil ve hafifçe pubesent, altta soluk yeşil ve pubesent. Petioller 0.5-2.5 cm, glandlı-hispid. Stipulalar oblong-ovat, obtus, tüylü. Erkek amentum 9 cm'ye kadar uzunlukta, genişçe ovat brakteli. İnvolutrum çoğunlukla meyveden daha kısa, iki tarafından derince yarık, alt kısmında saplı-glandlı. Nuks az çok küresel veya ovoid tepede kısaca sivri uçlu, 10-22 x 9-16 mm boyutlarında, 2-8'li kümeler halinde veya bazen tek (Davis, 1965-1985).

İsmi: Fındık

Etkin Maddeleri: Tanen ve reçine, protein, nişasta, yağlar ve tuzlar, vitaminler, flavonoid içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Kabukları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Cinsel hastalıklara karşı ceviz, fındık, zencefil ve bal karışımı kullanılır

(12, 13). Göz çapaklanmasına karşı ağacın yaş kabuğu soyularak, göz kapağının iç yüzüne sürülür (56). Meyvesi yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Kabuk, yaprakları, meyve ve erkek çiçeklerinden yararlanılmaktadır. Ateş düşürücü, diş ağrılarına karşı, adstringent, ishale karşı besleyici, terletici, mineral eksikliğini giderici özellikleri bulunmaktadır. Meyvelerinden yağ elde edilir, elde edilen bu yağ, mutfaklarda yemeklik yağ olarak kullanılmaktadır (Özkan, 2005). Kabuk ve yaprakları tanence zengin olup dericilikte kullanılır. Meyvelerinin öğütülmesinden elde edilen ince un, emizleyici yüz maskelerinde kullanılır (kozmetik sanayi) (Çubukçu ve ark., 1988). Fındık yağı yumuşak olup, bebeklerde ve çocuklarda kıl kurtlarını düşürücü etki yapmaktadır. Yaprakları infüzyon halinde idrar arttırıcı özelliğe sahiptir (Baytop, 1999).

CUCURBITACEAE

3.3.39 *Cucurbita maxima* Lam.

Botaniksel Özelliği: Tırmanıcı veya sarılıcı, kısa gövdeli, otsu bitkilerdir. Tendriller 3-7 dallı fakat kültür formlarında kısa veya yoktur. Çiçekler büyük, yalnız ve sarıdır. Korolla gamopetalustur. Meyve çeşitli şekillerde ve renklindedir. Tohumlar eliptik, düz veya daralmıştır (Davis, 1972).

İsmi: Kabak

Etkin Maddeleri: Steroid, tokoferol, selenyum, manganez, çinko, bakır, pektin, protein içerir (Wichtl, 1994).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Tohumları, Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Vücuttaki parazitlere karşı çekirdeği yenilir (30). Sarımsak, kabak sabı (kuru), göztaşı ve soba kurumundan (tava mayası) elde edilen karışım (egzama ilacı) egzama ve sedef için kullanılır (62).

3.3.40 *Momordica charantia* L.

Botaniksel Özelliği: 10- 20 m boyunda, tek yıllık, tırmanıcı bitkilerdir. Yapraklar derin loplu, uzun saplıdır. Dişi ve erkek çiçekler yaprakların koltuğunda tek olarak bulunur. Erkek çiçekler sarı-turuncu renkli, petaller serbest, sapsarı üzerinde yeşil brakteler bulunur. Meyve 10-15 cm boyunda, iki ucu sivrilmiş bir bakkadır (Davis, 1972).

İsmi: Kudret narı,

Etkin Maddeleri: Glikoprotein molekülleri (momorcharinler, momorcochin) (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005), Rezin (Baytop, 1984).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyvesi

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Balla karıştırılan meyvesi ülser tedavisi için kullanılır (30, 31, 36). Balla karıştırılan meyvesi gastrit tedavisi için kullanılır (31). Halis zeytinyağı ve kudret narı karışımı yapılarak yara ve yanık tedavisinde kullanılır (36).

Literatürdeki Kullanımı: Ülser tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Akalın, 1993; Şimşek ve ark., 2004; Koçyiğit, 2005). Olgunlaşmış tohumları mide ağrısı ve ekşimesi için kullanılır. Zeytinyağında bekletilen kudret narı derideki çatlakları giderir. Ameliyat izlerine sürülür (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Polat, 2010). Çıban ve egzama tedavisinde kullanılır (Baytop, 1977; Karamnoğlu, 1977; Baytop, 1984). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Romatizma, migren, mide rahatsızlıkları, mayasıl tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Kesik ve yara tedavisinde kullanılır (Akalın, 1993; Kültür, 2007).

3.3.41 *Sicyos angulatus* L.

Botaniksel Özelliği: 4-7 (15)'ye kadar boylanabilen, sülükleri oluklu-köşeli ve uçları parçalı bir yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar basit, elsi damarlı, gövde üzerinde almaşık dizilişli, 3-5 hafif loplu, lopların ucu sivri, yaprak kenarları ince-hafif dişli. Yapraklar genel hatları ile dairesel-üçgenimsi, yaprak sapına doğru derin sinüslü, (-5)7x10(-20) cm, gövde, yaprak sapsarı ve yaprak alt yüzü yaprak sapı boyunca yapışkan sivri tüylüdür. Meyveler;

kümeler şeklinde sürgün ucunda 8-31 adeti bir arada toplanırlar ve üzerleri yoğun batıcı tüylerle kaplıdır. Her bir meyve kümesi yaklaşık 2,5-3,7 cm çapa sahiptirler. Meyveler olgunlukta açılmaz, her bir meyve büyük kahverenginde bir tohuma sahiptir, meyve kabuğu tohumdan ayrılmaz. Bu nedenle doğaya yayılan olgunlaşmış, tek tohumlu ve üzerleri batıcı dikenli meyvelerdir (Eylem Planı Sonuç Raporu, 2014).

İsmi: İt dolambacı, Hambostan

Yöresel İsmi: Sahte salatalık

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Hayvan yemi olarak kullanılır, istilacı tür olduğu için tarım alanlarında pek istenmez (26).

CUPRESSACEAE

3.3.42 *Cupressus sempervirens L. var. pyramidalis*

Botaniksel Özelliği: Uzun, düz gövdeli, dalları dört köşeli ve dik ağaçlar. Uçtaki dalların yaprakları 0.5–1 mm, rombik, obtus, sırtta eliptik, basık glandlı. Erkek kozalaklar 7 x 1.5–2 mm boyutlarında, 10–15 puldan oluşmuş. Olgun dişi kozalak 2–3 x 2–2.5 cm boyutlarında, pullar kahverengimsi–gri, düzensiz (Davis, 1965-1985).

İsmi: Selvi

Yöresel İsmi: Mezarlık selvisi

Etkin Maddeleri: Tanen, uçucu yağ içerir (Baytop, 1999).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Mezarlıklara dikilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Gövdesi eski evlerin tavanlarının yapımında kullanılmıştır (Tuzlacı, 2002). Reçinesi mikrop öldürücü olarak kullanılır (Özçelik ve Balabanlı, 2005). Öksürük tedavisinde kozalağı kaynar suda demlenerek içilir (Deniz ve ark., 2010).

EBENACEAE

3.3.43 *Diospyros lotus* L.

Botaniksel Özelliği: 15 m yükselen ağaçlardır. Genç sürgünler tüysüz veya tüylü, yeşilimsi kahverengi, parlak, tomurcuklar kırmızımsı kahverengi, tüysüz ve akuttur. Yapraklar düz, eliptik, oblong, üzeri koyu yeşil ve tüysüz, altı tüylü olabilir, petiol 1.5 cm'dir. Erkek çiçekler 1-3, 5mm, kremi beyaz, sarı veya pembe kırmızımsı loblu, 16-18 stamenlidir. Dişi çiçekler tek, 8-10 mm, kırmızımsı kahverengidir. Meyve 1.5-2 cm çapında sarımsıdır (Davis, 1978).

İsmi: Küçük meyveli Trabzon hurması

Yöresel İsmi: Hurma

Etkin Maddeleri: Meyveleri glikoz, fruktoz, protein, tanen, carotene, C vitamini ve pektin içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri hem yaş olarak hemde kurutulurak yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Odunu kan temizleyici olarak kullanılır. Olgun meyveleri kurutulmuş halde veya reçel olarak tüketilir (Baytop, 1984; Birinci, 2008). Odunu çeşitli

araç gereç yapımında kullanılır (Özütğ, 1971).

ERICACEAE

3.3.44 *Erica arborea* L.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, boyu birkaç metreyi geçmeyen bir çalıdır. Genç sürgünler tüylüdür. İğne yapraklar 3-7 mm. boyunda ve tüysüzdür, uçları küttür, sürgünlere üçlü dörtlü çevrel dizilidir. Beyaz yada açık pembe renkli çiçekler uzun, piramit biçimindeki bol çiçekli dik salkımlar halindedir. Taç yapraklar birleşmiş olup çan biçimini almışlardır. İlkbaharda açarlar. Meyvesi kahverengi bir kapsüldür (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Ağaç funda

Yöresel İsmi: Süpürge çalısı

Etkin Maddeleri: Ericolin, arbutin glikozitleri, tanen (%7), uçucu yağ ve şekerler içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Zayıflamak için çayı içilir (30). Dalları süpürge olarak kullanılır (17).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekleri ve yaprakları, infüzyon ve dekoksasyon halinde kullanılır. Tıpta idrar söktürücü ve idrar yolları dejenfektanı olarak kullanılır, ayrıca kabız yapıcı etkisi vardır, taze drog olarak daha etkilidir (Anşin, 1994).

3.3.45 *Rhododendron caucasicum* Pall.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, birkaç metre boylan bir çalıdır. 4-5 cm çapındaki beyaz çan biçimindeki çiçekler haziran, temmuz ve ağustos aylarında açarlar. 8-10 çiçekli bileşik dik salkımlar oluştururlar. 5-12 cm boyunda, 2-3 cm genişliğindeki dar elips biçimli,

kalın yapraklar sivri uçludur, dibe doğru da daralır. Üst yüzü parlak yeşil, alt yüzü beyaz yada pas rengi sık tüylerle örtülüdür, kısa saplıdır. 8-12 mm boyunda 3-4 mm çapındaki silindirik meyveler uzun saplıdır (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Kafkas orman gülü

Yöresel İsmi: Komar, Beyaz orman gülü

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Arıcılık

Yöresel Kullanımı: Reçeli ağız kokusunu alır (22). Çiçekleri arı balında kullanılır (27).

3.3.46 *Rhododendron luteum* Sweet

Botaniksel Özelliği: 3-4 metreye kadar boylanabilen bir çalıdır. 5-7 cm çapında, huni biçimindeki koyu sarı renkli çiçekler, birkaçı bir arada dik demetler oluştururlar, mayıs ve haziran aylarında açarlar. Silindirik kapsül biçimindeki meyve 6-8 mm boyunda, 2-3 mm çapındadır. Geniş mızrak biçimli yapraklar, 8-10 cm boyunda ve yeşil renktedir. Her ili yüzüde tüylü olup sivri uçludur. Kenarları dişli ve alta doğru kıvrıktır. Sonbaharda dökülmeden önce sarı ve kırmızının değişik tonlarını alır (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Sarı çiçekli orman gülü

Yöresel İsmi: Komar, Çipin gülü

Etkin Maddeleri: Yaprakları tanen, uçucu yağ, erikolin, arbutin ve andomedol türevleri (andromedotoksin = grayanotoksin- I ve diğerleri) taşımaktadır (Baytop, 1999).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri, Odunu

Kullanım Amacı: Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Balı zehirlidir (26). Odunundan yağlık, süt kepçesi, kavanoz, bal kepçesi, sofrası, tekne yapılıdır (22).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekleri güzel kokulu olmalarına rağmen, bu bitki, nektarın içerdiği grayanotoksin maddesinden dolayı zehirlidir (Baytop, 1999).

3.3.47 *Rhododendron ponticum* L.

Botaniksel Özelliği: Çoğunlukla 3-4 m boylanan herdem yeşil bir çalıdır. Genç sürgünler tüylü, sonra çıplaktır. Yapraklar deri gibi sert, tam kenarlı, geniş şerit ya da eliptik şekilli olup sapa doğru daralırlar. Yaprığın üst yüzü parlak, alt yüzü soluk yeşil ve tüysüzdür. Çiçek 5-20 çiçekli bir çiçek kurulumundan oluşur. Taç, morumsu pembe renkte, çan şeklinde, 10 stamenli, ovaryum tüysüzdür. Meyvesi kapsül şeklindedir. Bitki çoğunlukla Kayın ve Ladin ormanlarında, çalılıklarda, ağaç sınırının üstünde yetişme alanı bulunur (Palabaş Uzun, 2006).

İsmi: Mor çiçekli orman gülü

Yöresel İsmi: Komar

Etkin Maddeleri: Yaprakları essential oil, tanen, ericolin, arbutin ve andromedol türevleri içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri, Odunu

Kullanım Amacı: Tıbbi, Arıcılık, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Reçeli ağız kokusunu alır (22). Çiçekleri arı balında (deli bal) kullanılır (26, 27). Odunundan yağlık, süt kepçesi, kavanoz, bal kepçesi, sofrası, tekne yapılıdır (22).

Literatürdeki Kullanımı: Orman güllerinin yaygın olduğu yerlerde, arılar tarafından alınan usarelerle yapılan bala “deli bal” denilmekte ve bu balın fazla yenilmesinde çoğu kez zehirlenmeler görülmektedir. Bu nedenle Doğu Karadeniz Yöresi ‘nde bu orman gülüne “Ağu veya Komar” denilmektedir. Yaprakları uçucu yağ, tanen, ericolin, arbutin ve andromedol türevleri içerir, ancak andromedol türevleri zehirli bileşikler olduğundan

kullanımı tehlikelidir (Palabaş Uzun, 2006). İnfüzyon halinde kullanılır. İdrar söktürücü, romatizmaya karşı ağrı kesici gibi özelliklere sahiptir (Baytop, 1999).

3.3.48 *Vaccinium myrtillus* L.

Botaniksel Özelliği: 30-50 cm boylanabilen, yapraklarını döken bodur bir çalıdır. Sürünücü, rizomlu ve çok sayıda dik gövdeleri ve dalları vardır. Sürgünler belirgin köşeli, yeşil renkte ve tüysizdir. Yapraklar kısa saplı, yumurtamsı veya eliptik, sivrice uçlu, açık yeşil renkte, kenarlı dişli, altyüzü belirgin şekilde çıkıntılı damarlıdır. Çiçekler teker teker, 5 parçalı, kısa saplı çanak yaprağın kenarları tamdır. Taç küremsi, çoğunlukla beyaz ya da pembemsi, renktedir. Lobları çok kısa ve geriye kıvrıktır. Meyve, olgun halde koyu mavi renkte, mum tabakası ile örtülü, tatlıdır ve yenilebilir (Anşin, 1994).

İsmi: Yaban mersini

Yöresel İsmi: Ayı üzümü, Likarba, Likapa

Etkin Maddeleri: Meyve tanen, şeker, inositol, pektin, karotin, mirtillin içerir. Yapraklar ise tanen, arbutin, erikolin, mirtillin, reçine ve müsilaj içerirler (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri şeker hastalığına karşı yenilir (44, 45). Meyveleri kansere karşı yenilir (6). Meyveleri hazımsızlığa ve kabızlığa karşı yenilir (48). Meyveleri göze iyi gelir (54). Yaprakları kurutularak yapılan çayı şekere iyi gelir (17, 57, 58). Yaprakları kurutularak yapılan çayı bronşite iyi gelir (51). Yapraklarından elde edilen çayı ve meyvesinden elde edilen reçeli vücudun toksin maddelerinden temizlenmesini sağlar (55). Kurutulan yapraklarından yapılan çay strese iyi gelir ve afrodisyak etkisi yapar (56). Meyvelerinden marmelat, reçel yapılır (1, 26, 36, 60). Meyvelerinden pepeçura yapılır (26, 56).

Literatürdeki Kullanımı: Meyve ve yaprakları kullanılır. Astringent ve ishale karşı, hypoglicaemic, ophtalmic etkileri vardır. Meyve suyu, kaynatma, sıvı ekstre, kuru ekstre, boya ve toz halinde kullanılırlar. Meyve ve yaprakları kurutulduklarında daha etkilidirler. Yaprak ve meyveler yeşil bir renk maddesi içerip, boya sanayinde kullanılırlar. Meyvenin dış kısmının hemeralopia tedavisinde özel bir yeri vardır (Antosiyon içerdiği için). Yapraklarından elde edilen destile su gözlerin yıkanmasında mükemmel bir sıvıdır (Chiej, 1988). Meyvesinden reçel, marmelat ve meyve suyu yapılır. Kabız yapıcı, antiseptik, kuvvet verici ve şeker hastalığına karşı infüzyon (% 5) halinde kullanılır (Baytop, 1999).

FABACEAE

3.3.49 *Ceratonia siliqua* L.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, çoğunlukla çok gövdeli, boylu bir çalı yada 10 m. kadar boylanabilen geniş tepeli bir ağaçtır. Tek bileşik yapraklar 5-11 yaprakçıktan oluşur. Eliptik yaprakçıklar 3-5 cm boyunda ve 2-3 cm enindedir. Kalın, sert, üst yüzleri bazen maviye çalan koyu yeşil, parlak, alt yüzleri soluk yeşildir, kenarları dişsiz, hafif ondülelidir. Erkek ve dişi çiçekler aynı ağaç üzerinde bulunurlar. Erkek çiçekler yaşlı dallar üzerinde yatık veya dik durumlu 5-6 cm boyda kırmızı salkımlar halindedir. Dişi çiçekler 1-2 cm boyunda, yaşlı dallar üzerinde morumsu kırmızı dik kurullar oluşturur. Döllendikten sonra yana döner ve aşağı doğru sarkar (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Keçi boynuzu

Etkin Maddeleri: Karbonhidratlar (% 60-70), şekerler (sakkaroz % 30, glikoz % 18), sellüloz, azotlu bileşikler, tanen ve sabit yağ içerir (Anşın ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Kansızlığa karşı pekmezi kullanılır (1, 2, 15, 30). Demir eksikliği için kullanılır (1). İştah açmak için pekmezi ve özü tüketilir (30, 31). Kilo almak için pekmezi tüketilir (31). Astım için keçi boynuzu çayı tüketilir (31). Pekmezi tüketilir (1, 2).

Literatürdeki Kullanımı: Taze meyvelerin idrar arttırıcı ve müshil etkileri vardır. Kuru meyvelerden hazırlanan bazı preparatlar ise çocuk ishallerine karşı kullanılmaktadır. Çekirdekleri çıkarıldıktan sonra, kurutulup toz etme ile elde edilen keçiboynuzu unu gıda olarak kullanılmaktadır. Meyveleri çerez olarak yenilir. Aynı zamanda iyi bir hayvan yemi ve dış satım ürünüdür. Bitkinin yaprakları ve dal kabukları da kabız etkiye sahiptir. Keçiboynuzu tohumu eskiden kuyumculukta ağırlık birimi olarak kullanılmıştır. (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

3.3.50 Robinia pseudoacacia L.

Botaniksel Özelliği: 25 m boylanan, kışın yaprağını döken, gri-esmer, derin çatlaklı kabuğu olan orta boylu bir ağaçtır. Sürünücü stolonlar oluşturan kalın, sağlam kök sistemi avıdır. Ayrıca köklerinde çeşitli bakteriler simbiosis (ortak yaşam) halinde olup bulunduğu toprağı azotça zenginleştirir. Sürgünleri dikenli, yaprakları tek tüysü, yaprakçıkları 7-19 adet, açık yeşil ve mavimsi renkte olup eliptik yapılı, alt ve üst yüzleri tüysüzdür. Çiçekler 16-20 cm uzunluğunda, yaprakların koltuklarında oluşan ve sarkan zengin salkım halinde kurullardır. Çanak yaprak üçgen şeklinde, dişli taç yaprak ise 15-20 mm çapında beyaz renktedir. Meyve yassı, derimsi bir bakla halinde olup tohumları siyahtır. Bitki, tarlalarda, yol kenarlarında, dere ve ırmak boylarında nemli ve kuru yerlerde yetişir (Anşin, 1994).

İsmi: Beyaz çiçekli yalancı akasya

Yöresel İsmi: Akasya, Diken ağacı

Etkin Maddeleri: Kabukta robin, emulsin, urease, phytoterol, renk maddeleri, yapraklarda robinin, quersitrin, tuzlar, çiçeklerinde esans, robinin, inositol, asparagine bulunmaktadır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Güzel kokusundan ötürü mezarlıklara ve serinlemek için evlerin etrafına dikilir (26).

Litaretürdeki Kullanımı: Kabuk, yaprak ve çiçekleri toz, infüzyon, tentür ve tıbbi şarap halinde kullanılır. Kabuk kusturucu, yapraklar kusturucu ve safra akışını düzenleyici, çiçekleri kabızlığı giderici, kasılmayı önleyici etkilere sahiptir (Özkan, 2005). Çiçeklerinden elde edilen esans parfüm sektöründe çok kullanılan pahalı bir maddedir (Çubukçu ve ark., 1988). Çiçekleri arıcılıkta çok önemlidir. Tohumları kusma, bulantı ve baş dönmesine yol açar, kalp atışları tehlikeli bir şekilde düşürür (Baytop, 1999).

FAGACEAE

3.3.51 *Castanea sativa* Miller

Botaniksel Özelliği: 30 m boylanabilen, genç sürgünleri köşeli, koyu kırmızımsı kahveregi, hemen hemen tüysüz, çıplak ya da hafif tüylüdür. Yapraklar mızrak, dar yumurta veya eliptik, keskin ve basit dişli, tek tarafta 25 adet diş vardır. Yaprakların ucu sivri, dip kısmı kama gibi yada yuvarlakça, üst yüzü çıplak, alt yüzü basık, yıldız tüylü veya olgun evrede çıplaktır. Çiçekler dik yapılı, sarımsı renktedir (Anşin, 1994).

İsmi: Anadolu kestanesi

Etkin Maddeleri: Tanen, gallik asit, inositol, pektin, şeker, fosfor, magnezyum ve demir içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Çiçekleri, Odunu

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Arıcılık, Kereste, Araç gereç

Yöresel Kullanımı: Kestane balı ile ısırgan otu karışımı kansere karşı kullanılır (11). Balı kansere, bronşit ve astıma karşı kullanılır (6). Balı hastalıklara karşı kullanılır (7, 44, 45, 61). Kestane balının çörek otuyla karışımı kansere iyi gelir (9). Olgunlaşmamış cevizin kestane balı ile karışımı kansere (16) ve romatizmaya iyi gelir (23). Sulandırılıp şerbet halinde sabah akşam kullanımı kalp büyümesine iyi gelir (24). Solunum yolu hastalıklarına iyi gelir (37). Balı, vücuttaki toksin maddelerin atılmasını sağlar ve böbrekleri temizler (55).

Sulandırılarak şerbet haline getirilen balı, zehirli guatra iyi gelir (56). Meyvesi yenilir (26). Çiçeği kestane balı elde etmek için arıcılıkta önemlidir (27). Odunundan yağlık, süt kepeği, kavanoz, bal kepeği, sofrta, tekne yapılır (22). Kerestesi değerlidir, evlerin ve serenderlerin yapımında kullanılır (21, 26). Köy ve yayla evlerinin yapımında kullanılır (61, 64).

Literatürdeki Kullanımı: İnfüzyon, tentür, sıvı ekstre ve şurup halinde; yapraklar, kabuk ve meyvesinden yararlanır. Çiçekleri arıcılıkta, bazen de kokulu pipo tütününün harmanlanmasında, ekstre taneni dericilikte kullanılır. Yapraklarından elde edilen şampuan saçlara altın sarısı bir renk verir. Yapraklarının demlenmesi ile elde edilen çay, boğmaca hastalığının tedavisinde çok etkilidir (Chiej, 1988). Yaprak ve kabuktan hazırlanan % 5'lik infüzyon kabızlık verici ve tansiyon düşürücü olarak günde 2-3 bardak içilerek kullanılır (Baytop, 1999).

3.3.52 *Fagus orientalis* Lipsky

Botaniksel Özelliği: 40 m'ye kadar yükselen ağaçlardır. Kabuğu açık gri ve düzdür. Genç sürgünler kırmızımsı kahverengi ve tüylüdür. Yapraklar genişlemiş eliptik, ovat veya obovat-oblong, 6.5-15.5 x 3.5-8 cm, 8-13 çift damarlı, tüysüz, petiol tüylü, 0.6-1.2 cm, stipul 3.5 mm'dir. Meyve 1.2-2.2 cm'dir (Davis, 1982).

İsmi: Doğu kayını

Etkin Maddeleri: Fenol türevleri (gaiakol, kresol) içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu

Kullanım Amacı: Yakacak, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Yakacak olarak kullanılır (21, 36). Köy ve yayla evlerinin yapımında kullanılır (61). Odunundan yağlık, süt kepeği, kavanoz, bal kepeği, sofrta, tekne yapılır (22).

Literatürdeki Kullanımı: Çeşitli araç gereç yapımında kullanılır (Koyuncu, 2005). Kabukları kabız ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984). Palamutlarından elde

edilen yağ yemeklerde kullanılır. Sabun sanayinde kullanılır. Odunu mobilyacılıkta, odun kömürü ve katran çıkarmada kullanılır (Stayanov, 1982). Sarılık tedavisinde kullanılır (Kültür, 2007).

HIPPOCASTANACEAE

3.3.53 *Aesculus hippocastanum* L.

Botaniksel Özelliği: 20-30 m ye kadar boylanan sık dallı, yuvarlak tepeli bir ağaçtır. Tomurcuklar konik biçimde, üzerleri yapışkandır. Bunlardan uç tomurcuklar diğerinden çok daha büyüktür. Tomurcuk pulları koyu kırmızı kahverengindedir. Işınsal tüysü yapraklar 5-7 parçalıdır. Bunların kenarları çift dişlidir. Üst yüzü parlak, alt yüzü açık yeşildir. Önceleri kahverengi kırmızı tüylüdür. Sonra bunlar dökülür, yalnız damarların bileşim noktalarındaki açılar arasında kalır. Çiçek kurulları dikine durur. Çanak eşit olmayan 5 parçalıdır. Taç da 4-5 parçalıdır, uzunluğu 10-15 mm, kenarları kirpiklidir. Renkleri beyazdır, fakat dip tarafa doğru sarı ve daha sonra kırmızı lekeler vardır. Stamen çoğunlukla 7 tanedir. Ovaryum yumuşak ipek gibi tüylü, kapsül yuvarlak, 5-6 cm çapındadır. Sarı yeşil, üzeri seyrek yumuşak dikenli ve ince tüylüdür. Parlak kahverengi tohumlar 1-2 cm çapındadır (Kayacık, 1982).

İsmi: Beyaz çiçekli at kestanesi

Yöresel İsmi: At kestanesi

Etkin Maddeleri: Tohumunda % 13 kadar aescin ile saponine benzer protoaescigenin, aglyka olarak barringtonol bulunur. Ağaç kabukları eskulin, eskuletin ve fraksin, triterpenli saponin essin, sepi maddeler, yağlı maddeler, alanten vs. içerir. Yapraklar flavonoidlerden kversetin, izokversatin, karonoidlerden lutein, violaksantin vs. içerir (Baydar, 2006).

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Hemoroite karşı tohumundan elde edilen yağ kullanılır (31).

Literatürdeki Kullanımı: Kabuklarından yapılan ilaçlar ateşi düşürür. Öksürük kesicidir. Vücuda kuvvet verir. Tohumları ise hemoroit ve varis tedavisinde kullanılır (Deniz ve ark., 2010).

HYPERICACEAE

3.3.54 *Hypericum perforatum* L.

Botaniksel Özelliği: 10-110 cm boyunda, dik, otsu bitkilerdir. Yapraklar 5-35 mm, ovat veya eliptik-oblong, sapsız veya çok kısa saplı, lamina düz, büyük şeffaf noktalıdır. Sepal 5, oblong veya eliptik, akut, akuminat veya kısa aristat, tam, yüzeysel siyah noktalar az sayıda veya yok, petal 5, sarı renkli, 8-15 mm, kenarda az sayıda glandlıdır. Meyve 5-9 mm, ovoit veya piramit şeklinde bir kapsuladır (Davis, 1967).

İsmi: Kantaron

Yöresel İsmi: Sarı kantaron

Etkin Maddeleri: Flavonoitler, Floroglusin türevleri, (hiperforin) kateşik tanen, naftodiantron türevleri, (hiperisin) uçucu yağ, uçucu yağında alfa pinen ve karvakrol bulunur (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). A ve C vitamini, prosiyanidin (Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Pişik, yanık ve yara gibi cilt hastalıklarında yara iyileştirici olarak yağı kullanılır (1, 30, 31). Yağı ülser tedavisinde kullanılır (30). Çayı sinirsel hastalıklara iyi gelir, sakinleştirici özelliği vardır (30, 31).

Literatürdeki Kullanımı: Kansere karşı, egzama tedavinde, pişikte, antiseptik olarak, kuvvet verici olarak, uykusuzluğa karşı, adet sancısında, ishalde, prostat hastalıklarında, şeker hastalığında, bağırsak rahatsızlıklarında, yaprakları kahverengi, sarı ve yeşil renk

verdiği için boyamada ve dudak çatlaklarına karşı kullanılır (Koyuncu, 2005; Oral, 2007; Bulut, 2008; Deniz, 2008; Kızıllarslan, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Çocuklarda gece altını ıslatmalara karşı, saçkıran tedavisinde, sistit tedavisinde, uçuk tedavisinde, yüksek tansiyon tedavisinde, yüz felci tedavisinde ve iç kanama tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991). Astım, bronşit, akciğer hastalıkları tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Nefes darlığında, diş ağrısında, kulak ağrısında, cilt hastalıklarında kullanılır (Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008). İdrar yolları hastalıklarında, iltihaplı hastalıkların tedavisinde, kalp-damar rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008). Ülser tedavisinde kullanılır (Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996; Emre, 2003; Kültür, 2007; Sami, 2007). Kurt düşürücü olarak, verem ve soğuk algınlığında kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Kültür, 2007). Romatizma tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008). Taş düşürücü olarak kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Baş ağrısını giderici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004; Kültür, 2007; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Karın ve mide ağrısı tedavisinde kullanılır (Akalin, 1993; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Emre, 2003; Koyuncu, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007; Oral, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Yanık tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Acartürk, 1996; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Emre, 2003; Kültür, 2007; Birinci, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004; Koyuncu, 2005; Oral, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008; Deniz, 2008; Kızıllarslan, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Yara tedavisinde kullanılır (Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Emre, 2003; Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008).

JUNGLANDACEAE

3.3.55 *Junglans regia* L.

Botaniksel Özelliği: Yaklaşık 25-30 m boyunda, geniş yuvarlak taçlı, gövdesi 1.5-2.5 m çapında, gümüşü gri, düz kabuklu, tek evcikli ağaçlardır. Yapraklar 22-35 cm, yaprakçıklar 5-11 adet, eliptik veya obovat, tepesi akut veya akuminat, tam ve uzun saplıdır. Erkek

çiçekler bir önceki yılın dalları üzerinde amentum durumunda, stamenler çok sayıda, dişi çiçekler tek ya da 2-3 tanesi bir arada, o yıl gelişen dalların ucundadır. Meyve az çok küresel, yeşil, 4-6 cm çapında bir drupadır. Endokarp ince veya kalın, hafifçe kırışık (Davis, 1982).

İsmi: Ceviz

Etkin Maddeleri: İnositol, juglan, tanen, gallik asit, juglandin, karoten, pyrogallik asit içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları, Odunu,

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Cinsel hastalıklara karşı ceviz, fındık, zencefil ve bal karışımı kullanılır (12, 13). Kolesterolu karşı ceviz su ile birlikte tüketilir (11, 15, 37). İştah açıcı olarak ve kilo almak için ceviz yenilir (2). Olgunlaşmamış cevizin kestane balı ile karışımı kansere (16) ve romatizmaya iyi gelir (23). Cevizin iç zarının çayı öksürüğe iyi gelir (18). Yaprığı sivrisinek kovucu olarak kullanılır (52). Ceviz ve yaprağından elde edilen çay kan yapar (55). Üzüm pekmezinin tatlı olması için içine ceviz ağacının külü atılır (26). Meyvesi toplanıp kurutularak yenilir (26). Balık tutmak için yaş ceviz meyvesinin kabuğu ve taze karayemiş yaprağının suyu çıkarılarak kullanılır (13).

Literatürdeki Kullanımı: Çıban tedavisinde, ayak terlemesi ve kokusunu engelleyici olarak, bakliyalarda kurtlanmayı önleyici olarak, kınanın rengini koyulaştırmada, adet sancısında, göz hastalıklarında, kabız yapıcı olarak, burun kanamasında, guatr tedavisinde, bronşit tedavisinde, safra arttırıcı olarak, siğil tedavisinde, kadınlarda kısırlıkta, ağız yaralarında, sindirim bozukluklarında kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Gençay, 2007; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Kızılarıslan, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Kaşa ve göze sürme çekilmesinde kullanılır. Kemik erimesi tedavisinde kullanılır. Arı sokmasına karşı, diş eti hastalıklarının tedavisinde, bağırsak hastalıklarının tedavisinde, ateş düşürücü olarak, nefes darlığına karşı, damar sertliğine karşı, ödem giderici olarak, vajina iltihaplanmasına karşı, kırışıklıklara karşı, hafıza güçlendirici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Metin, 2009). Kansere tedavisinde, tohumları

sabun ve kozmetik sanayinde kullanılır (Gençay, 2007; Yeşil, 2007). Düzgün dalları baston yapımında kullanılır. Taze meyve kabukları durgun sulara balıkları sersemletmek için atılır (Polat, 2010). Yaprağı köy ekmeği pişirilirken fırına serilir ve hoş koku verir (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007). Ceviz içi dövülür yağı çıkarılıp tahta cilalamada ve silah yağlamada kullanılır (Metin, 2009). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Baytop, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991; Sami, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Kansızlık, ishal ve ülser tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Kızılarlan, 2008). Odunu mobilyacılıkta kullanılır (Baytop, 1977; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008). Yaprakları cildi güzelleştirmede, saçları güçlendirmede kullanılır (Zeybek, 1985; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Diş temizlenmesinde, idrar arttırıcı olarak, kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001; Kızılarlan, 2008). Yağı yemeklik yağ olarak ve boyacılıkta kullanılır. Odunu boyacılıkta kullanılır. (Baytop, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özyurt, 1992; Akalın, 1993; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Tabata ve ark. 1994; İlçim ve Varol, 1996; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Sami, 2007; Yeşil, 2007; Birinci, 2008; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Bademcik ağrılarına karşı, sırt ve bel ağrılarına karşı, halsizlik ve kırgınlığa karşı ve sıtma hastalığının tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Sevinç ve Altan, 1995; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Romatizma tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2007). Öksürük, sivilce, grip, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Kültür, 2007; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Taş düşürmede kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006). Güneş çarpmasına karşı ve kan dindirici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Koyuncu, 2005; Kızılarlan, 2008). Saç boyamada kullanılır. Saç dökülmesi, deri çatlama, şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Hayvan hastalıklarında ve böcek öldürücü olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Yeşil, 2007; Birinci, 2008; Bulut, 2008; Metin, 2009). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Gürhan ve Ezer, 2004; Kültür, 2007; Sami, 2007; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Kadın hastalıklarında, iştah açıcı olarak ve yakacak olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Mantar, eklem ağrıları tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Baş ağrısı giderici, yara iyiedici, mide ağrısı, egzama tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Akalın, 1993; Acartürk, 1996; Altan ve Alçitepe, 2001; Genç ve Özhatay, 2006; Deniz, 2008; Kızılarlan, 2008).

LAMIACEAE

3.3.56 *Ajuga reptans* L.

Botaniksel Özelliği: 10-30 cm boylanabilen, rizomlu ve stolonlu, dik gövdeli, sade yapılı, tüylü, otsu bir bitkidir. Alt yapraklar rozet şeklinde, hafif dişli ve saplı; gövde yaprakları ise 1-2 çift, sapsız, eliptik ve dipte bitişiktir. Başak şeklindeki çiçek kurulunda 6-12 adet arasında çiçek vardır. Taç yaprak mavi renkli, düz bir tüp şeklindedir. Bitki ormanlar, meşe çalılıkları ve çayırarda yetişme alanı bulur (Anşin, 1994).

İsmi: Mayasılotu

Etkin Maddeleri: Tanen, saponin, organik tuzlar içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Bitki kaynatılarak çayı kaşıntı (basur) tedavisi için içilir (22).

Literatürdeki Kullanımı: Tüm bitki, özellikle çiçekli sürgünleri, kompres ve merhem şeklinde kullanılır. Adstringent özelliğe sahiptir. Haricen kullanılması tercih edilmelidir. Boğaz tahrişi ve özellikle ağız yaralarına karşı geniş ölçüde kullanılır (Chiej, 1988). Çiçekli dalları kabız yapıcı, ateş düşürücü, kuvvet verici ve idrar çoğaltıcı olarak etkilidir (Baytop, 1999).

3.3.57 *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*

Botaniksel Özelliği: Son derece değişken, çıplak veya tüylü, küf kokulu, keskin kokulu veya (yetiştirilen formlarda) hoş kokulu çok yıllık bitkiler. Gövde yaprakları oblong-ovattan lanseolata kadar değişen şekillerde, çoğunlukla en geniş kısmı ortanın alt bölümünde, tepede obtus veya akut, tabanda rotundat veya kordat, kenarlar serrate, 35-75 mm uzunlukta ve çoğunlukla 12 mm'den daha geniş, düz kenarlı ve altta çoğunlukla basit tüylü. Lamina düz

veya kırışık, çıplaktan kabaca gri-villoz tüylüye kadar değişen özellikte. Yaprığın alt yüzeyindeki tüyler çoğunlukla basit. Vertisillastrumlar çok sayıda, terminal bir spika halinde, 40-80(-110) x (6-)8-12 mm boyutlarında, çoğunlukla (en azından alt taraftakiler) aralıklı ve çoğunlukla dallanmamış. Korolla beyaz, pembe veya leylak renginde. Merikarplar kahverengi, tüylü bitkilerde ağımsı, tüysüz bitkilerde düz (Davis, 1965-1985).

İsmi: Nane

Etkin Maddeleri: Uçucu yağ ve karvon içerir (Baydar, 2007).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Araç-gereç, Gıda

Yöresel Kullanılışı: Baş ağrısına karşı nane yağı koklanılır (30). Soğuk algınlığına karşı nane+limon çayı içilir (29, 36, 37, 53). Mide bulantısına karşı nane+limon çayı içilir (51). Hazımsızlığa karşı sıcak suda kaynatılarak limonla beraber kullanılır. Elbiseleri güveye karşı korumak için elbise dolaplarına nane yağı sürülür (50). Yemeklerde, salatalarda baharat olarak kullanılır (32).

Literatürdeki Kullanımı: Nanenin taze ya da kurutulmuş yaprakları, bazı yemek ve besinlere katıldığı gibi ilaç, besin ve parfümeri endüstrilerinde de kullanılır (Baytop, 1999).

3.3.58 *Mentha pulegium* L.

Botaniksel Özelliği: Yeraltı sürgünlerine rizom adı verilmektedir. Üzerindeki boğumlardan kökler ve sürgünler çıkar. Toprak üstüne çıkanlar gövdeyi, toprak altında kalanlar ise rizomu meydana getirirler. Kökler toprağa iyi tutunmaktadır. Bu bakımdan erozyon için ideal bir kök sistemine sahiptir. Bitki boyu 10-40 cm arasında değişiklik gösterir. Çiçekler uzun ince boru şeklindedir. Çiçek hermafrodit olmakla beraber yabancı döllenir. Meyve, yumurtalıktaki bölme sayısı kadar göze sahiptir (Davis, 1965; Koç, 2002). Haziran ve Eylül ayları arasında çiçek açmaktadır (Yaltirik ve Efe, 1996).

İsmi: Yarpuz

Etkin Maddeleri: Uçucu yağ içerir (Baydar, 2007).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Soğuk algınlığına karşı kuşburnu ve ıhlamurla birlikte çayı yapılarak içilir (27).

Literatürdeki Kullanımı: Mutfakta birçok yemekte, çorba ve salatalarda kullanılmaktadır. Özellikle baş ağrısı, ishal, hazımsızlık, ağız yaraları, kuduz ısırıkları ve arı sokmasına karşı tedavi edici olarak kullanılır. Ayrıca ilaç sanayinde ilaçların yapımında; anestezi, antiseptik, serinletici ve ferahlatıcı özelliklerinden yararlanılmaktadır (Koç, 2002).

3.3.59 *Rosmarinus officinalis* L.

Botaniksel Özelliği: 50-100 cm boylarında bir çalıdır. Kışın yapraklarını dökmeyen, çiçekleri soluk mavi renkli, çok yıllık odunsu bir bitkidir. Yaprakları 2-3.5 cm uzunluk, 2-4 mm genişlikte, dil biçiminde, alt yüzü açık, üst yüzü koyu yeşil renkli basit iğne şeklinde yaprakları vardır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

İsmi: Biberiye

Etkin Maddeleri: Tanen (% 8), acı madde ve uçucu yağ (%1-2) taşımaktadır. Güney Anadolu (Mersin) bölgesinde elde edilen kurutulmuş yapraklarda % 1.7 uçucu yağ bulunduğu saptanmıştır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Zayıflamak için çayı içilir (28, 30). Biberiye kaynatılarak elde edilen suyla saçlar yıkanarak saç dökülmesini engeller (30).

Literatürdeki Kullanımı: Dahilen kabız, hazım sistemi uyarıcısı, safra arttırıcı ve idrar söktürtücü olarak, haricen ise cerahatli yaraların tedavisinde kullanılır. İnfusyon (% 5-10) dahilen günde 2-3 bardak içilir. Haricen bu infusyon ile yaralar yıkanır ve pansuman yapılır. Esansı, parfümeride saç dökülmesine karşı etkilidir, haricen romatizma ağrılarını dindirici etkisi vardır. (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

3.3.60 *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*

Botaniksel Özelliği: Gövde dik veya yatık, dört köşeli ve yeşil renklidir. Gövde üzerinde çok sayıda uzun, yumuşak tüyler ve salgı bezleri bulunmaktadır. Yapraklar keskin sivri uçlu, yeşil yüzeyi buruşuk, tüyler bazı örneklerde kısa ve sert, bazı örneklerde ise uzun ve yumuşak tiptedir. Çiçekler zigomorf, çiçek durumu bileşik salkım olup gövdede dairesel olarak dizilirler. Her çiçek kümesinde 20-40 çiçek bulunur (Özkan, 2011).

İsmi: Adaçayı

Etkin Maddeleri: Çiçekli dallar tanen, rezin acı madde ve uçucu yağ (%0,3–0,9) taşımaktadır (Baytop, 1999).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Soğuk algınlığı ve ağrı kesici olarak çayı içilir (2). Yapraklarından elde edilen çay sindirim için kullanılır (3). Çiçeklerinden elde edilen çay rahatlatıcı (teskin edici) olarak kullanılır (1). Çayı içilir (2).

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak dekoksiyon halinde nezle ve soğuk algınlığında kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004). Yaprak kısmınının çayı yapılarak soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Koyuncu ve ark., 2010).

3.3.61 *Thymus pseudopulegioides* Klokov & Des.-Shost

Botaniksel Özelliği: Bitki gevşek tümsekler oluşturur; dalları odunsu taban kısımlara sahiptir, yatıktan hemen hemen dik şekle kadar değişir. Uzun sürünücü çiçeksiz sürgünleri bulunmamaktadır. Çiçekli gövdeler 7-15(-25) cm uzunlukta, dört köşeli, dört kenar boyunca geriye doğru kıvrık tüyler bulunmaktadır. Yapraklar 9-19.5x(5-)6-12 mm boyutlarındadır. Geniş şekilde ovattır, genellikle eni boyunun 2 katından daha azdır. Obtus, tüysüz, birkaç uzun düşücü bazal kirpik bulunmaktadır. Çok sayıda yağ damlaları vardır, küçüktür, hemen hemen renksizden yakut rengine kadar değişen renktedir; yan damarlar (3-)4(-5) çifttir, çok belirgin değildir. Çiçek durumu dağınık, az çok uzamış baş şeklindedir. 2-4x2-2.5 cm boyutlarındadır, çok çiçekli vertisillastrumdur (Davis, 1982).

İsmi: Kekik

Yöresel İsmi: Dağ çayı, Kekik

Etkin Maddeleri: Uçucu yağ, tanen, flavonidler, acı madde, glikozit ve reçine içerir (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Çayı ateş düşürücü ve böbrek iltihabı için kullanılır (31). Çayı grip, nezle ve soğuk algınlığı için içilir (57, 58). Çayı içilir (17, 33).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekli uç kısımları ve yaprakları, infüzyon, sıvı ekstre, tentür, şurup, esans, toz ve tıbbi şarap halinde kullanılır. Antiseptik, balsamik, kasılmaya karşı gaz giderici ve antibiyotik özelliklere sahiptir. Kekik mutfakların, parfüm sanayinin ve içkilerin destilasyonunda çok sık kullanılır. Boğmaca, kancalı kurtların tedavisinde, ağız gargarası, dişetleri tedavisinde kullanılır (Gürsoy ve Gürsoy, 2004). Midevi, yatıştırıcı, kurt düşürücü, kan dolaşımını uyarıcı etkileri olup, mutfaklarda baharat olarak da kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

LAURACEAE

3.3.62 *Laurus nobilis* L.

Botaniksel Özelliği: 2-15 m boyunda, her mevsim yeşil, tüysüz, kokulu, dioik çalı veya ağaçlardır. Gövde üzerinde sarmal durumda bulunan, özel hoş kokulu yapraklar 3-11 x 2-5 cm, oblonglanceolat, akut-akuminat, derimsi, undulattır. Erkek çiçekler 8-12 stamenli, 2 tane sarı renkte nektaryum taşıyan filamentlere sahiptir. Dişi çiçekler, filamentlerin uç kısmında 2 tane nektaryuma sahip, üst durumlu, kısa ve kalın bir stilus ve kalkansı bir stigma ile sonlanır. Meyve 10-12(20) mm, küresel-eliptik tek tohum taşıyan siyah bir drupadır (Davis, 1982).

İsmi: Defne

Etkin Maddeleri: Yapraklar ve meyveleri Esans, Laurik asit, Pinen, Eter, Musilaj, Tanen, Reçine, Öjenol, Phellandrene içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Tohumları, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Hemoroit için defne tohumu yutulur (30). Solunum yolu hastalıklarına karşı defne yaprağından elde edilen çayı içilir (36). Ağrılara karşı defne yaprağı merhemi kullanılır (51). Bitkinin yaprakları et ve balık yemeklerinde baharat olarak kullanılır (60).

Literatürdeki Kullanımı: Güzel koku vermesi için balık ve et yemekleri içine konur. Yaprakları suda kaynatılır elde edilen sıvı sıcakken iltihaplı tırnaklar bu sıvıya sokularak pansuman yapılır. Öksürüğe karşı kullanılır. Defnenin sabunu elde edilir. Odunu ateşe atılınca güzel koku yaydığı için ekmek yapımında kullanılır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010). Kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Polat, 2010). Saçlarda kepeği giderir. Yapraklar çamaşırlar arasına konarak hem güzel kokmada hem de güveden korumada kullanılır (İlçim ve Varol, 1996; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Kızıllarlan, 2008). Böbrek rahatsızlıklarında, gıda zehirlenmelerinde, spazm çözücü, balgam söktürücü, böbrek taşı düşürücü ve deri rahatsızlıklarında kullanılır (Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Polat, 2010). Gebeliği kolaylaştırmak amacı ile bit ilacı olarak ve ses açmak için kullanılır (Bulut, 2008;

Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Egzama tedavisinde, soğuk algnılığı ve bronşitte, sivilcelere karşı, gripte ve idrar söktürücü olarak, uyuz tedavisinde, çıbanda ve sinüzite karşı olarak kullanılır. Hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Yapraklı dalımı askerler sivil haldeyken kendini belli etmek için şapkasına takar. Arı ve yılan sokmalarına karşı, diş ağrılarına karşı, kabızlığa karşı, mantar hastalıklarına karşı ve isilik tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Vücut parazitlerini öldürücü olarak kullanılır. Meyvelerinden defne yağı elde edilip ticareti yapılır. Sineklerden koruyucu olarak kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984). Cilt hastalıklarına karşı kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996) Midevi, terletici ve idrar arttırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Özyurt, 1992; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010). Halsizlik, hazımsızlık, adet düzensizlikleri, uykusuzluğa karşı kullanılır (Acartürk, 1996). Baharat olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Ezer ve Avcı, 2004, Koçyiğit, 2005; Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Nefes darlığına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Emre, 2003; Koçyiğit, 2005). Şeker hastalığı ve astım tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010). Saç dökülmesi, baş ağrısı tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996; Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Ülser tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006). Romatizma ve karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Ertuğ, 2004; Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008).

LILIACEAE

3.3.63 *Ruscus aculeatus* L. var. *aculeatus*

Botaniksel Özelliği: Dik, sert yapılı, her dem yeşil çalılardır. Gövdeler basitçe dallanmış, çizgili, 20-50 cm, dallar alternattır. Klado lar (yapraksı gövde) sert yapılı, lanseolat-akuminat veya ovatakuminat, genişliğinin 3 katı uzunlukta, alt yüzde belirgin damarlı, tepesi dikenlidir. Çiçekler eksene doğrudur. Meyve 1-4 tohumlu; kırmızı bir bakkadır (Davis, 1984).

İsmi: Tavşan memesi

Etkin Maddeleri: Benzofuranlar, Flavonoidler, Reçine, Saponin, Steroller, Şekerler, Tanen, Uçucu yağ (Kızılarşlan, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Sıklamen çiçekleri ters olarak dikenlerine takılarak süs olarak kullanılır (27).

Literatürdeki Kullanımı: Süpürge yapımında kullanılır. Çiçekçilikte kullanılır. Varis tedavisinde, altını ıslatan çocuklarda, ağrı kesici olarak, uykusuzlukta, gaz giderici, iştah açıcı, ateş düşürücü, terletici, idrar arttırıcı olarak, böbrek taşı dökücü ve nefrit tedavisinde kullanılır. Kahve olarak kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Boya elde etmede kullanılır (Polat, 2010). Egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızılarşlan, 2008; Polat, 2010).

3.3.64 *Smilax excelsa* L.

Botaniksel Özelliği: Kışın yaprağını döken, sarılıcı, odunsu bir bitkidir. Yapraklar üç köşeli yumurtamsı, dip tarafı düz, yürek yada kama biçimindedir. 4-8 cm boyunda ve genişliğindedir. Parlak yeşil renkte olup sonbaharda dökülmeden önce kızarırlar. 1-1,5 cm saplı yeşil renkli çiçeklerin birkaç tanesi ortak bir sapla yaprak koltuklarında sürgüne bağlanır. Anterler beyazdır. Yaklaşık 1 cm çapındaki yuvarlak meyve kırmızı renktedir. İçinde 1-3 tohum bulunur. Yaz sonunda olgunlaşır, bir sonraki ilkbahara kadar bitki üzerinde kalır (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Anadolu saparnası

Yöresel İsmi: Cimilati diken

Etkin Maddeleri: %1-3 saponin (sarsapogenin, smilagenin, diosgenin vs.), flavonoidler (kaempferol, quercetin), reçine ve nişasta içerir (Barnes ve ark., 2002).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Genç sürgünleri, Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Genç sürgünlerin turşusu yapılır, meyveleri olgunlaşınca yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meme kanseri, mide ağrısı ve şişkinlik, diyabet tedavisi ayrıca yemek olarak kullanılır (Özsoy ve ark., 2013).

3.3.65 *Linum usitatissimum* L.

Botaniksel Özelliği: Mavi veya beyaz çiçekli, küçük yapraklı tek yıllık otsu bir bitkidir. Yuvarlak kapsül şeklindeki meyveleri düz, oval yassı, kırmızı-kahverengi tohumlar içerir (Ketenoğlu ve ark., 2011).

İsmi: Keten

Etkin Maddeleri: % 25 protein, %45 yağ (linoleik ve linolenik asit içeren) içerir. Yağı E vitamini içerir ve 100 gramında enerji değeri 900 kcal'dir (Ketenoğlu ve ark., 2011).

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Safra kesesi taşına karşı keten tohumunun yağı, sabahları aç karnına tüketilir (30). Kabızlığa karşı tohumu, yoğurtla karıştırılıp yenilir (30). Kolesterolle karşı tohumu yenilir (31).

Literatürdeki Kullanımı: Müshil olarak, sindirim sistemi iltihapları ve tahrişlerinde, ağrılarda, ve öksürük kesmek için kullanılır (Baytop, 1999). Çıbanların tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Bronşit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006).

LORANTHACEAE

3.3.66 *Viscum album L. subsp. album*

Botaniksel Özelliği: 20-100 cm çapında, kışın yaprak dökmeyen, dioik, yarı parazit bitkilerdir. Gövdeler dallanmış, 80 cm'ye kadar uzunluktadır. Yapraklar 2-5 x 1-2 cm, genişliğinin 4 katından daha kısa, karşılıklı, 3-5 paralel damarlıdır. Çiçekler sapsız, yaprak koltuğunda 3-5 çiçekli, demetler halindedir. Periant 4 parçalı, üç köşeli, akuttur. Meyve yaklaşık 1 cm, beyaz veya sarı çoğunlukla küresel veya dikdörtgen biçimli, tohumlar 3 köşelidir (Davis, 1982).

İsmi: Ökse otu

Etkin Maddeleri: Reçine, Saponinler, Organik asitler, Alkaloidler, Lektinler, Şekerler, Aminoasitler, Fenil propan, Lignanlar, Flavonoidler, Polisakkaritler, Müsilaj, Tanen (Baytop, 1984; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008), Biyojen aminler, Toksik polipeptitler (Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008), Triterpenik bileşikler, Saponozitler, Terpenoidler, Viscin, Kafeik asit türevleri (Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Tıbbi, Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Yüksek tansiyon için kurutulmuş yapraklar çay olarak içilir (30). Hayvan yemi olarak kullanılır (17).

Literatürdeki Kullanımı: Bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Astım ve bronşit tedavisinde kullanılır (Kızılarıslan, 2008; Vural, 2008). Yapraklar sigara olarak içilir. Kanser tedavisinde, kusturucu, menstruasyon düzenleyici ve kuvvet verici olarak kullanılır (Oral, 2007; Yeşil, 2007; Polat, 2010). Ciltteki egzama ve mantar hastalıkları tedavisinde, ülserde, karın ağrılarında, kalp hastalıklarında, damar açıcı ve sıtmada kullanılır (Yeşil, 2007; Kızılarıslan, 2008). Prostata karşı, kadınlarda kısırlıkta ve süt arttırıcı olarak ve ağrıyan yerlerde kullanılır (Kızılarıslan, 2008). Gastrit tedavisinde, spazm giderici olarak, karaciğer-dalاک rahatsızlıklarının giderilmesinde, aşırı terlemeye karşı, yılan sokmalarına karşı kullanılır (Bulut, 2008). Romatizma ağrılarının giderilmesinde, çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Kızılarıslan, 2008; Polat, 2010). Meyveleri kuş tutumada kullanılır.

Tansiyon düşürücüdür (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Bitki zehirli etkiye sahiptir (Zeybek, 1985). İdrar arttırıcı olarak kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992; Polat, 2010). Epilepsi hastalığına karşı, ödemlerde ve öksürük tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Yeşil, 2007; Doğan, 2008; Polat, 2010). Kan şekerini düşürücü olarak kullanılır (Oral, 2007; Sami, 2007; Yeşil, 2007; Doğan, 2008; Vural, 2008).

LYTHRACEAE

3.3.67 *Punica granatum* L.

Botaniksel Özelliği: 2-7 m uzunlukta, dikenli çalılar veya dikensiz küçük ağaçlardır. Yapraklar lanseolattan obovata kadar değişen şekillerde, 2.5-7 cm, tüysüz, düzdür. Çiçekler canlı kırmızı, nadiren beyaz; hipantiyum derimsi, kırmızımsı; sepaller yaklaşık 8 mm, tabanda birleşik; petaller 15-20 mm'dir. Meyve küresel, 5-8 cm çapında, kahverengimsi; tohumlar pulp içine gömülüdür (Davis, 1972).

İsmi: Nar

Etkin Maddeleri: Forfor ve potasyum içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Vücudu kuvvetlendirdiğine inanılır (20). Meyve olarak tüketilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meyve olarak tüketilir (Bulut, 2008; Polat, 2010). Bağışıklık güçlendirici ve adet düzenleyici olarak kullanılır. Deri tabaklanmasında, iç kanamalara karşı kullanılır (Gençay, 2007; Metin, 2009; Polat, 2010). Kalp atışlarını dengelemek için, uykusuzluğu gidermek için kullanılır. Nar ekşisi kanlanan gözü tedavi etmek için kullanılır. Kolesterolü düşürmek için kullanılır. Tavuk hastalıklarında ve koyunlarda mide şişmesinde kullanılır (Metin, 2009). Baş ağrısını iyileştirmek için kullanılır. Sepet yapımında kullanılır.

Böbrek taşı düşürmede kullanılır (Gençay, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır. Hayvanlarda ishale karşı kullanılır (Balos, 2007). Kabuğu bağırsak şeritlerine karşı kullanılır. İshale karşı kullanılır. Meyvelerinden meyve suyu ve nar ekşisi elde edilir (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Balos, 2007; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Polat, 2010). Kelliğe karşı kullanılır. Sivilce tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001). Kurt düşürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Gençay, 2007). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Acartürk, 1996). Boya bitkisi olarak kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; İlçim ve Varol, 1996; Gençay, 2007; Polat, 2010). Kan şekerini düşürücü olarak kullanılır (Kıran, 2006). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004; Polat, 2010).

MALVACEAE

3.3.68 *Malva sylvestris* L.

Botaniksel Özelliği: İki veya çok yıllık bitkilerdir. Gövdeler dik veya yükselidir. Yapraklar az çok dairemsi, 5-7 loblu, kenarları krenat, seyrek piloz veya tüsüzdür. Çiçekler yaprak koltuklarında ve dal uçlarında demetler halindedir. Sepaller genişçe üçgenimsi, 3-7mm'dir. Petaller 18-25 mm, sepallerin 4 katı kadar veya daha uzun, leylak renginden pembeye kadar değişen renklerde, emerginat veya hafifçe 3-5 parçalıdır. Merikarplar sırt kısmında az çok düzdür (Davis, 1967).

İsmi: Ebegümeçi

Etkin Maddeleri: Müsilaj, Glikoz, Pektin, Malvidin, Delfinidin ve Malvin gibi antosiyanidin bileşikleri, Flavonlar, Tanen (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008)

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Haşlanıp yaraların üzerine sarılarak yaraların iyileşmesi ve sızılarının

alınması için kullanılır (29).

Literatürdeki Kullanımı: Karaciğer hastalıklarının tedavisinde, immun sistemi kuvvetlendirici olarak, ateş düşürücü olarak, göğüs yumuşatıcı olarak, nefes darlığına karşı, ısırgan otunun meydana getirdiği kaşıntıya karşı, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde, romatizma tedavisinde, kabakulak tedavisinde, kadın hastalıkları tedavisinde, bel ağrılarının tedavisinde, inflamasyon giderici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Deri, saç ve göz rahatsızlıklarında, bacak ağrılarında kullanılır (Acartürk, 1996; Kızıllarslan, 2008). Ağız yaralarını iyileştirir. Hemofili hastalığının tedavisinde kullanılır (Polat, 2010). Solunum sistemi rahatsızlıklarında, çıban ve yaralara karşı kullanılır. Dallarını çocuk düşürücü olarak kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Ertuğ, 2004; Koçyiğit, 2005; Kıran, 2006; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Sıtma tedavisinde, kulak ağrısında, verem hastalığında, kasık şişmelerinde kullanılır (Bayatlı, 1940). Gıda olarak yemeği tüketilmektedir (Baytop, 1984; Gümü, 1994; Akalın, 1993; İlçim ve Varol, 1996; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Pashı çivi batmasına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001). Bronşit, faranjit, guatr ve diş hastalıkları tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Soğuk algınlığı ve sindirim sistemi iltihaplarında kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Baş ağrısı, mide bulantısı, grip, iltihap söktürücü, mide, bağırsak ve kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Akalın, 1993; Altan ve Alçitepe, 2001; Bulut, 2008; Polat, 2010). Öksürük kesici, balgam söktürücü, süt arttırıcı, idrar söktürücü, boğaz ağrılarını giderici, oyun amaçlı kullanılır (Bayatlı, 1940; Ertuğ, 2004; Sami, 2007). Adet düzenleyici, egzamaya karşı ve bağırsak yumuşatıcı olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Emre, 2003; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Yapraklarından yeşil renk elde edilir (Mert ve ark., 1992; Kızıllarslan, 2008). Gastrit, mesane, mide ve bağırsak ülseri, şişlik tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004). Şeker düşürücü, böbrek iltihabı ve kanser tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008).

MORACEAE

3.3.69 *Ficus carica* L.

Botaniksel Özelliği: Yaklaşık 10 m boyunda ağaçlardır. Yapraklar düşücü, 3-7 loplu veya tam, çoğunlukla kordat, skabrit, altta az çok kısa yumuşak tüylü, nadiren tüysüz, kenarlar undulat, sap 2-10 cm, kalındır. Meyve 2-3 cm uzunluğunda, basık küresel, kısa saplı, sarımsıdan mora kadar değişen renklerde, tüysüz ya da tüylüdür (Davis, 1982).

İsmi: İncir

Etkin Maddeleri: % 50 dekstroz, saponin ve glikozitler (Koçyiğit, 2005), şekerler, vitaminler (Baytop, 1984).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları, Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Yapraklı dallarının kırılması ile elde edilen sütü siğillerin üzerine sürülerek siğilleri yok etmek için kullanılır (27). Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden reçel yapılır (37, 56, 60). Meyveleri kurutularak yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri gıda olarak tüketilir. Sarılık, nasır tedavisinde kullanılır. Soğuk algınlığı ve diabet tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008). Sindirimi kolaylaştırır (Deniz, 2008). Bitkinin dallarından boya elde edilmektedir. Diş ağrılarını gidermek için kullanılır (Metin, 2009). Ülser tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005). Burun kanamasına karşı kullanılır. Yoğurt ve ekmek mayası olarak kullanılır. Saçkıran ve kanser tedavisinde kullanılır. Bacak ağrılarında ve süs olarak kullanılır (Polat, 2010). İncir rakısı elde edilir (Baytop, 1984). Kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Metin, 2009). Balgam söktürücü, yumuşatıcı ve çerez olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Deniz, 2008). Yapraklar nezle tedavisinde, ishal tedavisinde, sıtma tedavisinde, bronşit tedavisinde kullanılır. Zehirli hayvan sokmalarına karşı sütü kullanılır (Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001; Koçyiğit, 2005). Teleme adı verilen yöresel bir gıda olarak kullanılır (İlçim ve Varol, 1996). Göğüs hastalıklarında yumuşatıcı olarak, boğaz iltihaplarına karşı, reçel ve tatlı yapımında kullanılır (Deniz, 1982; Stayanov, 1982). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Baytop, 1984; Altan ve Alçitepe, 2001; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Emre,

2003; Gürhan ve Ezer, 2004; Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008). Bağırsak yumuşatıcı, siğil tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Emre, 2003; Koçyiğit, 2005). Yara ve çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Ertuğ, 2004; Koçyiğit, 2005; Akan ve ark., 2008; Deniz, 2008). Egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

3.3.70 *Morus alba* L.

Botaniksel Özelliği: 15 m'ye kadar uzunlukta, çıplak sürgünlü ağaçlar. Yapraklar ovat veya genişçe ovat, 6–10(-18) cm, akut veya kısaca akuminat, tabanda yuvarlak veya yamukça kordat, tam, loblu veya sinuat, krenat–dentat, ince, yumuşak, çoğunlukla her iki yüzünde çıplak, fakat alt yüzde damar koltuklarında tüy demetleri var. Yaprak sapı 1-3.5(-4) cm. Pedunkul yaklaşık meyve boyunda. Meyve 1–2.5 cm, beyaz, pembemsi veya morumsu (Davis, 1965-1985).

İsmi: Beyaz dut

Yöresel İsmi: Dut, Beyaz dut

Etkin Maddeleri: Adenine, glikoz, asparagine, kalsiyum karbonat, protein, tanen içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Odunu, Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Mobilya

Yöresel Kullanımı: Kansızlığa karşı pekmezi tüketilir (2, 11, 30). Meyveleri yenilir (26). Pekmez yapımında kullanılır (60). Gövdesinden mobilya yapılır (21).

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları ateş düşürücü ve idrar artırıcı etkilere sahiptir. Yaprakları ipek böceği yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Baytop, 1999).

3.3.71 *Morus nigra* L.

Botaniksel Özelliği: 10-15 m boylarında, yaygın ve kalın dallı, kışın yapraklarını döken orta

boylu bir ağaçtır. Genç sürgünler tüylü, yapraklar almaçlı dizili, biraz derimsi yapıda, üst yüzü koyu yeşil, alt yüzü açık yeşildir. Aya ucu sivri, dip kısmı yürek şeklinde, kenarları testere gibi dişli, sade yapıda bazen lopludur. Çiçek kurulu uzun, erkek ve dişi çiçeklerin 4 parçalı priant örtüsü vardır. Bileşik meyve olgun halde siyah renkte, küremsi yapıda, ezildiğinde kırmızı bir meyve suyu çıkarır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bağ ve bahçelerde kültürü yapılmaktadır (Şimşek, 2002).

İsmi: Kara dut

Yöresel İsmi: Dut, Siyah dut

Etkin Maddeleri: Adenine, glikoz, asparagine, kalsiyum karbonat, protein, tanen içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Odunu, Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Mobilya

Yöresel Kullanımı: Kansızlığa karşı pekmezi tüketilir (2, 11, 30). Şeker hastalığına ve kansere karşı tüketilir (54). Meyveleri yenilir (26). Pekmez yapımında kullanılır (60). Gövdesinden mobilya yapılır (21).

Literatürdeki Kullanımı: Meyve, yapraklar ve kabukları; dekoksasyon, meyve suyu, toz, tentür ve sıvı ekstre halinde kullanılır. meyvelerinden, reçel, marmelat, meyve suyu ve likör yapılır. Çeşitli içkilere renk vermek amacıyla kullanılır (Anşin,1994). Kabuklarından dokuma sanayinde kullanılan lifler elde edilir. Kök ve kabuklarının alkoldeki eriği diş ağrısı ve ağız yaralarına karşı kullanılır. Şeker hastalığında etkilidir ve astrigent özelliğe sahiptir (Chiej, 1988). Meyvelerinden hazırlanan şurup özellikle çocuklarda, ağız ve boğaz hastalıklarına karşı gargara halinde kullanılır. Karadut kökü veya kök kabuğu müshil ve tenya düşürücü bir etkiye sahiptir. Ayrıca yaprakları idrar söktürücüdür (Baytop,1999).

MYRTACEAE

3.3.72 *Syzygium aromaticum*

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık, çift yıllık ve çok yıllık olabilir. Yaprakları geniş olup ağsı damarlanma gösterirler. Çiçek parçalarının sayısı değişiktir. Çiçek örtüsü (periant), sepal (çanak yaprak) ve petal (taç yaprak) olarak farklılaşmıştır. Tohumları iki çenek (kotiledon) bulundurduğu için dikotil olarak adlandırılmışlardır. Ana kök iyi gelişmiştir ve sekonder kökler gelişmiştir (Kaya, 1999).

İsim: Karanfil

Etkin Maddeleri: Uçucu yağ içerir (Çoban ve Patır, 2010).

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Diş ağrılarında ağrıyan bölgeye konularak (çiğnenerek) ağrısını alır (15, 30).

Literatürdeki Kullanımı: Karanfil tomurcuğu yemeğe tat vermesi, karanfil çayı (rahatlatıcı etki) olarak tüketilmesi, ağız kokusunu gidermesi sebebiyle halk arasında çokça kullanılmaktadır. Karanfil tomurcuğu aynı zamanda tıpta cilt ve deri hastalıklarında ve saç sağlığı için kullanılmaktadır. İçerisinde bulundurduğu bileşikler sindirimi sağlayan enzimler içerdiğinden sindirimi kolaylaştırır. Ayrıca ağrı kesici etkisi bulunması sebebi ile diş ve diş eti hastalıklarında da kullanılmaktadır. Günümüzün en büyük sorunlarından biri olan diyabet için faydalı olan karanfil, diyabet hastalarında eksik olan insülini bünyesinde bulundurmasından dolayı önemli bir bitkidir (Akthar ve ark., 2014).

OLEACEAE

3.3.73 *Fraxinus angustifolia* Vahl. subsp. *oxycarpa* (Bieb. ex Willd.) Franco & Rocha Afonso

Botaniksel Özelliği: 25-30 m boylarda, ince ve derin ağsı çatlaklı kabuğu olan bir ağaçtır. Sürgünler ve yaprak sapı çıplak. Kış tomurcukları koyu kahverengi. Yaprakçıklar 5-13 (15)

adet, sapsız, dar yumurta ya da mızrak, uzun şerit şeklinde 3-7 cm., sivri uçlu, çoğunlukla keskin dişli. Rakis (orta damar) kısa tüylü ya da tüysüz. Çiçekler salkım şeklinde yan durumlu kurul, yapraklanmadan önce çiçeklenir. Çanak ve taç körelmiş, meyve 2-3 cm. sivri uçlu samara.Fl: 3-4. Genellikle ıslak ve dolma alanlarda, dere kenarlarında ve karışık yapraklı ormanlarda, 1-1900 m (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

İsim: Sivri meyveli dişbudak

Yöresel İsmi: Dişbudak

Etkin Maddeleri: Malik asit, inositol, mannitol, quercitrin, tanen, reçine, acı maddeler içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu

Kullanım Amacı: Yakacak

Yöresel Kullanım: Yakacak olarak kullanılır (64).

3.3.74 *Olea europaea* L. var. *europaea*

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, 10 metreye kadar boylanabilen, yaygın tepeli, sık dallı bir ağaçtır. 3-8 cm. boyunda, 0,5-1,5 cm. genişliğindeki mızrak biçimli yapraklar, kalın, sert, sivri uçlu ve düzgün kenarlıdır. Üst yüzü koyu gri yeşil, alt yüzü açık gri ve parlak yıldız tüylerle kaplıdır. 3-5 mm. boyundaki dört beyaz taç yapraklı çiçekler 4-8 cm. boyunda dik salkımlar oluşturur. Taç yapraklar dipten birleşiktir. Anterler ve çiçek tozu konağı koyu sarı renktedir, ilkbahar sonu, yaz başında açarlar. Genellikle 1-2 cm. boyundaki meyveler, önceleri yeşil, olgunlaşmaya yakın pembe, mor, olgunlaşınca da siyaha yakın koyu mor renktedir. 5-10 mm. boyunda sert, odunsu bir çekirdeğe sahiptir. Çekirdeği ve etli kısmı yağlıdır (Mamıkoğlu, 2007).

İsim: Zeytin

Etkin Maddeleri: Oleik asit gliseritleri, Fitosterol, Uçucu yağ, Flavonoidler, Organik asitler, Tanen, Reçine, A ve E vitaminleri (Baytop, 1984; Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Akdeniz

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Soğan, zeytinle dövülüp burkulmalarda burkulan bölgeye bağlanarak ağrısını almak için kullanılır (19, 51, 64). Ülser ve gastrit şikayetlerinde zeytin çekirdeği yutulur (2). Halis zeytinyağı, limon ve bal karışımı öksürüğe iyi gelir (18). Zeytin yaprağı haşlanarak suyu kolesterol için içilir (30). Yapraktan elde edilen çay, şekere ve romatizmaya iyi gelir (30). Yapraktan elde edilen çayı tansiyon düşürücü olarak tüketilir (31). Halis zeytinyağı ve kudret narı karışımı yapılarak yara ve yanık tedavisinde kullanılır (36). Halis zeytinyağı, havacıva otu, limon, bal ve bal mumu karıştırılıp öksürüğe karşı tüketilir (53). Halis zeytinyağı, bal ve beyaz un karışımından elde edilen merhem(kara merhem) iltihapların üzerine sürülerek iltihapların kurumusunu sağlar (55). Halis zeytinyağı, soğan, havacıva otu, bal mumu, çam zifti (ladin, sarıçam) elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (55). Halis zeytinyağı, havacıva otu, yumurta sarısı, bal ve bal mumu karışımından elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (62). Meyvesi kahvaltılarda yenilir (53).

Literatürdeki Kullanımı: Nefes darlığına karşı kullanılır. Meyvelerinin yağı ateş düşürücü olarak ve bebeklerde kemik gelişimini arttırmak için kullanılır. Meyveleri gıda olarak tüketilir. Meyvelerinin yağı yemeklik yağ olarak kullanılır. Dalları baston yapımında kullanılır. Odunu yakacak olarak kullanılır. Meyve çekirdeklerinden kolye yapılarak çocuklara nazarlık olarak takılır. Yaprakları ölünün yıkama suyuna konur. Kolesterol düşürücü olarak kullanılır. Yağ bezelerinin yok edilmesinde kullanılır. Yanık tedavisinde, öksürüğe karşı, boğmacaya karşı ve kulak ağrısının giderilmesinde kullanılır (Gençay, 2007; Bulut, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Hayvan yemi olarak kullanılır. Süpürge ve çit yapımında kullanılır. Sepet ve sele yapımında kullanılır. Mide bulantısı ve kusmaya karşı kullanılır. İdrar arttırıcı, doğumu kolaylaştırmak için kullanılır (Gençay, 2007; Polat, 2010). Yaprakları yün boyamada kullanılır. Kan durdurucu olarak kullanılır (Metin, 2009). Yağı karaciğer hastalıkları ve karın ağrılarına karşı kullanılır (Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Gençay, 2007). Yağı müshil, yatıştırıcı, kabızlığa karşı ve safra kesesi tıkanıklıklarına karşı kullanılır (Baytop, 1984). Hayvan hastalıklarında zehirlenmelere ve karın şişmesine karşı,

kuvvet verici olarak kullanılır. Diş ağrılarında, boğaz şişliklerinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Bulut, 2008; Polat, 2010). Eskiden barış sembolü olarak kullanılmıştır. Yağı safra arttırıcı, sarılık tedavisinde, sabun sanayinde, kurt düşürücü olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001; Polat, 2010). Sıtma tedavisinde, mide ağrılarının giderilmesinde, ağız kokularını giderici, afrodisyak olarak kullanılmaktadır (Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001). Saç besleyicidir (Zeybek, 1985). Yumuşatıcı, damar sertliğine karşı, grip, ülsür tedavisinde, romatizma tedavisinde, taş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Bulut, 2008; Polat, 2010;). Yağı yara tedavisinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001; Tuzlacı, 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010). Kırık, çıkık ve burkulmalarda kullanılır (Akalin, 1993; Bulut, 2008; Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Cilt yaraları tedavisinde kullanılır (Emre, 2003). Kan şekeri ve tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Akalin, 1993; Acartürk, 1996; Emre, 2003; Kıran, 2006; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Polat, 2010).

PINACEAE

3.3.75 *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach subsp. *nordmanniana*

Botaniksel Özelliği: Alt dalları yanlara doğru horizontal yönelir ve hafifçe aşağıya doğru sarkar. Yan sürgünler üzerinde 4 adet reçinesiz tomurcuk bulunur. Genç sürgünleri yeşilimsi-sarı renkli olup üzeri kısa, sık, esmer tüylerle örtülmüştür. İğne yapraklar 2-3,5 cm unluğunda parlak koyu yeşil renkte uç kısımları kertikli veya küt, alt yüzlerinde belirgin iki stoma bandı bulunur. Ortalama olarak 15-16 cm uzunluk ve 5 cm çapındaki kırmızı-kahverengi kozalaklar dal üzerine dik oturur, çoğunlukla bol reçinelidir (Anşin, 1994).

İsmi: Doğu Karadeniz Göknaarı

Yöresel İsmi: Köknar, Göknaar

Etkin Maddeleri: Alkaloit ve olesinler taşıır (Birinci, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu

Kullanım Amacı: Mobilya

Yöresel Kullanımı: Mobilya yapımında kullanılır (2, 21).

Literatürdeki Kullanımı: Kozalakları ve gövdesi üzerinde meydana gelen sakız, haricen antiseptik veya çıban iyi edici olarak kullanılmaktadır. Gökmar sakızı çıbanı işletir ve iltihabı dışarı çıkartarak çıbanın iyileşmesini sağlamaktadır. Yaprakları balgam söktürücü ve kabız yapıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1999).

3.3.76 *Picea orientalis* L.

Botaniksel Özelliği: 35-50 m boylarında 1.5-2 m çap yapabilen, dolgun ve düzgün gövdeli, sık dallı ve her dem yeşildir. Kabuk genç gövdelerde açık renkli, ince ve düzgün, yaşlandıkça koyu renkli, derin çatlaklıdır. Genç sürgünler tüylü, iğne yapraklar koyu cilalı yeşil, 6-11 mm küt uçlu, enine kesiti 4 köşelidir. Monoik erkek çiçekler pembe renkte kozalak halinde, dişi çiçekler de yine kozalak halinde ve menekşe rengindedir. Kozalak 6-9 cm pulların kenarları tam olup, aşağıya sarkar. Doğu Karadeniz bölümünde Ordu ili Melet Irmağı ile Gürcistan arasında kalan kesimde dağların denize dönük ana kuzey yamacında yaklaşık 150000 hektar bir alanda yayılmaktadır. Ayrıca Sürmene Çamburnu yöresinde denize kadar inmektedir (Anşin, 1994; Bayrak Özbucak, 2006).

İsmi: Doğu ladini

Yöresel İsmi: Ladin, Çam ağacı, Sakız ağacı, Çıra ağacı

Etkin Maddeleri: Tomurcukları, yaprakları ve odunundan reçine, esans, çıra, phlobaphene, tanen elde edilmektedir. Esansında pinene, camphene, phellandrene, bornyl asetat vardır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Reçinesi, Odunu, Sakızı, Zifti

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Yakacak

Yöresel Kullanımı: Cilt iltihaplanmalarına karşı ezilerek macun haline getirilen reçinesi kullanılır (33). Yara ve kesiklere karşı zift haline getirilerek yaraların, kesiklerin iyileşmesi için kullanılır (39, 48). İltihaplara karşı zift haline getirilerek kullanılır (49, 55). Halis zeytinyağı, soğan, havacıva otu, bal mumu, çam zifti(ladin, sarıçam) elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (55). Reçinesi kemençenin yayına sürülerek daha iyi ses çıkmasını sağlar (26). Sakızı çiğnenir (33). Odunu yakacak olarak kullanılır (36).

Literatürdeki Kullanımı: Tomurcukları yaprakları ve odunundan reçine, esans, çıra, phlobaphene, tanen elde edilmektedir. Esansında pinene, camphene, phellandrene, bornyl asetat bulunmakta ve Antiseptik, balsamik, balgam söktürücü, ağrı kesici, antibiyotik ve iltihaplanmaya karşı, infüzyon, destile su, toz ve merhem olarak kullanılmaktadır (Özkan, 2004).

3.3.77 *Pinus sylvestris* L.

Botaniksel Özelliği: 40 m ye kadar boylanabilen, sivri tepeli, dolgun ve düzgün gövdeli, her dem yeşil, gövde kabuğu kırmızımsı sarı bir ağaçtır. İğne yapraklar ikili, 3-7 cm boyunda boz mavimsi yeşil, ortalarından belirgin şekilde kıvrıktır. Erkek çiçekler dalların alt kısımlarında, birçoğu bir arada, uzun sürgünlerin diplerinde kozalak şeklindedir. Dişi çiçekler ise tepenin üst kesimlerinde, döllenenmeden önce dik, dölleninca yana veya aşağıya sarkar, Odunsu kozalak oluştururlar. Kozalak 3-6 cm boyutlu, asimetric, saplı ve 2 yılda olgunlaşır. Önceleri yeşil sonra donuk sarı bir renk alır (Anşin, 1994).

İsmi: Sarıçam

Yöresel İsmi: Sarıçam, Çam ağacı

Etkin Maddeleri: Tanen, reçine, primarık ve primarinik asitler terpentın ve pinipikrin içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Reçinesi, Odunu, Zifti

Kullanım Amacı: Tıbbi, Mobilya

Yöresel Kullanımı: Cilt iltihaplanmalarına karşı ezilerek macun haline getirilen reçinesi kullanılır (13, 33, 39). Yara ve kesiklere karşı zift haline getirilerek yaraların, kesiklerin iyileşmesi için kullanılır (39, 48). İltihaplara karşı zift haline getirilerek kullanılır (49, 55). Halis zeytinyağı, soğan, havacıva otu, bal mumu, çam zifti (ladin, sarıçam) elde edilen merhem (yanık merhemi) yanıklara karşı kullanılır (55). Mobilya yapımında kullanılır (2, 21). Reçinesi kemeçenin yayına sürülerek daha iyi ses çıkmasını sağlar (26).

Literatürdeki Kullanımı: İnce dalları, sürgünleri ve reçinesinden yararlanılmaktadır. Antiseptik, ağrı dindirici, yarayı iyileştirici, idrar ve balgam söktürücü özellikleri vardır. Reçineden elde edilen turpentine kan çıkarıcı etkisinden dolayı haricen kullanılır. Odununun kuru destilasyonundan yağ elde edilir. Bitkisel katranı köklerin destilasyonu ile elde edilir ve geniş kullanım alanı vardır. Eczacılıkta saç dökülmesine karşı ya da saçların sağlıklı ve güçlü olmasını sağlamak amacıyla kullanılır (Özkan, 2004).

PLANTAGINACEAE

3.3.78 *Plantago major* L.

Botaniksel Özelliği: Çok yıllık, 10-50 cm. boyunda, rozet formu oluşturan otsu bitkilerdir. Geniş eliptik yumurta şeklinde olan yaprakların kenarları tam, düzensiz olarak sivri dişli veya dalgalıdır. Yaprak sapı ekseriyetle aya boyundadır. Başak tabanda gevşek, fakat diğer kısımlarda sıktır. Çanak yaprak çıplak yeşildir (Yaltirik ve Efe, 1996).

İsmi: Sinir otu

Yöresel İsmi: Damar otu, Sinirli ot

Etkin Maddeleri: Aucubin, saponin, sitrik asit, oksalik asit, musilaj içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Taze yaprakları pişirilip lapa haline getirilerek kaşıntıların giderilmesi için kaşıntı yerlerine sürülür (17). Taze yaprakları pişirilip lapa haline getirilerek egzamanın giderilmesi için egzama olan yerlere sürülür (59). Kurutulan yapraklarından elde edilen çayı çocuklarda balgam söktürücü olarak kullanılır (34). Mide rahatsızlığında yaprakları haşlanarak elde edilen suyu içilir (26). Kaynatılarak içilen suyu, kalp ve damar açıcı olarak tüketilir (50).

Literatürdeki Kullanımı: Temizleyici, idrar söktürücü, kan düzenleyici ve yara iyileştirici özellikleri vardır. İnfüzyon, lapa, meyve suyu, tentür, destile su, sıvı ekstre halinde kullanılır. Özellikle kozmetik sanayinde çok kullanılmaktadır. Destile suyu mükemmel bir göz losyonudur. Tentür halinde halk ilacı olarak dişeti hastalıklarında kullanılmaktadır (Chiej, 1988). Dahilen kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar söktürücü; haricen, taze yaprakları yaraların tedavisinde ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1984).

PLATANACEAE

3.3.79 *Platanus orientalis* L.

Botaniksel Özelliği: 30 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Dallar genişçe yayıktır. Yaşlı gövdelerin kabuğu küçük, dört köşemsi, koyu kahverengi, kalıcı levhalardan oluşur. Yapraklar laminanın yaklaşık 3/5'ine kadar derince 3-5(-7) loblu, 11-18 x 12- 24 cm, tabanda genişçe kuneat veya trunkat, loblar genişliğinden daha uzun, 7-11 x 2.5-6 cm, kabaca dentat veya tamdır. Yaprak sapı 2.5-7.5 cm'dir. Meyve başları 3-6 adet, 13-19 cm'ye kadar uzunlukta sarkık saplara bağlıdır (Davis, 1982).

İsmi: Çınar

Etkin Maddeleri: Tanen, Triterpenler, Flavonlar (Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Odunu, Yaprakları

Kullanım Amacı: Mobilya, Hayvan yemi

Yöresel Kullanımı: Mobilya yapımında kullanılır (21, 26). Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (17).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Meyveleri nefes darlığı için kullanılır. Meyveleri ishale karşı kullanılır. Kerestesinden masa, sandalye, takunya yapılır. Odunundan halı silkeleme sopası, baston, ekmek yoğrulmuş tekne, meyve sebze kasaları, çeyiz sandığı, kepe, bulgur dövmek için tokmak, semer ve ellik yapılır. Odunu yakacak olarak kullanılır. İshale karşı, diş ağrısının giderilmesinde, antiseptik olarak, idrar yolu iltihaplanmalarına karşı, diüretik olarak, prostat tedavisinde, kanlı idrara karşı, kan şekerini düşürmek amacıyla, ateş düşürücü olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Gençay, 2007; Bulut, 2008; Vural, 2008; Polat, 2010). Eklemlerdeki kireçlenmelere karşı kullanılır. Kozalakları vücut ve saçlardaki kaşıntıları giderir. Odunundan ölüler için tabutlar yapılır. Çocuklar için beşik yapılır. Hayvan yemi olarak kullanılır (Polat, 2010). Çok uzun yıllardır yaşayan anıt ağaçlardır. Gövde kabukları göz hastalıklarının tedavisinde, yanık yaralar ve iltihaplı çıbanların tedavisinde kullanılır. Kökleri yılan sokmalarına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Polat, 2010). Mide rahatsızlıklarının giderilmesinde ve öksürük kesici olarak kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995). Gövde kabukları ağrı kesici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Park ve bahçelerde ağaçlandırmada kullanılır (Acartürk, 1996; Metin, 2009). Gölgesi için yurdumuzda yetiştirilir (Zeybek, 1985; Metin, 2009). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008). Kabuklarından kırmızı renk elde edilir (Mert ve ark., 1992; Polat, 2010).

POACEAE

3.3.80 *Zea mays* L.

Botaniksel Özelliği: 4 m boyda, 2-6 cm çapında, içi dolu, monoik, dik, tek yıllık otsu bitkilerdir. Ligula trunkat, 3-5 mm'dir. Yaprak ayası 90 cm veya daha uzun, 3-15 cm genişliğinde, linearakuminat, kenarları sinuattır. Erkek çiçek durumu 15-30 x 17-25 cm, spikulalar 6-15 mm'dir. Dişi çiçek durumu yaklaşık 20 cm, stiluslar 4 cm'ye kadar uzunlukta, çiçek açma zamanında kınların tepesinden dışarı çıkık ve sarkıktır. Karyopsis 5-10 mm; spadiks 10-20 cm boyundadır (Davis, 1985).

İsmi: MısıR

Yöresel İsmi: Lağuz

Etkin Maddeleri: Acı maddeler, Aminler, Fitosteroller, Flavonlar, Müsilaj, Nişasta, Pigmentler, Potasyum tuzları, Reçine, Sabit yağ, Saponin, Şeker, Tanen, Uçucu yağ, Vitaminler (Kızıllarslan, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Hayvan yemi, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Püsküllerinden elde edilen çay böbrek taşı düşürmek için kullanılır (30). Meyvelerinden mısıR unu yapılır (61). Toprak üstü kısımları ve meyesi hayvan yemi olarak, meyveleri tavuk yemi olarak kullanılır (61). Bitkinin püskülleri bıyık yapmak amacıyla kullanılır ve püsküllerinden sigara yapılıp içilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Stilusları kurutulup kağı da sarılarak sigara olarak içilir. Nefes darlığında, hemoroitte, böbrek ağrısında, prostat tedavisinde, öksürükte, bağırsak kurtlarına karşı kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Eşen, 2008; Kızıllarslan, 2008; Saday, 2009). Tohumlar kahve yapımında kullanılır. Yakıt, yapıştırıcı ve kağıt yapımında kullanılır. Tohumlar uyarıcıdır. Tohumları antiseptik olarak kullanılır. Kırık çıkıkların tedavisinde kullanılır. Sepet yapımında kullanılır (Gençay, 2007). Salatalarda kullanılır (Deniz, 2008). Hayvan yemi olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Koçyiğit, 2005). Zayıflama, mesane iltihabı, gut ve romatizma tedavisine karşı kullanılır (Acartürk, 1996). Nişasta, un, yağ ve çerez olarak kullanılmaktadır (Öztiğ, 1971; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Özyurt, 1992; Gençay, 2007). Karın ağrısı giderici ve taş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Koyuncu, 2005; Kültür, 2007; Eşen, 2008; Kızıllarslan, 2008). İdrar arttırıcı ve ödem giderici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996; Ezer ve Avcı, 2004; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Kızıllarslan, 2008).

POLYGONACEAE

3.3.81 *Rumex crispus* L.

Botaniksel Özelliği: 150 cm'ye kadar uzunlukta çok yıllık bitkilerdir. Taban yaprakları dar lanseolattan oblanseolata kadar değişen şekillerde, genişliğinin 3 mislinden daha uzun, akuttur. Yaprak sapları üstte olukludur. Çiçek kurulu yoğundur. Pediseller meyve zamanında, periant segmentlerinden daha uzun, alt yarısında eklemlidir. Periant segmentleri meyve zamanında, kordat veya üçgenimsi, en azından biri tüberküllü, 4–5 x 3–4 mm boyutlarındadır (Davis, 1967).

İsmi: Labada

Yöresel İsmi: Lapaza

Etkin Maddeleri: Antrokinonlar ve glikozitleri, Flavonlar, Tanen, Uçucu yağ, Kalsiyum okzalit, Reçine, Mineral maddeler, Kateşik tanen (Gençay, 2007; Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Bağırsak tembelliğine karşı yaprakları çiğ olarak yada haşlanarak yenilir (48). Turşusu yapılır (56).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri guatr tedavisinde kullanılır. Ciltteki kanamaları durdurucu olarak, iltihaplı yaraların tedavisinde, isilik tedavisinde, ağrıların giderilmesinde kullanılır. Boğaz ağrısının giderilmesinde, öksürüğe karşı, mide şişkinliğine karşı, mide ve karın ağrısına karşı kullanılır. Mide ülseri tedavisinde, ishale karşı, müshil olarak, hemoroitlere karşı, bademcik rahatsızlıklarında, kan şekerini düşürmek amacıyla, diüretik olarak, böbrek rahatsızlıklarında, kadın hastalıkları tedavisinde, damar sertliğine karşı, kuvvet verici olarak, ödem giderici olarak, kan temizleyici olarak, kanser tedavisinde kullanılır (Oral, 2007; Bulut, 2008; Deniz, 2008). Kan yapıcıdır. Yemeklere ekşi tat vermek için kullanılır. Romatizmal hastalıklarda, mayasıl tedavisinde kullanılır. Hayvan yemi olarak

kullanılır. Boya elde etmede kullanılır (Gençay, 2007). Sebze olarak ve sarma yapımında kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; ; Oral, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008). Kabızlığa karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008).

PRIMULACEAE

3.3.82 *Cyclamen coum* Miller var. *coum*

Botaniksel Özelliği: Tuber küçük, 3.5 cm çapında veya daha azdır. Yapraklar kış ve ilk ilkbaharda ortaya çıkar. Yapraklar suborbikular ya da genişçe ovatkordattır. Korolla açık veya koyu morumsu kırmızı, nadiren beyaz, loblar avrikulat değil, geriye kıvrılmış, kenarlar düz, açık pembe veya beyaz göz bulunur. Stil dışarı çıkmaz veya çok az çıkmıştır (Davis, 1978).

İsmi: Sıklamen

Yöresel İsmi: Yer somunu

Etkin Maddeleri: Yumrular nişasta, zank, organik asitler ve saponin sınıfı glikozitler taşımaktadır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Tavşan memesi bitkisinin dikenlerine sıklamenin çiçekleri takılarak süs olarak kullanılır (27).

Literatürdeki Kullanımı: Eklem ağrıları tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006).

3.3.83 *Primula vulgaris* Hudson subsp. *sibthorpii* (Hoffmanns.) W.W.Sm. & Forrest

Botaniksel Özelliği: Gövdesiz, çok yıllık, tüysüz ve otsu bitkilerdir. Yapraklar 2-30 x 1-9 cm, obovat-spatulattan oblanseolata kadar, tüysüz veya kısa tüylüdür. Pedisel 1.5- 16 cm'dir.

Kaliks 9-21 mm, silindiriktir. Korolla tübü 12-21 mm, kaliksten uzun veya eşit, lobları 3-16 mm, obkordat, pembe, mavi, derince sarı veya turuncu gözlüdür. Kapsül kaliksten kısadır (Davis, 1978).

İsmi: Çuha çiçeği

Yöresel İsmi: Menekşe

Etkin Maddeleri: Primaverine, Primulaverine, Klorofil, sakız, saponin glukozitleri içerir (Birinci, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Süs bitkisi olarak kullanılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Çiçek ve yaprakları kullanılır. Öksürük giderici, uyku verici, sakinleştirici, idrar ve balgam sökücü, göğüs yumuşatıcı ve terletici, romatizmaya karşı kullanılır (Baytop, 1999). İnfüzyon, dekoksasyon, destile su ve sıvı ekstre, yarı sıvı ekstre ve şurup halinde kullanılır. Rizom toz halinde aksırtıcı ilaç olarak kullanılır. Ezilmiş rizomlar iltihaplanmayı azaltmak için kompres yapılır. Polenleri deride bazı alerjik rahatsızlanmalara yol açabilir (Chiej, 1988).

RANUNCULACEAE

3.3.84 *Nigella sativa* L.

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık bir bitkidir. Az veya çok dallanan gövdesi 20-60 cm arasında boylanır. Saplar üzerinde tüyler bulunur. Her biri üç parçalı olan yapraklar ana sap üzerine almalı olarak dizilmiştir. Alt yapraklar saplı ve üst yapraklar sapsızdır. Renkleri genelde açık yeşildir. Her ana dal ve yan dalın ucunda bir çiçek bulunur. Her bir çiçekte 5 adet açık mavi renkte taç yaprak bulunur (Baydar, 2007).

İsmi: Çörek otu

Kullanılan Kısımları: Tohumları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Kestane balının çörek otuyla karışımı kansere iyi gelir (9). Çörek otu, ısırğan tohumu, zencefil ve bal karışımı kansere iyi gelir (30). Yağı şeker hastalığına iyi gelir (30). Yağı parazitlere karşı kullanılır (31).

Literatürdeki Kullanımı: Bağışıklık sistemini güçlendirir. Gelin olacak kızların çeyizine serpilir (Baytop, 1984; Deniz, 2008). Tohumu ağız yaraları ve diş iltihaplarında kullanılır. Alerji tedavisi için kullanılır. Pasta ve poğaçalara bereket vermesi için kullanılır (Metin, 2009). Tohumlarından elde edilen yağ saç dökülmesine ve kepeğe karşı kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992). Tohumları nezle ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001). Tohumları kan ve süt arttırıcı olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Deniz, 2008). Baharat olarak kullanılır (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Deniz, 2008). Astım tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006).

RHAMNACEAE

3.3.85 *Frangula alnus* subsp. *alnus*

Botaniksel Özelliği: Çoğu kez 2-3 m boyunda bir çalı, bazen de 6-7 m boylanabilen küçük bir ağaçtır. Oval, ters yumurta yada eliptik biçimli yapraklar 3-8 cm boyunda, 2-5 cm genişliğindedir. Kenarları dişsiz, bazen hafif ondülelidir. Üst yüzü koyu yeşil, alt yüzü yeşildir. Yeşilimsi beyaz renkli, gösterişsiz erdişi çiçekler, 2-10 tanesi bir arada yaprak koltuklarında açarlar. 7-8 mm çapındaki çekirdekli sulu meyve yuvarlak, önceleri yeşil, sonra pembe, olgunlaşınca da siyaha yakın koyu kırmızı renktedir. 7-15 mm boyunda bir sapı bulunur. Çekirdeğin içinde 2-3 yassı tohum yer alır (Mamikoğlu, 2007).

İsmi: Burut ağacı

Yöresel İsmi: Ağu ağacı, Cigar

Etkin Maddeleri: Glikozitler, frangulin ve birçok kimyasal bileşikler içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Kabukları

Kullanım Amacı: Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Kabukları soyulup honi şekline getirilerek yaban çileği toplanıp içine konulur (meyve sepeti görevi görür) (26).

Literatürdeki Kullanımı: Kabuk, yapraklar ve meyve zehirli olup, en çok zehir taze haldeki kabukta bulunur. Etkisi kuvvetli ishal, şiddetli mide ağrısı, bulantı ve kusma şeklinde kendini gösterir. Çok eski çağlardan beri kabızlığı giderici ilaç olarak kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaktadır. Ayrıca sarılık tedavisinde standart hap haline getirilmiştir. Müshil olarak kullanılır, ayrıca midevi etkilere sahiptir. Taze kabukları zehirli olduğundan kurutulmuş halde kullanılması önerilmektedir (Baytop, 1999). Kabuktan sarı boya olgunlaşmamış meyvelerinden ise yeşil bir boya elde edilir (Chiej, 1988).

ROSACEAE

3.3.86 *Cerasus avium* L. Moench

Botaniksel Özelliği: 25(-35) m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Stipulalar düşücü; genç sürgünler kuvvetli yapılı, çıplaktır. Yapraklar ovat veya obovat-oblongdan eliptiğe kadar değişen şekillerde, önce kahverengimsi ve altta az çok pilozdur. Yaprak sapları 50 mm'ye kadar uzunluktadır. Çiçekler taşıyıcı yaprağı bulunmayan 2-5 adet umbellalar halinde; pediseller 30-60 mm; hipantiyum çan şeklindedir. Petaller beyaz, 12-15 mm'dir. Drupa az çok küresel, kırmızıdan az çok siyaha kadar değişen renklerde, parlak, etli, acı veya tatlıdır. Endokarp ovoid veya küresel, düzdür (Davis, 1972).

İsmi: Kiraz

Etkin Maddeleri: Potasyum tuzları ve Tanen (Baytop, 1984; Bulut, 2008).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Meyve sapsarı

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyve sapsarı kaynatılıp içilirse böbrek taşı düşürür (2, 30). Meyve sapsarının çayı idrar yolları enfeksiyonuna karşı içilir (30). Zayıflamak için kiraz sapsarı çayı içilir (1, 35). Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden reçel yapılır (28).

Literatürdeki Kullanımı: Böbrek kumunu ve taşını düşürmek amacıyla kullanılır. Zehirlenmelere karşı, böbrek rahatsızlıklarında, nefrit tedavisinde, idrar zorluğuna karşı, çıban tedavisinde, zayıflatıcı olarak, ishale karşı kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008). Yaprakları dolma yapımında, müşhil etkide, iltihap toplayıcı olarak kullanılır. Sirozda, kalp kuvvetlendirici olarak, hazımsızlıkta ve kuvvet verici olarak kullanılır. Çiçekleri göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. Ağacında meydana gelen zamk kumaş ve şapka endüstrisinde yapıştırıcı olarak, gövde kabukları ateş düşürücü olarak, boyamada kullanılır (Koyuncu, 2005; Eşen, 2008; Kızılarıslan, 2008). Meyvelerinden reçel ve şurup yapılır. Meyveleri şeker hastalığının tedavisinde kullanılır. Meyve sapsarı altını ıslatan çocuklara karşı kullanılır (Gençay, 2007). Ağacından zamk elde edilir. Zamk öksürük kesici, bağırsak iltihaplarını iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Kızılarıslan, 2008). İdrar arttırıcı olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Ezer ve Avcı, 2004; Kültür, 2007; Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008).

3.3.87 *Cydonia oblonga* Miller

Botaniksel Özelliği: Büyük çalılar veya 8 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Yapraklar ovattan oblonga kadar değişen şekillerde veya bazen az çok dairemsi, 10 x 7 cm'ye kadar boyutlarında, tam, önce her iki yüzünde beyaz-tomentoz, daha sonra üstte çıplak ve altta sıkça villoz; yaprak sapsarı 1–2 cm' dir. Çiçekler 4–6 cm çapında, sepaller glandlı, dentat, geri kıvrıktır. Meyve armut şeklinde veya az çok küresel, (3-)5–12 cm, sarımsı, hoş kokuludur (Davis, 1972).

İsmi: Ayva

Etkin Maddeleri: Şeker, organik asit, tanen, pektin, sepi maddeler, protopektin, meyve

asitleri ve eterik yağ, enanto-etil ve pelargon etil esteri içerir (Baydar, 2006).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları, Çiçekleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Yaprak ve çiçekleri kurutularak çay halinde içilirse göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (21). Çekirdekleri vücuttaki parazitlere karşı kullanılır (30). Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden reçel yapılır (28).

Literatürdeki Kullanımı: İştah açıcı olarak, hazımsızlığa karşı, üriner rahatsızlıklarının giderilmesinde, böbrek hastalıklarının tedavisinde, kan şekerini düşürmek amacıyla, kolesterol düşürücü olarak, balgam söktürücü olarak, yatıştırıcı olarak, göğüs yumuşatıcı olarak, solunum yolu hastalıklarının tedavisinde, yara ve çatlakların tedavisinde, hayvan sağlığında kanamaya karşı kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Akgül, 2008; Bulut, 2008; Deniz, 2008; Eşen, 2008; Kızılarlan, 2008; Saday, 2009; Polat, 2010). Doğum sonrası sancılarda, anne sütü arttırıcı olarak, meme şişkinliklerinde, sistitte kullanılır (Kızılarlan, 2008). Meyveleri çiğ olarak ve reçel, komposto ve tatlısı yapılarak tüketilmektedir (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Deniz, 2008; Kızılarlan, 2008; Saday, 2009). Kabız yapıcıdır. Yaprığı uykusuzluk ve sinirlilik hallerinde yatıştırıcı olarak, ateş düşürücü olarak İshal kesmede ve kalp çarpıntılarına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Altan ve Alçitepe, 2001; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008). Kökü ete alerjisi olanlara karşı kullanılır. Yaprakları nefes darlığına karşı kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Tohumları bronşit, mide ve bağırsak hastalıklarında, deride yumuşatıcı olarak, kan dindirici olarak kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008). İdrar arttırıcı, taş düşürücü, astım, baş ağrısı, soğuk algınlığı, grip tedavisinde kullanılır (Kültür, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Karın ağrısına karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Boğaz ağrısı tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Emre, 2003; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Öksürük tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Akalın, 1993; Altan ve Alçitepe, 2001; Ezer ve Avcı, 2004; Şimşek ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2007; Sami, 2007; Bulut, 2008).

Hemoroit tedavisinde kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Boya elde edilir (Baytop, 1984; Akalın, 1993; Kızıllarslan, 2008).

3.3.88 *Fragaria vesca* L.

Botaniksel Özelliği: 10-30 cm boyunda, toprak üzerinde sürünücü gövdeli, Nisan- Haziran ayları arasında beyaz renkli çiçekler açan bir bitkidir (Asımgil, 1996). Tabanda yer alan yaprakları rozet şeklindedir. Yaprakları her biri 1-6 (-8-5) cm boyutlarında yumurta, ters yumurta veya rombik şekillerde olan 3 yaprakçıktan oluşan bileşik yaprak tipindedir. Yaprakçıkların kenarı dişli, alt yüzü gri tüylü, üst yüzü ise seyrek tüylüdür. Çiçekler 12-18 mm çapında ve genellikle erseliktir (Yaltirik ve Efe, 1996).

İsmi: Orman çileği

Yöresel İsmi: Yaban çileği, Dağ çileği

Etkin Maddeleri: Vitaminler, protein, şeker ve tuz içerir. Rizomlarında da tanen, alkol, potasyum ve tuz vardır (Anşin ve Eminagaoglu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden reçel yapılır (60).

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları ve kökleri kurutulup, suyla kaynatılmak suretiyle ilaç yapılır. Meyvelerinden ise gıda olarak faydalanılır. İştah açıcı, kabız yapıcı ve idrar söktürücü etkisinden dolayı idrar yollarındaki iltihaplanmalarda faydalı olmaktadır. Kurutulmuş yapraklar ve kökler havanda iyice dövülerek biraz unla karıştırılınca, dişlerin parlamasını sağlayacak bir diş macunu elde edilmiş olur. Bu karışım aynı zamanda el ve ayak güzelliği için losyon olarak da kullanılmaktadır. Meyveler A, B ve C vitaminleri ile demir açısından zengin olduğundan kansızlığa karşı da kullanılmaktadır. Çileğin en önemli özelliklerinden biri de bazı insanlarda alerjiye sebep olmasıdır. Kurdeşene sebep olabilir. Bu

yüzden çok fazla tüketilmemelidir (Asımgil, 1996). Anjin, ishal, böbrek hastalıkları, yaraların kapanmasında da kullanılan bir bitkidir (Acartürk, 1999). Suyu ilaç sanayinde korrigen olarak kullanılmaktadır. Alkolsüz serinletici içki de yapılmaktadır (Zeybek ve Zeybek, 1994).

3.3.89 *Laurocerasus officinalis* L.

Botaniksel Özelliği: Karayemiş, çalı ya da 5 m boylanabilen herdem yeşil küçük bir ağaçtır. Genç sürgünler tüysüzdür. Yapraklar derimsi yapıda uzun şerit veya dar eliptik şekillerde, almaçlı dizilmiş, seyrek ve belirsiz dişli, bazen tam kenarlıdır. Yaprakların üst yüzü koyu yeşil ve parlak cilalı, alt yüzü soluk yeşil ve tüysüzdür. Yaprak sapı oluklu, orta damar belirgin, sapa yakın yerde birkaç adet yağ bezesi bulunur. Çiçekler 5-12 cm uzunluğunda dik duran kopmak bir salkım oluşturur. Çoğunlukla çiçek kurulları yapraklardan kısadır. Taç beyazdır. Meyve önceleri yeşili olgunlaştığında koyu kırmızı ya da siyah renk alır. Bitki özellikle kayın ve ladin ormanlarında, orman gülü ile birlikte 20-2000 m yüksekliklerde bulunmaktadır (Palabaş Uzun, 2006).

İsmi: Karayemiş

Yöresel İsmi: Taflan

Etkin Maddeleri: Yapraklarında ve meyvelerinde laurocerasin (prulaurasin), tanen ve şeker vardır (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Tohumları, Meyveleri, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Kaşıntıya karşı çekirdeği balla karıştırılıp yenilir (8). Çekirdekleri toz haline getirilerek suyu şeker hastalığına iyi gelir (35, 37, 47). Meyveleri yenilir (26, 36). Meyvelerinden reçel yapılır (36, 37, 56). Balık tutmak için yaş ceviz meyvesinin kabuğu ve taze karayemiş yaprağının suyu çıkarılarak kullanılır (13). Tohumu atmaca kuşunu yakalamak için kaço kuşunun (kızıl sırtlı örümcek kuşu) gözüne takılır (26).

Literatürdeki Kullanımı: Kasılmalara karşı ağrı kesici ve zehir dağıtıcı etkisi vardır. Buğu yapılarak, çay gibi demleme şeklinde, şurup ve toz halinde kullanılır. prulaurosin hidrosianik asite dönüştüğü için zehirli bir bitkidir. Kokain, kafein ve kazeinle kullanılmaz. Meyve olgunlaşmadan önce yeşilken oldukça zehirli, ancak olgunlaştığında başta likör olmak üzere çok değerli içkileri yapılır. Badem kokusu bir tat verir. Tohumu kırılmadan marmelat yapılır, bu lapa haricen kullanıldığında ağrıları giderir ve Antipruriginous etki yapar. Buğu yapıldığında öksürük nöbetlerinin önlenmesinde yadsınamaz olumlu ir etkisi vardır. Tüm organları prussic asit içerdiği için, kırılmış yaprakları entemolojistlerce böcekleri öldürmek için kullanılır (Anşin,1994).

3.3.90 *Malus sylvestris* Miller subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf.

Botaniksel Özelliği: 8-12 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar, gençken dikenli veya dikensiz; sürgünler hafifçe tomentoz. Yapraklar eliptitten obovata kadar değişen şekillerde veya hemen hemen orbikular, 3-8(-10) x 2-4(-5) cm boyutlarında, krenat veya serrat, özellikle üst kısımda gençken piloz, üst kısımda olgunlukta çıplak veya hafifçe tomentoz, alt kısımda tomentoz veya bazen çıplak, tabanda yuvarlak; petioller tomentoz, sapın 1\4-1\2'si kadar. Çiçekler 3-4 cm çapında, 4-6 çiçekli korimbus halinde; kaliks yoğunca tomentoz-piloz. Meyve hemen hemen küresel, 5-15 cm çapında, yeşil, yeşilimsi-sarı veya kırmızımsı; pediseller 1-2.5 cm veya daha fazla (Davis, 1965-1985).

İsmi: Elma

Etkin Maddeleri: Şeker, elma asidi ve C vitamini içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyvelerinden elde edilen sirke bağırsak gazına karşı içilir (11). Meyvelerinden elde edilen sirke kolesterole karşı kullanılır (2). Meyvelerinden elde edilen sirke cilt hastalıklarına karşı kullanılır (30). Meyvelerinden reçel ve sirke yapılır (60). Meyveleri yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri yenilir. Meyveler kurutulup kışın yenilir (Mart, 2006; Gençay, 2007; Bulut, 2008). Yatıştırıcı, uyku verici ve baş ağrılarını gidericidir. Kireçlenmeye iyi gelir. Meyveleri ateş düşürücü olarak kullanılır. Yaprakları ve meyve kurusu boya elde etmede kullanılır. Meyveleri incinmiş ve şişmiş bölgelere uygulanır. Meyvelerinden elde edilen sirke kolesterol düşürücü ve damarlarda yağlanmayı giderici olarak kullanılır (Gençay, 2007). Zehirli hayvan sokmalarına karşı, boğaz ağrısında, öksürüğe karşı ve ishale karşı kullanılır (Bayatlı, 1940; Gençay, 2007). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Kültür, 2007).

3.3.91 *Mespilus germaniaca* L.

Botaniksel Özelliği: 2-3 m boyunda, yaklaşık 1 cm boyunda diken taşıyan çalılar veya dikensiz ağaçlardır. Dallar gençken uzun yumuşak tüylü, sonradan çıplaklaşır. Yapraklar lanseolattan obovata kadar değişen şekillerde, altta özellikle orta damar boyunca yatık yumuşak tüylüdür. Çiçekler beyaz, 3-4 cm çapında; çiçek sapı yaklaşık 5 mm; kaliks yumuşak tüylü, sepaller petallerden uzundur. Meyve küresel veya armut şeklinde, 1,5-3 cm çapındadır (Davis, 1972).

İsmi: Muşmula

Yöresel İsmi: Yenidünya

Etkin Maddeleri: Flavonoitler, (kesretin, isokersetin) Organik asitler, C vitamini, Potasyum, Şekerler, Tanen (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008)

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri şeker hastalığı ve ishale karşı kullanılır. Yaprakları kınaya renk vermesi için kullanılır. Meyveleri yenilir ve reçeli yapılır. Yaprakları kahverengi ve yeşil renk verir. Yaprakları tansiyon düşürücü, nefes darlığına karşı, karın ağrısında,

hayvanlarda kurt düşürücü olarak kullanılır. Meyveleri turşu yapımında, ülser ve gastritte, bağırsak hastalıklarında, kalp damar hastalıklarında, sıtma tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Kazan, 2007; Kızılarıslan, 2008; Polat, 2010). Meyvelerinden sirke elde edilir. Kökleri tüberküloz tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). Tohumu idrar zorluğunda ve kum düşürmede kullanılır (Bayatlı, 1940; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Kızılarıslan, 2008). Soğuk algıngı, grip ve öksürük tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Kültür, 2007; Kızılarıslan, 2008; Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Koçyiğit, 2005; Kızılarıslan, 2008).

3.3.92 *Persica vulgaris* Mill.

Botaniksel Özelliği: 5-6 m boylanabilen bir ağaçtır. 5-10 cm çapındaki yuvarlak meyveler pembemsi, kırmızımsı sarı yada turuncu renklidir, üzeri çoğunlukla tüylüdür. 2-4 cm çapında, beyazdan koyu pembeye kadar değişen renkteki çiçekler tek tek yada ikili, üçlü kümeler halinde nisan ayında açarlar. 8-15 cm boyunda, 2-4 cm genişliğindeki yapraklar uzun eliptik yada mızrak biçimlidir. Kenarları ince dişli, ucu sivri, parlak yeşil renklidir (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Şeftali

Etkin Maddeleri: Tohumlarında uçucu veya katı yağ içerir. Potasyum, demir ve A, B1, B2 ve C vitaminleri içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları ekmek içi ile birlikte ezilerek hap yapılır ve derelere atılarak balıklar sersemletilir ve sonra sersemlemiş balıklar el ile tutulur (Baytop, 1999).

3.3.93 *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*

Botaniksel Özelliği: 10 m'ye kadar uzunlukta dikensiz veya dikenli küçük ağaçlar veya çalılardır. Yapraklar ovateliptikten obovata kadar değişen şekillerde, krenat-serrattır. Yaprak sapları 2 cm'ye kadar uzunlukta, glandsızdır. Çiçekler beyaz, 2.5 cm'ye kadar çapta; pediseller 2 cm'ye kadar uzunlukta; sepaller olgun çiçekler halindeyken kıvrıktır. Druplar sarkık, küremsiden ovoidoblonga kadar değişen şekillerde, 15-30 mm çapında, sarı veya kırmızıdan mora kadar değişen renklerde; çekirdek düz veya süslüdür (Davis, 1972).

İsmi: Erik

Yöresel İsmi: Köpek eriği

Etkin Maddeleri: Nitroglükozit, flavonglikozit, acı madde, tanen, organik asitler, C vitamini, şeker, tanen, elma asidi içerir (Önal, 2012).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden komposto, reçel ve marmelat yapılır (34).

Literatürdeki Kullanımı: Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Vural, 2008). Taze meyve çekirdekleri kabızlığı gidermek, idrar söktürmek ve kıl kurdunu düşürmek amacı ile yutulur. Hazmı kolaylaştırıcıdır (Metin, 2009). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Mart, 2006; Bulut, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009).

3.3.94 *Pyrus communis* L. subsp. *communis*

Botaniksel Özelliği: 20 m kadar boylanabilen ağaçlardır. Yapraklar ovat ile ovat orbikular arasında 3-7 x 1.5-3 cm genişliğinin iki katı kadar birleşik ya da krenat serulattır. Petioller 5 cm'den uzundur. İnflorens 5-9 çiçeklidir. Çiçekler beyaz 2-3 cm çapındadır. Pediseller 1.5-

3 cm'dir. Meyve piriform ya da subglobos 2-4 cm uzunluğunda sarımsı yeşildir (Davis, 1972).

İsmi: Armut

Yöresel İsmi: Kukarapi armudu

Etkin Maddeleri: Şeker, organik asitlerden malik asit (elma asidi) ve sitrik asit (limon asidi) içerir (Özbek, 1978).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Gıda

Yöresel Kullanımı: Meyvelerinden pekmez yapılır (34, 56, 60). Meyvelerinden sirke yapılır (60). Meyveleri yenilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. Meyvelerinden reçel yapılır (Gençay, 2007; Akgül, 2008; Polat, 2010). Meyvelerinden komposto yapılır. Meyveleri şeker düşürücü olarak kullanılır. Turşusu yapılır (Gençay, 2007). Kahverengi boya elde edilir (Mert ve ark., 1992; Polat, 2010).

3.3.95 *Rosa canina* L.

Botaniksel Özelliği: (0.5-)1.5–3.5(-7) m uzunluğunda, dik, bazen tırmanıcı çalılardır. Dikenler oldukça kaba yapılı, bazen dikenler yoktur. Yapraklar yeşil; folioller 5–7 adet, dar eliptikten genişçe ovata kadar değişen şekillerde, 1–4.5 x 0.8–3.5 cm boyutlarında, obtus veya akut, dişler belirgin, çoğunlukla uzun ve akut, her bir kenarında 17-20 dentat; stipulalar dar veya geniş, çoğunlukla uzun, düz kulakçıklıdır. Çiçekler tek veya 2–15 adet çiçek birlikte; brakteler çoğunlukla geniştir. Pediseller 1–2.5(-4.5) cm, düz veya glandlı–hispidtir. Sepaller ovat, çoğunlukla oldukça kısa, dış sepalı pennatifit, darca veya genişçe lanseolat, çoğunlukla geri kıvrık ve çiçek açtıktan sonra düşüçüdür. Petaller 3 cm'ye kadar uzunlukta, beyaz, soluk veya koyu pembe. Stilus çoğunlukla uzun, bazen villoz, küresel veya koniktir. Disk 303 geniş, konik, ağzı dardır. Hipantiyum ovoidden küresele kadar değişen

şekillerde, sarımsı kırmızı veya kırmızı, geç olgunlaşır (Davis, 1972).

İsmi: Kuşburnu

Etkin Maddeleri: C vitamini, askorbik asit hammaddesi, A ve B vitaminleri, Riboflavin, Niasin, P ve K vitaminleri, Pektin ve eser oranda Vanilin içermektedir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Çayı mayasıl için tüketilir (34). Soğuk algınlığına karşı yarpuz ve ıhlamurla birlikte çayı yapılarak içilir (27). Soğuk algınlığı, grip ve nezle, solunum yolu hastalıkları ve bronşite karşı çayı içilir (1). Kurutularak çayı yapılır (60). Marmelat yapımında kullanılır (1, 28).

Literatürdeki Kullanımı: Göğüs yumuşatıcı olarak, mide kanseri tedavisinde, ülser tedavisinde, karın ağrılarının giderilmesinde, bağırsak gazlarının giderilmesinde, kalın bağırsak kanamasına karşı, nefrit tedavisinde, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde, üre düşürücü olarak, safra kesesi hastalıklarının tedavisinde, sarılık tedavisinde, karaciğer hastalıklarının tedavisinde, immün sistemi güçlendirici olarak, kalp hastalıklarının tedavisinde, yüksek tansiyona karşı, göğüs ağrısının giderilmesinde, egzama tedavisinde, romatizma tedavisinde, şişliklere karşı, çıban tedavisinde, kısırlık tedavisinde, afrodisyak olarak, kaşıntıya karşı, kasık ağrısının giderilmesinde, sedef hastalığının tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Mart, 2006; Oral, 2007; Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008; Vural, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010). Gövdesi süpürge olarak kullanılır. Kökleri tahta araç gereçlerin yapımında kullanılır (Gençay, 2007; Yeşil, 2007; Deniz, 2008; Kızılarıslan, 2008). Verem hastalığının tedavisinde, damar sertliğine karşı, hayvan yemi olarak, hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Yeşil, 2007; Metin, 2009). Meyveleri çaydanlık temizlemede kullanılır (Polat, 2010). Evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Gençay, 2007). Gırtlak kanserine karşı kullanılır. Boyacılıkta kırmızı renk vermek için kullanılır (Koçyiğit, 2005; Vural, 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu,

2010). Halsizlik, yanık, kanama, yaralarda ve kurt düşürücü olarak kullanılır (Acartürk, 1996). Yaprakları kabızlığa, sıtma hastalığına karşı kullanılır. Meyveler öksürüğü kesmek için ve kuvvet verici olarak kullanılır. Sistit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008). Mide ağrısında kullanılır (Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Soğuk algınlığı, nefes darlığı, astım tedavisinde kullanılır (Akalin, 1993; Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006; Sami, 2007; Bulut, 2008; Doğan, 2008; Yapıcı ve ark., 2009). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Altan ve Gücel, 1999; Gürhan ve Ezer, 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarslan, 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010). Böbrek hastalıkları, idrar söktürücü, ishale karşı kullanılır (Acartürk, 1996; Sami, 2007; Bulut, 2008). Gıda olarak kullanılır (Baytop, 1977; Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Altan ve Gücel, 1999; Şimşek ve ark., 2004; Koçyiğit, 2005; Sami, 2007; Yeşil, 2007). Kanser, zature, bronşit, mayasıl tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Elçi ve Erik, 2006; Bulut, 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010). Şeker hastalığında ve taş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Akalin, 1993; Ezer ve Avcı, 2004; Koçyiğit, 2005; Elçi ve Erik, 2006; Kızıllarslan, 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Polat, 2010). Çayı yapılır (Zeybek, 1985; Genç ve Özhatay, 2006; Kıran, 2006; Sami, 2007; Yeşil, 2007; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008).

3.3.96 *Rubus fruticosus* L.

Botaniksel Özelliği: Dik gövdeli, 50-100 cm uzunlukta basit veya dallanmış çalılar dallar ince dikencikli veya dikensiz, çoğunlukla ikinci yılda çiçek açar. Alttaki yapraklar 5(-7) foliollü, üstteki yapraklar ternat; folioller üstte hemen hemen tüysüz, aşağıda beyaz-tomentoz, 1-2 serrat; stipulalar ipliklidir. İnfloresens terminal ve aksillar, birkaç çiçekten oluşmuş, sarkık rasemler halinde, bazen alttaki çiçekler yaprak koltuklarında tektir. Sepaller lanseolat, akuminat-kaudat, tomentoz, meyve geri kıvrıktır. Petaller beyaz, diktir. Stamenler tek sıra halindedir. Drupalar kırmızı, pubesent, çok sayıda, birbirine bitişik ve reseptakulumdan bir bütün halinde ayrılma özelliği gösterir (Davis, 1972).

İsmi: Böğürtlen

Yöresel İsmi: Diken, Handospara

Etkin Maddeleri: Taze yaprakları tanen, şeker, pektin, inositol, laktik ve oksalik asit

içerirler (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Kökleri, Meyveleri, Çiçekleri

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: İdrar yolu hastalıkları için kökü kaynatılıp çay olarak içilir (15). Meyveleri kansere karşı kullanılır (6, 35). Balı şifa kaynağı olarak tüketilir (52). Meyveleri gıda olarak tüketilir ve reçel yapımında kullanılır (6, 36, 60). Meyvelerinden marmelat yapılır (39).

Literatürdeki Kullanımı: Kökü yeşil boya elde etmede kullanılır. Kökü kan şekerini düşürmede, diş ağrılarında, ateş düşürücü olarak kullanılır. Yanık tedavisinde ve alerjik kaşıntılarda kullanılır (Metin, 2009). Kabız olarak kullanılır (Baytop, 1984). Meyveleri ağız yaralarına karşı kullanılır (Altan ve Gücel, 1999). Boğaz hastalıklarında, dizanteride kullanılır. Çiçekleri terletici ve romatizmaya karşı kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992). Meyvelerinden şurup, reçel ve likör yapılır (Baytop, 1977; Özyurt, 1992; Altan ve Gücel, 1999; Birinci, 2008; Bulut, 2008).

RUTACEAE

3.3.97 *Citrus limon* L. Burm f.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, dağınık tepeli 7-8 metre boylanabilen bir ağaçtır. Koyu gri renkli gövde çatlaksızdır. İleri yaşlarda sığ çatlaklar oluşabilir. 30-40 cm çap yapabilir. 6-15 cm boyunda, 2.5-7 cm genişliğindeki kalın, oval yapraklar sivri uçlu, düz kenarlı ya da çok sığ, düzensiz dişlidir. Meyveler önceleri yeşil, olgunlukta sarı renkte, 4-7 cm çapında, 7-12 cm uzunluğunda sivri uçlu yumurta biçimindedir (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Limon

Etkin Maddeleri: % 0.5 şeker, % 5 sitrikasit ihtiva eder. C vitamini kaynağıdır (Ketenoglu ve ark., 2011).

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Halis zeytinyağı, limon ve bal karışımı öksürüğe iyi gelir (18). Limon suyuyla sarımsak karışımı bir ay karanlık ortamda bekletilip her sabah içilirse tıkalı damarları açtığı söylenir (23). İshal kesici olarak kullanılır (30). Soğuk algınlığına karşı nane+limon çayı içilir (29, 36, 37, 53). Mide bulantısına karşı nane+limon çayı içilir (51). Gripe karşı limonlu ıhlamur çayı içilir (41, 49). Halis zeytinyağı, havacıva otu, limon, bal ve bal mumu karıştırılıp öksürüğe karşı tüketilir (53).

SALICACEAE

3.3.98 *Salix alba* L.

Botaniksel Özelliği: 30 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar; kabuk derince çatlak, grimsi. Sürgünler ince, dik veya sarkık, başlangıçta soluk zeytini yeşil daha sonra kahverengimsi veya kızılımsı, kırılğan değil, dar bir taç oluşturur. Gençken basık-ipeksi beyaz tüylü daha sonra az çok çıplak; tomurcuklar lanseolat-oblong, yandan basık, akut, 6 x 1.5-2 mm'ye kadar boyutlarında, basık ipeksi beyaz tüylü. Yapraklar az çok darca lanseolat, çoğunlukla genişliğinin yaklaşık 6-7 katı uzunlukta, 5-10 x 1-3 cm boyutlarında, az çok uzun akuminat, ince serrat, gençken her iki yüzüde basık ipeksi tüylü, daha sonra üst yüzü az çok çıplak; yaprak sapı 5-12 mm, sürgün üzerindeki izi geniş "V" şeklinde, glandsız. Stipulalar küçük, lanseolat, erken düşücü. Amentumlar yapraklı saplar üzerinde, sık, silindirik, çoğunlukla iki eşeyli, eksenî sıkça pubesent; anterler oluşmadan önce erkek amentumlar 25-50 x 3-4 mm boyutlarında, stamenler 2, filamentler tabana doğru tüylü, anterler 0.5-0.6 mm; dişi amentumlar 3.5 x 0.6 cm boyutlarında, seyrek, nektaryumlar 1 veya 2 adet, ovaryum ovoid-konik, obtus, çıplak; meyve pediselleri 0.2-0.8 mm, az çok nektaryumlara eşit (Davis, 1965-1985).

İsmi: Söğüt

Yöresel Adı: Tel ağacı

Etkin Maddeleri: Salisin, tanen, renk maddeleri, reçine, sakız içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım Amacı: Süs

Yöresel Kullanımı: Süs bitkisi olarak mezarlıklara dikilir (26).

Literatürdeki Kullanımı: Yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, romatizma ve kabız ağrılarını giderici etkidir. Odunundan Carbo Ligni hazırlanır (Baytop,1999).

SOLANACEAE

3.3.99 *Atropa belladonna* L.

Botaniksel Özelliği: Nemli orman altlarında yetişen 50-150 cm boyunda, çok yıllık otsu, yüksek bir bitkidir. Dalları küt köşeli, üst kısımlar ince tüylüdür. Sapı lifli küçük narin, açık veya koyu yeşil yapraklı, yaprakları ovat, sivri, yumuşak, alt yüzü kül renginde tüylüdür. Çiçekleri; yaprak koltuğunda tek, çan şeklinde ve mor mumsu, sarı damarlıdır, bütün sene çiçeklidir. Yapraklar 15 cm olup, ender olarak da 25 cm uzunluğunda, 8-10 cm genişliğinde, bütün kenarlar yumuşak, ince, yumurta şeklinde ve sivri uçludur (Palabaş Uzun, 2006).

İsmi: Güzelavrat otu

Etkin Maddeleri: Alkaloitler (% 0.15-0.80) taşır. Başlıca alkaloitleri atropin, hiyosyamin ve skopolamin'dir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: -

Yöresel Kullanımı: Meyvelerinin zehirli olduğuna inanıldığından yenilmesi tavsiye edilmez (27).

Literatürdeki Kullanımı: Taşıdığı alkaloidler midriyatiktir, göz bebeğini büyütürler. Bu nedenle *Atropa belladonna* ile zehirlenmede, göz bebeklerinin büyümüş olduğu görülür. Belladon yaprakları çok kullanılan bir antispazmotiktir. Ağrı kesici, ter, süt, mide salgılarını azaltıcı etkilere sahiptir. Toz, ekstre, tentür halinde, mide ağrılarına, ülser, karaciğere ve böbrek sancularına karşı kullanılır. Haricen lokal anestezi etkisi vardır ve ağrı kesici pomatların bileşimine girmektedir (Baytop, 1983).

3.3.100 *Nicotiana tabacum* L.

Botaniksel Özelliği: Tütün kazık köklü bitkilerdendir. Gövde genellikle yuvarlak ve dik biçimde olup üzerinde tüycükler bulunur. Tütün bitkisinin ürün olarak faydalanılan kısmı olan yapraklar çeşit ayrımında kullanılan çok önemli bir parametredir. Bir tütün bitkisinde 10-60 arasında yaprak bulunur. Ancak bazı tütün çeşitlerinde bu sayı 100' e kadar yükselmektedir. Temelde sığırdili, eliptik-oval ve kalp şeklinde formları bulunur. Yaprak yüzeyi düz, kabarcıklı veya dalgalı olabilir. Çiçek rengi beyazdan kırmızıya kadar değişir. Pembe ve kırmızı renk, beyaz renge dominanttır. Çiçekte beş adet erkek organ ve iki veya dört bölmeli yumurtalığa sahip bir dişi organ bulunur (Baydar, 2007).

İsmi: Tütün

Etkin Maddeleri: Tütün yaprağında nikotin, nornikotin, isonikotin, nikotein, nikotellin ve nikotemin gibi alkaloidler bulunur. Tohumlarında % 35-45 oranında yağ bulunur (Baydar, 2007).

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Kesik gibi yaralara kıyılmış tütün konularak kanaması durdurulur (7, 61). Ağrıyan dişe kıyılmış tütün konularak ağrısını alır (38).

Literatürdeki Kullanımı: Trakya Bölgesinde arıcılık için önemli bitkilerdendir (Sıralı ve Deveci, 2002). Yaprakların ezilmesiyle elde edilen özsu, haricen, kesik ve yara

tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Yaprakları keyif verici olarak kullanılır. Yaraların kapanması ve çabuk iyileşmesi için sigarada kullanılan yapraklarının külü yaraya haricen uygulanır (Gelse, 2012).

3.3.101 *Solanum melongena* L.

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık bir bitkidir. Meyve büyük, ovoid beyaz veya mor renkli bakkadır. Yaprakları yumuşak tüylü, çiçekleri mor renklidir (Ketenoglu ve ark., 2011).

İsmi: Patlıcan

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Patlıcan sapı kaynatılıp çayı içilirse hemoroide iyi gelir (8).

Literatürdeki Kullanımı: Meyve/kaliks haricen hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Gıda amaçlı yararlanılır (Satıl ve ark., 2008). Meyve sapı ile infüzyon şeklinde hazırlanan drog, mayasıl için günde bir bardak içilmektedir (Tetik, 2011). Astım tedavisinde kullanılır (Melikoğlu ve ark., 2015).

3.3.102 *Solanum muricatum* Ait.

Botaniksel Özelliği: Toprağa değdiği zaman köklenen yaygın, dağınık dalları olan çok yıllık bitkidir. Yaprakları basit bazen 3-7 yaprakçık birleşiktir. Beyaz-soluk mor çiçekleri ve düz yüzeyli yuvarlak-yumurta şekilli meyveleri vardır. Meyveleri krem rengi, soluk turuncu ve üzeri mor çizgilidir (Ketenoglu ve ark., 2011).

İsmi: Pepino

Yöresel İsmi: Kavun armudu

Etkin Maddeleri: Olgun pepino meyvesinde kuru madde, protein, yağ ve pigment, çözünür şekerler, nişasta, selüloz, hemiselüloz, pektin, C vitamini, uçucu olmayan organik asitler,

serbest aminoasitler bulunur (Redgwell ve Turner, 1986).

Kullanılan Kısımları: Meyveleri

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Meyvesi şeker hastalığına iyi gelir (9).

Literatürdeki Kullanımı: Hipotansiyon tedavisi, idrar söktürücü ve antitümör aktivitesi özelliğine sahiptir (Redgwell ve Turner, 1986).

3.3.103 *Solanum tuberosum* L.

Botaniksel Özelliği: Tek yıllık bir bitkidir. Pinnat bileşik yapraklı, ince ipliksi köklü ve tuber teşkil etmek üzere uçları şişmiş çok sayıda rizomludur. Çiçekler beyaz, sarı veya mor renktedir. Meyve küçük kahverengimsi yeşil veya mor renkte olup yenilmeyen bakkadır (Ketenoglu ve ark., 2011).

İsmi: Patates

Yöresel İsmi: Elma

Etkin Maddeleri: Su, karbonhidrat, protein, yağ ve potasyum içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Gözde meydana gelen yanmalara karşı patates dilimleri göz üzerine konulur (15). Ağrıları kesmek için ağrıyan yere tuzlanan patates yerleştirilir (15). İshali kesmek için haşlanan patates yenilir (15). Yemeklerde kullanılır (15).

Literatürdeki Kullanımı: Gözde meydana gelen şişkinlikleri ve cilt kırışiklarını iyileştirir. İnce ince dilimlenen patatesler göz ya da cilt üzerinde bir müddet bekletilerek tedavisi yapılır. Basur memelerinin tedavisinde de kullanılır (Savran ve ark., 2002). Yumrularının

haşlanarak yenmesi sert ve batıcı birşey yutulduğunda zarar vermeden çıkmasını sağlar. Skorbüt hastalığını önler. Kandaki şeker seviyesini düşürür. Kanı temizler. Kansere karşı korur. İshale karşı papates püresi, ateş düşürücü olarak kullanılır (Özçelik ve Balabanlı, 2005).

THEACEAE

3.3.104 *Camellia sinensis* L.

Botaniksel Özelliği: Her zaman yeşil, kesilmediği zaman 4-5 m boylanabilen küçük bir ağaçtır. 2-3 cm boyunda küresel yada 2-3 kürenin kaynaşması ile oluşmuş gibi görünen meyve morumsu yeşil renktedir. 1-6 adet 3-5 mm çapında küresel siyah tohum içerir. 5-10 cm boyunda, 2-4 cm genişliğindeki dar elips biçimli, sivri uçlu yapraklar koyu yeşil renktedir, kenarları dişlidir. 6-15 mm uzunluğunda bir sapa sahiptir, tazeyken alt yüzleri tüylüdür. Sonbaharda açan erdişi çiçekler 2-3 cm boyunda ve beyaz taç yapraklıdır. Çok sayıda koyu sarı başçıklı (anter), açık sarı iplikçikli (filamen) erkek organa (stamen) ve bir adet diş organa sahiptir. 1-2 cm uzunluğunda sapı bulunur (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Çay

Etkin Maddeleri: Kafein, tanen, teofillin ve uçucu yağ içerir (Baydar, 2007).

Kullanılan Kısımları: Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Kolesterol ve şeker hastalığına karşı (şekersiz olarak) içilir (38). Çayı tüketilir (32, 37, 39).

Literatürdeki Kullanımı: Koroner kalp hastalıkları (KKH), inme, kalp damar hastalıkları (KDH), hipertansiyon, mide ve kolorektal gibi çeşitli kanser türleri olmak üzere, artirit, antiviral ve antiinflamatuvar hastalıklara karşı koruyucu ve kemik yoğunluğunu düzenleyici etkisi vardır (Besler ve ark., 2008).

TILIACEAE

3.3.105 *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engler

Botaniksel Özelliği: 40 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar. Genç sürgünler parlak, çıplak. Yapraklar genişçe ovat, 5-10(-12) x 4-11 cm boyutlarında, tepede akuminat, serrat, dişlerin tepesi aristat, altta soluk yeşil, alt yüzeyde orta damar koltuğundaki tüyler hariç her iki yüzeyde çıplak, yaprak sapı 3-4 cm, çıplak. Simozlar 2-3(-6) çiçekli, görünüş olarak sarkık değil. Brakteler çıplak. Meyve 7-9 mm, çok hafifçe çıkıntılı, kabuk ince, kolay kırılğan (Davis, 1965-1985).

İsmi: İhlamur

Yöresel İsmi: Fambur

Etkin Maddeleri: Esans içerikli farnesol, musilaj, tanen, şeker, asitler, C vitamini ve karoten içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Çiçekleri, Odunu

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Soğuk algınlığına, grip ve nezleye, bronşite ve solunum yolu hastalıklarına karşı çayı kullanılır (1, 2, 5, 6, 12, 14, 15, 26, 29, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 55, 61). Ağrı kesici olarak kullanılır (2). Soğuk algınlığına karşı yarpuz ve kuşburnuyla birlikte çayı yapılarak içilir (27). Gribe karşı limonlu ihlamur çayı içilir (41, 49). Çay olarak tüketilir (2, 3). Odunundan yağlık, süt keçesi, kavanoz, bal keçesi, sofra, tekne yapılır (22).

Literatürdeki Kullanımı: Uyarıcı, spazm çözücü, sakinleştirici, öksürüğe, astıma, kalp hastalıklarına, damar sertliğine, enfaktüsü önleyici, idrar söktürücü, gut ve romatizmalı rahatsızlıklarda, yanık, çıban, iltihaplarda ve grip hastalığına karşı etkilidir. Kaynatılarak çay şeklinde, gargara ve sürülerek kullanılır (Baytop, 1999; Avcı, 2005).

ULMACEAE

3.3.106 *Ulmus glabra* Huds.

Botaniksel Özelliği: Kışın yaprağını döken, geniş tepeli, 35-40 metreye kadar boylanabilen bir ağaçtır. 5-20 cm boyunda, 3-12 cm genişliğindeki koyu yeşil yaprakların dip tarafı asimetrik, uçları sivri, damla uçlu, kenarları iki sıra kaba ve sivri dişli, üst yüzeyleri zımpara gibi kısa sert tüylü, alt yüzleri tüylüdür. Yaprak sapı yok denecek kadar kısadır. Tohumu her yönden saran kanatlı meyvenin kanatları yassı, geniş elips biçimindedir, 2-2.5 cm boyunda, açık yeşil renkli ve tüsüzdür. Tohum kanadın ortasında yer alır (Mamıkoğlu, 2007).

İsmi: Dağ karaağacı

Yöresel İsmi: Karaağaç

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Odunu

Kullanım Amacı: Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Odunundan yağlık, süt kepçesi, kavanoz, bal kepçesi, sofrası, tekne yapılır (22).

URTICACEAE

3.3.107 *Urtica dioica* L.

Botaniksel Özelliği: 30-50 cm boylarda, kaba yapılı, yapışkan çok yıllık otsu bitki, kuvvetli, çok dallı ve kolayca yayılan kök sistemine sahiptir. Gövde sürünücü ve nodlardan köklenerek ilkbaharda dik gövde oluşturur. Yapraklar genişçe yumurta ya da dar mızrak gibi, 4-11x3-10 cm, keskin ve kaba dişli, sivri uçlu, iki ender bir evcikli, erkek ve dişi çiçekler aynı görünüşte kurullar halinde çok dallı, 10 cm, dişi çiçeklerin morumsu ve çıkıntılı stigması vardır (Davis, 1965). Dişi çiçekler uzun saplı uzun saplı küresel kurullarda toplanırken, erkek çiçekler rasemoz kurul oluştururlar (Yaltırık ve Efe, 1989). Saplarda ve

yapraklarda yakıcı tüyler bulunur. Çiçekler, küçük yeşil renklidir. Uç yaprakların koltuklarından püskül gibi toplu olarak çıkar ve demet halinde sarkarlar. Isırgan, Mayıs-Eylül ayına kadar çiçek açabilir. Meyve kuru ve tek tohumludur (Koç, 2002).

İsmi: Isırgan

Yöresel İsmi: Sırgan

Etkin Maddeleri: Gallik asit, formik asit, A vitamini, karoten tanen, potasyum, demir, kalsiyum ve silikon içerir (Anşin ve Eminağaoğlu, 2009).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Saç dökülmesine ve kansere iyi geldiğine inanılır (1). Saç dökülmesi için kullanılır (2, 30). Yemeği ve suyu kansere karşı kullanılır (14, 15, 35, 36, 44, 45). Kestane balı ile ısırgan otu karışımı kansere karşı kullanılır (11). Yaprakları kurutularak yapılan çayı iltihaplara iyi gelir (19). Çayı kansere, şekere ve kolesterole iyi gelir (23). Tohumunun balla karışımı astıma iyi gelir (23). Isırgan tohumu, çörek otu, zencefil ve bal karışımı kansere iyi gelir (30). Çayının rahatlatıcı özelliği vardır (35). Lapa haline getirilen ısırgan otu basur olan yere konularak tedavi edilir (37). Yaprakları kurutularak yapılan çayı kansere ve hastalıklara iyi gelir (59). Kurutularak dövülür, elde edilen çayı vereme karşı kullanılır (61). Çayı bağırsak ve mide kanserine iyi gelir (63). Taze yaprakları toplanarak yemeği yapılır (60). Yaramazlık yapan çocukları korkutmak için kullanılır (33).

Literatürdeki Kullanımı: Genç sürgünleri yenir. Yaprak ve rizomları kullanılır. İdrar söktürücü, kanı temizleyici, haemostatik mineral eksikliğini giderme, mesane taşlarını eritici özelliklere sahiptir. İnfizyon ve tentür halinde kullanılır (Anşin, 1994). Kan arttırıcı, şeker düşürücü, peklik verici olarak da kullanılır (Baytop, 1984). Halk hekimliğinde; burun, basur ve rahim kanamalarında, kan tükürmede, şeker hastalığında, baş dönmesi, gut, nefes darlığı, karaciger ve safra kesesi ağrılarında kullanılır. Kök sapları haşlanmış halde kalp kuvvetlendirmede, sirkeli tentürü saç büyümesi ve kepeklenmede kullanılır. Tohumları ezilip yogurtla karıştırılarak şeker hastalığında kullanılır. Tohumu çörekotu ile karıştırılıp

yenerek kansere karşı vücut direncini artırır. Tohumları aynı zamanda idrar söktürücü, müshil, ateş düşürücü, barsak parazitlerini düşürücü ve böbreklerden ürik asidi süzücü olarak faydalanılır (Koç, 2002). Isırgan yaprağını fazlaca yiyen hayvanlarda nitroenez adı verilen besin zehirlenmesi meydana gelebilir (Koç, 2002).

3.3.108 *Urtica urens* L.

Botaniksel Özelliği: Bir yıllık monoik ve otsu bir bitkidir. Boyu en fazla 60 cm olabilir. Yapraklar açık yeşil renkli, saplı dişli kenarlı ve yakıcı tüylüdür (Baytop, 1999).

İsmi: Isırgan

Yöresel İsmi: Sırgan

Etkin Maddeleri: Ca, K ve silisik asit tuzları, organik asitler (formik asit), terpenler, triterpenler, kumarinler, lignanlar, biyojen aminler (histamin, serotonin, asetilkolin) ve C vitamini taşır (Baytop, 1999; Çubukçu ve ark., 2002; Trease ve Ewans, 2009; WHO, 2010).

Fitocoğrafik Bölgesi: Avrupa-Sibirya

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Araç-gereç

Yöresel Kullanımı: Saç dökülmesine ve kansere iyi geldiğine inanılır (1). Saç dökülmesi için kullanılır (2, 30). Yemeği ve suyu kansere karşı kullanılır (14, 15, 35, 36, 44, 45). Kestane balı ile ısırgan otu karışımı kansere karşı kullanılır (11). Yaprakları kurutularak yapılan çayı iltihaplara iyi gelir (19). Çayı kansere, şekere ve kolesterole iyi gelir (23). Tohumunun balla karışımı astıma iyi gelir (23). Isırgan tohumu, çörek otu, zencefil ve bal karışımı kansere iyi gelir (30). Çayının rahatlatıcı özelliği vardır (35). Lapa haline getirilen ısırgan otu basur olan yere konularak tedavi edilir (37). Yaprakları kurutularak yapılan çayı kansere ve hastalıklara iyi gelir (59). Kurutularak dövülür, elde edilen çayı vereme karşı kullanılır (61). Çayı bağırsak ve mide kanserine iyi gelir (63). Taze yaprakları toplanarak yemeği yapılır (60). Yaramazlık yapan çocukları korkutmak için kullanılır (33).

Literatürdeki Kullanımı: Ağrı kesici olarak kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2001; Bulut, 2008). Kanser tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Arslan, 2005; Bulut, 2008). Romatizma tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Tuzlacı ve ark., 2001; Arslan, 2005). Adele ağrısının giderilmesinde ve aşırı adet kanamalarına karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). Vücuttaki berelerin tedavisinde, kan şekerini düşürmek için, iltihaplı böbrek hastalıklarının tedavisinde, saç dökülmesine karşı, prostat tedavisinde ve diüretik olarak kullanılır (Arslan, 2005). Hemoroidlere karşı kullanılır (Gürhan ve ark., 2004; Arslan, 2005). Bağışıklık sistemini güçlendirici olarak, mide rahatsızlıklarında, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde ve çeşitli yemek yapımında kullanılır (Bulut, 2008).

VALERIANACEAE

3.3.109 *Valeriana officinalis* L.

Botaniksel Özelliği: 150 cm'ye kadar boylanabilen, çok yıllık dayanıklı otsu bitkidir. Pek hoş kokmayan kısa rizomu yanlara doğru saçaklar atar. Yuvarlak kesitli, boydan boya oluklu ve yeşil renkli bir gövdesi vardır. Keskin kokulu, koyu yeşil renkli, kenarları dişli, 5-11 yaprakçıktan oluşur. Dar ve uzun yaprakları, çiçek saplarının dibinden sürerler. Hazirandan eylül ayına kadar salkımlar halinde açan minik çiçekleri itici kokulu, soluk mor-pembe ya da pembemsi beyaz renklindedir. Bu çiçeklerin olgunlaşmasıyla ortaya çıkan tohumları 2 mm. uzunlukta, gözyaşı biçimli, yassı ve açık kahverengidir (Önal, 2012).

İsmi: Kedi otu

Etkin Maddeleri: Tıbbi kediotu bitkisinin rizom ve kök saçaklarında nişasta, şeker ve reçine, valeryanik asit ve izovaleryanik asit, borneol, pinen ile kampen içeren uçucu yağ ile gene uçucu alkaloitler içerir (Önal, 2012).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Ağrı kesici, teskin edici ve sinirsel hastalıklar için çayı içilir (2). Çayı sinirsel hastalıklara iyi gelir, sakinleştirici özelliği vardır (30).

Literatürdeki Kullanımı: Trakya Bölgesinde arıcılık için önemli bitkilerdendir (Sıralı ve Deveci, 2002). Kökleri yatıştırıcı olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009).

VITACEAE

3.3.110 *Vitis sylvestris* Gmelin

Botaniksel Özelliği: 10-20 m boyunda, sülüklerle tımanan, iki evcikli, odunsu çalılardır. Yapraklar düşücü, palmat loblu, tabanda kordat, dişli, erkek bitkinin lobları dişininkinden daha derin, genç bitkide yaprağın alt yüzü çoğunlukla kadifemsi tüylüdür. Meyve 5-7 mm çapında, siyahımsı-morumsu ekşi bir bakkadır (Davis, 1965-1985).

İsim: Üzüm

Yöresel İsmi: Asma, Beyaz üzüm

Etkin Maddeleri: Su, şeker, organik asit, madensel tuz, vitamin ve renk maddesi içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Kansızlığa karşı pekmezi tüketilir (2, 11, 15, 30, 50). Saç dökülmesine karşı dalından akan suyu kullanılır (12, 37, 38). Dolaşım sistemi ve varise karşı çekirdeğinden elde edilen yağ kullanılır (sürülür) (31). Şekersiz olarak yapılan pekmezi vücudun ısı derecesini ve direncini yükseltir, kan yapar (55). Hastalıklara karşı pekmezi tüketilir (26). Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden sirke yapılır (60). Yaprakları sarma yapımında kullanılır (60). Meyvelerinden pekmez yapılır (26, 34, 60). Meyvelerinden reçel yapılır (56).

Literatürdeki Kullanımı: Olgunlaşmamış meyvelerden sirke yapılır. Yapraklarından sarma sarılır. Meyvelerinden yapılan pekmez kan yapıcı olarak kullanılır. Eklem ağrılarının

giderilmesinde kullanılır (Koçyiğit, 2005).

3.3.111 *Vitis vinifera* L.

Botaniksel Özelliği: Gövdeleri uzun, odunsu, tırmanıcı, yaprakları karşılıklı tendrilli dioik bitkiler. Yapraklar düşücü, palmat loblu, tabanda kordat, kabaca dentat, erkek bitkinin yaprakları çoğunlukla dişi bitkilerden daha derince loblu, gençken alt yüz çoğunlukla tomentoz. Çiçekler hermafrodit, büyük. Meyve 6-22 mm, tatlı, yeşil, sarı, kırmızı veya siyahımsı mor renkte ve az tohumlu (bazen yok) uzun gagalı (Davis, 1965-1985).

İsmi: Üzüm

Yöresel İsmi: Asma, Siyah üzüm

Etkin Maddeleri: Su, şeker, organik asit, madensel tuz, vitamin ve renk maddesi içerir (Ketenoglu ve ark., 2011).

Fitocoğrafik Bölgesi: Bilinmiyor

Kullanılan Kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımı: Kansızlığa karşı pekmezi tüketilir (2, 11, 15, 30, 50). Saç dökülmesine karşı dalından akan suyu kullanılır (12, 37, 38). Dolaşım sistemi ve varise karşı çekirdeğinden elde edilen yağ kullanılır (sürülür) (31). Şekersiz olarak yapılan pekmezi vücudun ısı derecesini ve direncini yükseltir, kan yapar (55). Hastalıklara karşı pekmezi tüketilir (26). Meyveleri yenilir (26). Meyvelerinden sirke yapılır (60). Yaprakları sarma yapımında kullanılır (60). Meyvelerinden pekmez yapılır (26, 34, 60). Meyvelerinden reçel yapılır (56). Meyvelerinden pepeçura yapılır (60).

Literatürdeki Kullanımı: Gıda olarak (Bulut, 2008; Polat, 2010), kansızlık, öksürük ve boğaz ağrılarında (Polat, 2010) kullanılır. Gıda olarak kullanılır. Meyva olarak tüketildiği gibi asma yaprakları toplanıp, limonlu suyun içinde bekletilir, daha sonra bu yaprakların içlerine pirinç konulup dolma yapıldıktan sonra yenilir. Pekmezi de yapılır. Tıbbi amaçlı kullanılır. Pekmez yapıp yenildiğinde boğaz ağrısı, grip ve soğuk algınlığına iyi gelir. Çardak yapılır

(Tütenocaklı, 2014).

ZINGIBERACEAE

3.3.112 *Zingiber officinale* Roscoe

Botaniksel Özelliği: Çok yıllık otsu bir bitkidir. Rizomları etli, kalın, şekilsiz, sarımsı kahverengi renktedir. Gingerol, shogoal ve zingeron maddeleri nedeniyle zencefilin oldukça keskin acımsı bir tadı vardır (Baydar, 2007).

İsmi: Zencefil

Etkin Maddeleri: Zencefilin kökleri %3-6 yağ, %60-70 karbonhidrat, %3-8 ham lif, %9-10 protein, %9-12 su, yaklaşık %8 kül ve %2-3 uçucu yağ içermektedir. Yapısında bulunan diğer bileşikler ise lesitin, vitaminler (niasin, A vitamini), mineraller ve aminoasitlerdir. Yüzde 9-12 nem içeriğine sahip olan taze zencefilin yaklaşık olarak %8 oranında kül, %60-70 karbonhidrat, %9-10 protein, %3-6 yağ, %2-3 uçucu yağ, %3-8 ham lif içermektedir. Ayrıca A vitamin, niasin gibi vitaminleri ve kalsiyum, fosfor, demir, çinko, bakır, manganez gibi mineralleri de yapısında bulundurmaktadır (Aktürk, 2013).

Kullanılan Kısımları: Toprak altı kısımları

Kullanım Amacı: Tıbbi

Yöresel Kullanımı: Cinsel hastalıklara karşı ceviz, fındık, zencefil ve bal karışımı kullanılır (12, 13). Ses kısıklığına karşı zencefil tozu ile bal karıştırılarak yenilir (18). Zencefil, ısırgan tohumu, çörek otu ve bal karışımı kansere iyi gelir (30). Romatizmaya karşı çayı tüketilir, ayrıca romatizma olan bölgeye yağı sürülerek masaj yapılır (30). Bronşite karşı çayı içilir (31).

Literatürdeki Kullanımı: Karın ağrısı, baş ağrısı, diş ağrısı, bulantı, kusma, ishal, kolera, kalp hastalıkları, astım, kanamayı düzenleyici, kelliği giderici, yılan sokmaları, romatizmal şikayetler ve soğuk algınlığına karşı kullanılır (Ginger, 2003).

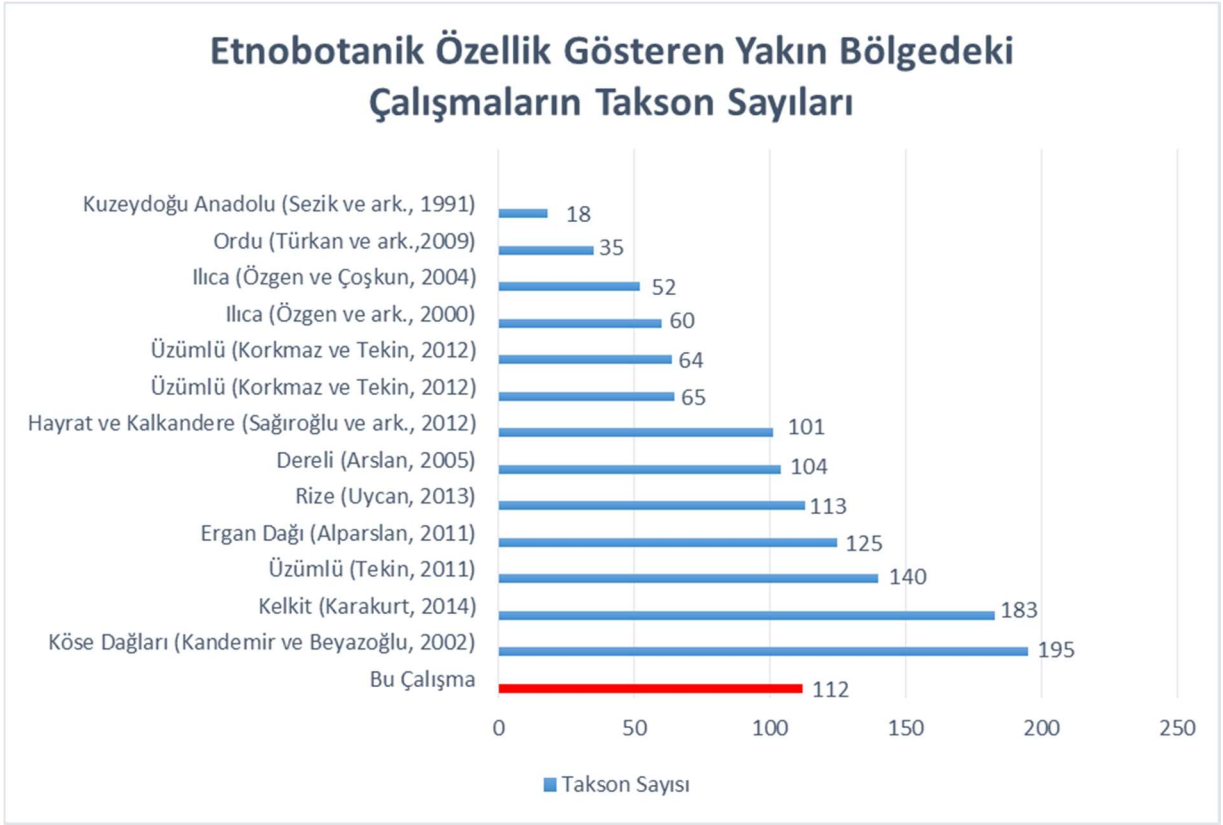
4 TARTIŞMA

Dünya’da artan ihtiyaçlar doğrultusunda insanların doğaya ve doğal ürünlere olan talebi her geçen gün artmaktadır. Ülkemizin her bölgesinde farklı iklim koşullarının hüküm sürmesi, beraberinde farklı etnobotanik özelliğe sahip bitkileri içeren zengin floraları oluşturmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan Rize yöresi de bunlardan bir tanesidir. Bu çalışma 2017-2018 yılları arasında, Güneysu (Rize) sınırları içerisinde yetişen bazı taksonların etnobotanik özelliğe sahip olanları tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

İnsanların yüzyıllardır nesilden nesile aktardığı bilgi ve deneyimlerinden oluşan kültür giderek kaybolmaktadır. Günümüzdeki insanların refah düzeyinin yükselmesi ve ihtiyaçlarının kolayca karşılanmasından dolayı insanların tıbbi ve ekonomik bitkilere olan ilgisini de azaltmıştır. Buna rağmen, Güneysu ilçe ve köylerinde doğal bitkiler çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Ayrıca kültüre alınmış bitkilerde günlük hayatta insanların farklı alanlarda kullanımına hizmet etmektedir. Çalışmamız sonucunda tespit ettiğimiz 112 bitkinin yaklaşık olarak 60 tanesi doğal olarak yörede yetişmekte olup, diğerleri kültür bitkisi olarak yetiştirilmekte ya da pazar, manav, market veya aktardan satın alınarak tüketilmektedir.

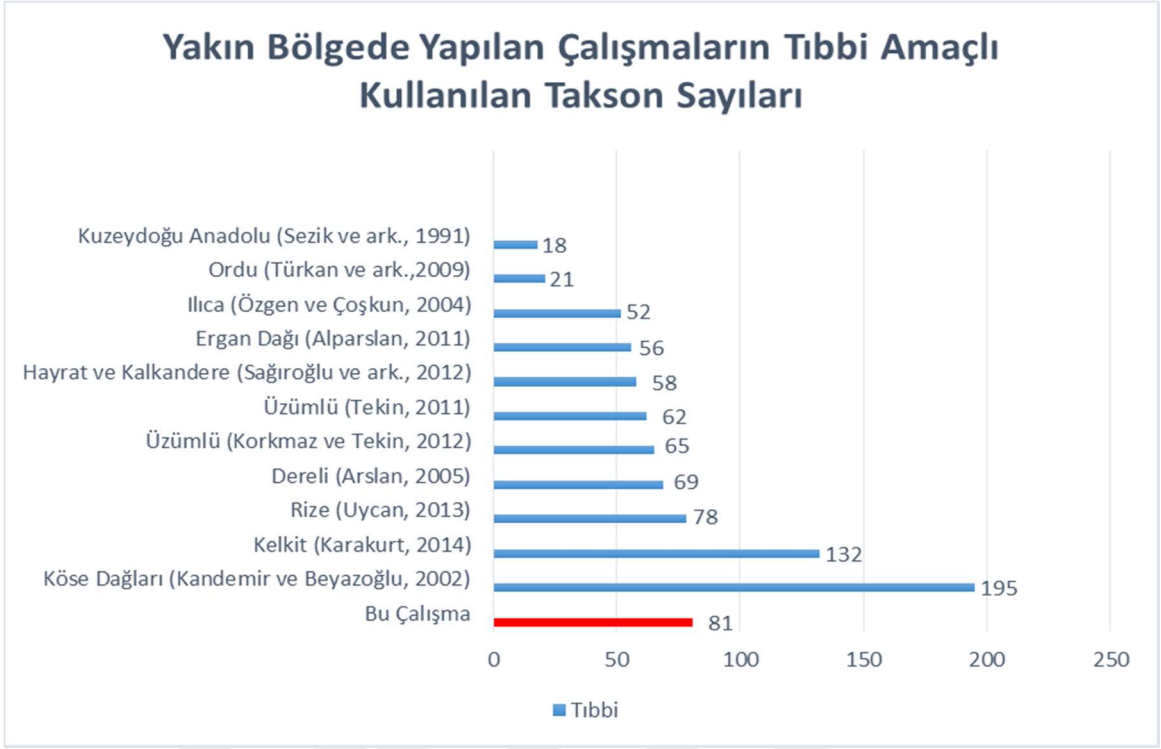
Yörenin en büyük gelir kaynağı olan *Camellia sinensis* L. gibi *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engler, *Brassica oleracea* var. *acephala*, *Vitis sylvestris* Gmelin, *Vitis vinifera* L., *Solanum tuberosum* L., *Malus sylvestris* Miller subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf., *Laurocerasus officinalis* L., *Morus nigra* L., *Morus alba* L., *Juglans regia* L., *Cucurbita* spp., *Pyrus communis* L. subsp. *communis*, *Allium cepa* L., *Allium sativum* L., *Ficus carica* L. ve *Cydonia oblonga* Miller gibi ekonomik değere sahip meyve ve sebzeler az miktarda da olsa köy insanının bütçesine katkı sağlayacak miktarda yetiştirilmekte ve pazarlarda satılmaktadır.

Çalışmamız sonucunda elde edilen verilerle Güneysu’ya yakın alanlarda yapılan bazı çalışmalar karşılaştırıldığında; tespit edilen toplam takson sayılarına göre 195 takson ile Köse Dağları (Gümüşhane) (Kandemir ve Beyazoğlu, 2002) birinci sırada, çalışmamız ise 112 takson ile altıncı sıradadır (Şekil 8).

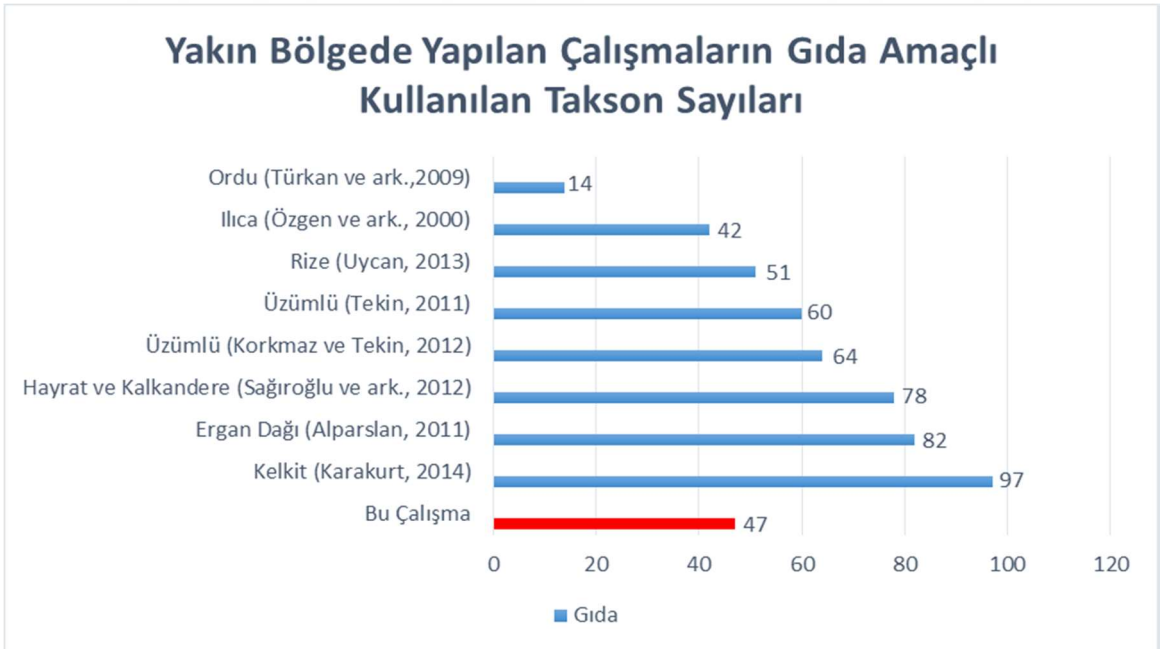

Şekil 8. Etnobotanik Özellik Gösteren Yakın Bölgedeki Çalışmaların Takson Sayıları

Tıbbi amaçlı kullanılan takson sayılarına göre karşılaştırıldığında ise Köse Dağları (Gümüşhane) (Kandemir ve Beyazoğlu, 2002) 195 taksonla birinci sırada, çalışmamız ise 112 takson ile üçüncü sıradadır (Şekil 9).

Şekil 9. Yakın Bölgede Yapılan Çalışmaların Tıbbi Amaçlı Kullanılan Takson Sayıları
Gıda olarak tüketilen bitkiler kıyaslanacak olursa Kelkit (Gümüşhane) (Karakurt, 2014) 97 taksonla birinci sırada, çalışmamız ise 47 takson ile yedinci sıradadır (Şekil 10).

Şekil 10. Yakın Bölgede Yapılan Çalışmaların Gıda Amaçlı Kullanılan Takson Sayıları

5 SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Rize İli, etnobotanik özelliğe sahip bitkiler bakımından zengin bir floraya sahiptir. Bu bitkilerin öncelikle korumaya alınması, halk arasında bu bitkilerin ekonomik önemleri konusunda farkındalık yaratılması için eğitimlerin yapılması önem arz etmektedir.

Halk tarafından tüketilen birçok şifalı bitkinin belli bir ölçüye göre kullanılması gerekmektedir. Şifalı bitkileri daha fazla fayda sağlaması amacıyla bilinçsiz ve kontrolsüz şekilde tüketmek olumsuz sonuçlar doğurabilecek, zehirlenmelere hatta ölümlere yol açabilecektir. Bu sebeple kuvvetli zehirli alkoloitler içeren taksonlar tespit edilmeli ve yöre halkı tarafından halk ilacı olarak bilinçsizce kullanılmasına engel olunmalıdır.

Son yıllarda sosyal medyada çokça şifa kaynaklı programlar ve reklamlar artmakta olup bitkisel ilaçlarla ilgili görsel basındaki bu reklam ve programlar nedeniyle, insanlarda çevrelerinde yetişen bitkileri tanıma ve ne amaçla kullanabileceklerini öğrenme ilgi ve merakı oluşmuştur. Ancak bitkiyi yeterince tanımadan, toplama, kurutma ve saklama kurallarına riayet etmeden kulaktan dolma bilgilerle bitkiden faydalanma yoluna gitmenin yarardan çok zarar getirebileceği unutulmamalıdır.

Ayrıca, bitkilerden faydalanmanın planlanması ve özellikle endemik ve ender olan bitki taksonlarının bu faydalanmalarda korunmaları ülkemizin biyoçeşitliliğinin korunması bakımından önemlidir.

EKLER

EK 1. Fotoğraflar

Ortaköy köyünden Hızır ERDOĞAN 98 yaşı ile görüşme yaptığımız en yaşlı kişi.

Güneysu'da esnaf olan Birlik mahallesinden İmdat GÜNDOĞAR

Güneysu'da esnaf olan Tepebaşı köyünden Nuri KABA

Güneysu'da esnaf olan Kiremitli köyünden Recep YİĞİCİ

Güneysu'da çay ocağında görüşme yaptığımız kişiler

Başköy köyünden Recep BALTACI ve Ahmet PEÇE

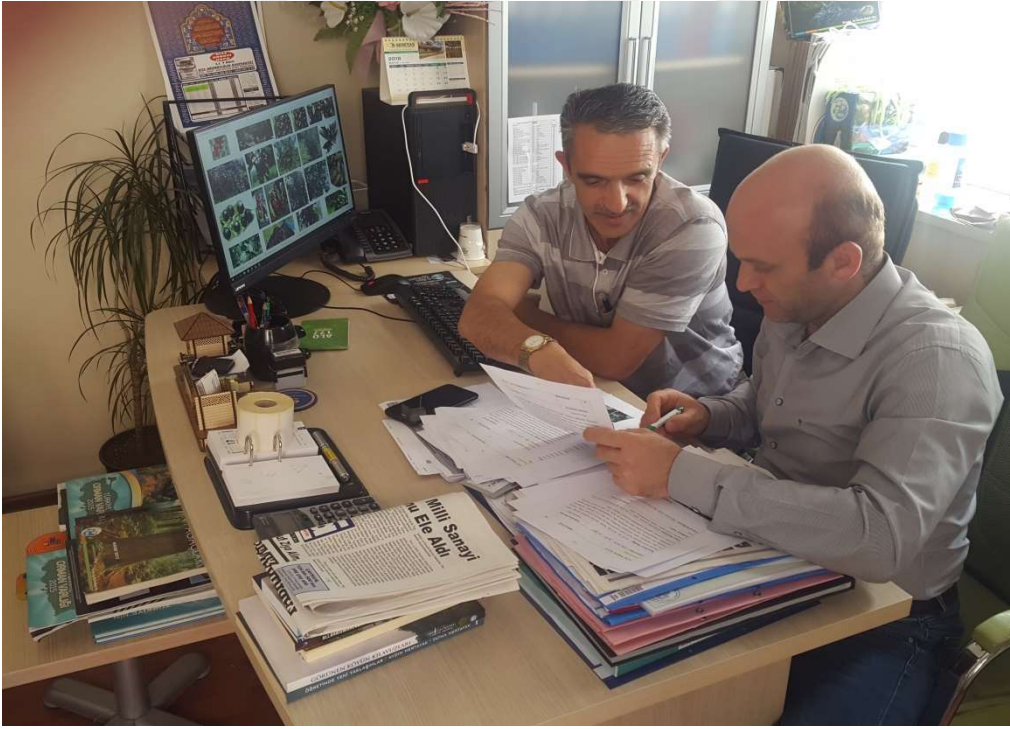
Başköy köyünden Sabri BALTACI

Güneysu İl Özel İdare Müdürü Mehmet BÜYÜK

Pazarköy köyünden Mustafa ERDOĞAN

Gürgen köyünden İbrahim ÇEPNİ

Gürgen köyünden Kadem AYHAN ve Eşi Fatma AYHAN

Çamlıca köyünden Dursun Ali DİLMAÇ

Başköy köyünden Fahri KANDEMİR ve orman gülünden yapılan yağlık

Ballidere köyünden Aktar Ali DELİBALTA

Orman gülünden yapılan süt kepeği

Orman gülünden yapılan yağlık

Sarımsak ve baldan yapılan karışım

Siyah üzümünden yapılan pepeçura

Aktar dükkanından bir fotoğraf

Aktar dükkanından bir fotoğraf

Aktarda satılan havacıva otu

Aktarda satılan kiraz sapı

Aktarda satılan atkuyruğu

Aktarda satılan ıhlamur

Aktarda satılan kuşburnu

Aktarda satılan adaçayı

EK 2. Kaynak Kişiler

NO	ADI SOYADI	MAHALLE-KÖY
1	-	Merkez
2	Mustafa BÜYÜK	Yeşilköy Köyü
3	Çiğdem BÜYÜK	Yeşilköy Köyü
4	Emin KANBUR	Pekmezli Köyü
5	Mustafa Eyüp KOÇALI	Yeşilköy Köyü
6	Ahmet BAYRAKTAR	Ulucami Mah.
7	Ali Rıza YILDIZ	Birlik Mah.

8	Emin KARA	Kiremitli Köyü
9	Evren ÖZER	Ulucami Mah.
10	Ali BALTACI	Başköy Köyü
11	Tahir BALTACI	Başköy Köyü
12	Recep BALTACI	Başköy Köyü
13	Ahmet PEÇE	Başköy Köyü
14	Sabri BALTACI	Başköy Köyü
15	Mustafa KALENDER	Başköy Köyü
16	İbrahim KANDEMİR	Başköy Köyü
17	Havva KANDEMİR	Başköy Köyü
18	Fatma PEÇE	Güneli Köyü
19	Gülcan ÇAKMAKÇI	Gürgen Köyü
20	Abdulluttalip BALTACI	Başköy Köyü
21	Muhammet ŞALCIOĞLU	Selamet Köyü
22	Fahri KANDEMİR	Başköy Köyü
23	Nurhan KANDEMİR	Başköy Köyü
24	Metin KANDEMİR	Başköy Köyü
25	Erol KANDEMİR	Başköy Köyü
26	Mustafa ERDOĞAN	Pazarköy Köyü
27	Rahman KANDEMİR	Başköy Köyü
28	Hilal KARSLI ÖLKER	Merkez
29	Köksal PEÇE	Güneli Köyü
30	Ali DELİBALTA	Ballıdere Köyü
31	Ahmet DELİBALTA	Ballıdere Köyü
32	Mehmet ÖZDEMİR	Yeşilköy Köyü

33	Cihat KANDEMİR	Başköy Köyü
34	Koray ÖZÇELİK	Başaran Köyü
35	Azmi BOSTAN	Islahiye Köyü
36	Bahattin KAPOT	Küçükcamı Mah.
37	Hamza PEÇE	Yeniköy Köyü
38	Murat YILMAZ	Kıbledağ Köyü
39	Mustafa SANCAKTUTANOĞLU	Islahiye Köyü
40	Nuri KABA	Tepebaşı Köyü
41	Recep YIĞCI	Kiremitli Köyü
42	İmdat GÜNDOĞAR	Birlik Mah.
43	Adem MERCAN	Güneli Köyü
44	Hızır REYHAN	Başköy Köyü
45	Halil KÖSE	Kıbledağ Köyü
46	İsmet PEHLİVAN	Gürgen Köyü
47	Abdullah DEMİRKAN	Yarımada Köyü
48	Muhammet KANDEMİR	Başköy Köyü
49	Mehmet KABA	Başköy Köyü
50	İrfan MERCAN	Güneli Köyü
51	Mustafa OKUL	Aşağı Kiremit Mah.
52	Hüsnü KANDEMİR	Adacami Mah.
53	Ayşe DİLMAÇ	Çamlıca Köyü
54	İbrahim ÇEPNİ	Gürgen Köyü
55	Mehmet BÜYÜK	Ulucami Mah.
56	Adnan YIĞCI	Kiremitli Köyü
57	Kadem AYHAN	Gürgen Köyü

58	Fatma Ayhan	Gürgen Köyü
59	Dursun Ali DİLMAÇ	Çamlıca Köyü
60	Fevziye ERDOĞAN	Ortaköy Köyü
61	Hızır ERDOĞAN	Ortaköy Köyü
62	Yılmaz BIYIK	Güneli Köyü
63	Bilal ATASOY	Eskicami Mah.
64	Kenan ER	Pazarköy Köyü

EK 3. Görüşülen Kişilere Uygulanan Anket Soruları

YEREL HALK ANKETİ

Tarih :	
Anket No:	
Anketin Yürütüldüğü Yer :	
Adı Soyadı:	
Cinsiyetiz? 1. Erkek	Medeni durumu 1. Evli

2. Kadın	2. Bekar 3. Dul (boşanmış, eşi ölmüş)		
Yaşınız? 1. 1-20 2. 21-30 3. 31-40 4. 41-50 5. 51-60 6. 61-70 7. 71-(+)	Öğrenim durumu 1. Okur yazar değil 2. Okur yazar 3. İlkokul 4. Ortaokul 5. Lise 6. Üniversite/Yüksekokul 7. Lisansüstü	Çalışma durumu 1. Ev hanımı 2. İşçi 3. Memur 4. Esnaf 5. Çiftçi 6. Çalışmıyor 7. Diğer	Bölgede kaç yıldır ikamet ediyorsunuz ? 1. 0-1 yıl 2. 1-2 yıl 3. 2-5 yıl 4. 5-10 yıl 5. 10 yıldan fazla
Herhangi bir amaçla kullandığınız bitkiler var mı? 1. Var 2. Yok Varsa isimleri nedir?		Bitkileri nereden temin ediyorsunuz ? 1. Aktarlar 2. Pazarlar 3. Market 4. Kendim toplarım 5. Diğer (belirtiniz)	
Aldığınız bitkileri ne zaman tüketiyorsunuz? 1. Hemen tüketirim 2. İhtiyaç olduğunda tüketirim 3. Hastalandıkça 5. Diğer (belirtiniz).....		Bitkilerle ilgili bilgileri nereden öğrendiniz ? 1. Büyüklerden 2. Arkadaşlardan 3. Kitaplardan/dergilerden 4. TV, radyo, internet vb. 5. Aktarlardan 6. Diğer (belirtiniz)	
Bitki tüketiminde sizi yönlendiren faktörler nedir? 1. Ailem 2. Çevremdeki insanlardan 3. Görsel ve işitsel medyadan 4. Reklamlardan		Kullandığınız ilaç var mı ? Varsa cinsi nedir? 1. Kullandığım ilaç yok 2. Sentetik ilaç 3. Bitkisel ilaç 4. Her ikisi birlikte	

5. Doktor tavsiyesi	
6. Yazılı medyadan	
7. Aktarlar	
8. Diğ�er (belirtiniz).....	

Kullandığınız bitkilere ilişkin bilgileri işaretleyiniz.

Bitki ismi	*Hangi amaçla kullanıyorsunuz?	**Hangi kısımlarını kullanıyorsunuz?	***Kullanım zamanı	****Kullanım süresi	Fayda sağladınız mı?
1. Adaçayı					
2. Kekik					
3. Nane					
4. Gülhatmi					
5. Kişniş					
6. Papatya					
7. İhlamur					
8. Kuşburnu					
9. Kantaron					
10.Ökseotu					
11.İsırgan					
12.Ebegümeçi					
13.Efelek					
14.Hindiba					
15.Sinirli ot					

16. Kuzukulağı					
17.Sütleğen					
18. Dereotu					
19.Sarımsak					
20.Mürver					
21.Menengiç					
22.Andız					
23.Böğürtlen					
24.Yaban mersini					
25.Zencefil					
26.Mercanköşk					
27.Civanperçemi					
28.Sığır kuyruğu					
29.Oğul otu-Melisa					
30. Reyhan					
31. Keten tohumu					
32. Kayın					
33. Nar çiçeği					
34. Fesleğen					
35. Biberiye					
36. Karayemiş					
37. Sarıçam					
38. Kadın tuzluğu					
39. Gök nar					
40. Keçiboynuzu					

41. Çörekotu					
42. Defne					
43. Rezene					
44. Ardıç					
45. Sumak					
46. Kiraz					
47. Pelin otu					
48. Karaçalı					
49. Meyan kökü					
50. Anason					
51. Çay					
52. Alıç					
53. Diğer					

(*) (**) (***) (****) işaretlerinin bulunduğu kısımların doldurulması zorunludur.

* 1. Tedavi	** 1. Kök	*** 1. Aç karına	**** 1.(gün)
2. Gıda	2. Gövde	2. Tok karına	2.(hafta)
3. Her iki amaçla	3. Meyve	3. Sabah	3. İyileşinceye kadar
4. Koku ve tat vermek için	4. Yaprak	4. Öğle	
5. Kozmetik, estetik	5. Çiçek	5. Akşam	
6. Yakacak	6. Bitkinin tamamı	6. Diğer (belirtiniz)	
7. Oyuncak	7. Diğer (belirtiniz)		
8. Hayvan yemi			
9. Mutfak eşyası, eşya			
10. Kereste, endüstri			

11. Diğer (belirtiniz)			
------------------------	--	--	--

Tükettiğiniz bitkilerde yan etkiler oldu mu? 1. Oldu 2. Olmadı Oldu ise hangi bitki:	Bildiğiniz zehirli bitki var mı? Varsa isimleri neler ve bir amaç için kullanıyor musunuz?
--	---

Besi hayvanları için kullandığınız bitki var mı? Varsa isimleri neler ve hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Dini inanışlara göre (muska, büyü, tütsü vb.) kullandığınız bitki var mı? Varsa isimleri neler?
---	--

Yemelik (Turşu, reçel, marmelat, şerbet vb.) olarak kullandığınız bitkiler neler?
--

Aşağıdaki hastalıklardan bitkisel tedavinin kullanımı hakkındaki görüşünüz nedir?

Hastalık ismi	Biliyorum Kullandım	Biliyorum Kullanmadım	Bilğim yok	Bitki/Ot İsmi
---------------	------------------------	--------------------------	------------	---------------

Kanser				
Cilt Hastalıkları				
Kolesterol				
Şeker Hastalığı				
Böbrek Taşı				
Böbrek İltihabı				
İdrar Yolları				
Safra Kesesi				
Kan Temizleyici				
Gebelik Önleyici				
Ülser				
Gastrit				
Çocuk Düşürmek				
Soğuk Algınlığı				
Grip-Nezle				
Solunum hastalıkları				
İştah Açıcı				
Zayıflamak için				
Tansiyon Düşürücü				
Kabızlık				
İshal Kesici				
Parazitler				
Bronşit				
Ağrı Kesiciler				
Kansızlık				

Şişmanlık				
Kilo Almak İçin				
Romatizma				
Kırıklar,Çıtkık,Burkulma				
Yara, Yanık				
Hemoroit				
Vücut Direncini Kuvvetlendirmek için				
Sarılık				
Nefes Darlığı				
Astım				
Göz Hastalıkları				
Bağırsak Gazı- Sancısı				
Saç için				
Ateş Düşürücü				
Dolaşım Hastalıkları-Varis				
Sinirsel Hastalıkları				
Kadın Hastalıkları				
Diş Hastalıkları				
Cinsel Hastalıklar				
Teskin edici				
Kulak Rahatsızlığı				
Sıtma				

KAYNAKLAR

- Acartürk, R., 1996. Şifalı Bitkiler Flora ve Sağlığımız, Orman Genel Müdürlüğü Mensupları Yardımlaşma Vakfı, Ankara, Yayın No: 1.
- Akalın, E., 1993. Tekirdağ İlinde İlaç ve Gıda Olarak Kullanılan Yabani Bitkiler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Akan, H., Korkut, M. M. ve Balos, M. M., 2008. Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi, *Fen ve Mühendislik Bilgisi Dergisi*, 20 (1), 67-81.
- Akbulut, S., Anşın, R., Özkan, Z. C., 2006. İhmal Edilen Kimi Şifalı Otsu Bitkiler, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, 1. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 1-4 Kasım, Trabzon.
- Akgül, A., 2008. Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akthar, M. S., Degaga B. ve Azam T., 2014. Antimicrobial Activity of Essential Oils Extracted from Medicinal Plants Against the Pathogenic Microorganisms, A Review, *Issues in Biological Sciences and Pharmaceutical Research*, 2 (1): 001-007.
- Aktürk, Ö., 2013. Zencefil ve Domatesin Antioksidan Özellikleri Üzerine Çeşitli Kurutma Yöntemlerinin Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Alparslan, Z., 2011. Ergan Dağı'nın (Erzincan) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Erzincan.
- Altan, Y. ve Alçıtepe, E., 2001. Kuşadası (Aydın)'nın Etnobotanik Özellikleri, Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, Bildiri Kitabı, İzmir, s. 499-506.
- Altan, Y., Uğurlu, E. ve Gücel, S., 1999. Şenkaya (Erzurum) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, *International Symposium on Protection of Natural Environment and Ebrami Karaçam*, s. 132-139.
- Anşın, R. ve Eminağaoğlu, Ö., 2009. Odun Dışı Orman Ürünleri Ders Notları, Artvin.
- Anşın, R., 1979. Doğu Karadeniz Bölgesi Özellikle Trabzon Yöresi Egzotik Bitkileri, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Trabzon, s. 353-370.
- Anşın, R., 1994. Tohumlu Bitkiler, Gymnospermae (Açık Tohumlular), Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi, Trabzon, Cilt:1, 2. Baskı, 122/15.
- Anşın, R., Okatan, A. ve Özkan, Z. C., 1994. Doğu Karadeniz Bölgesinin Önemli Yan Ürün

Veren Odunsu ve Otsu Bitkileri, Trabzon, TOAG Proje No:903.

- Arslan, Ö., 2005. Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Artvin, Giresun, Rize, Trabzon İlleri İtdolanbacı (*Sicyos angulatus* L.) Tür Mücadele Eylem Planı Sonuç Raporu, 2014. Ankara.
- Asimgil, A., 1996. Şifalı Bitkiler, Timaş Yayınları 176, İstanbul.
- Avcı, M., 2005. Çeşitlilik ve Endemizm Bakımından Türkiye'nin Bitki Örtüsü, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 13: 27-55.
- Balos, M. M., 2007. Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Barnes, J., Anderson, L ve Phillipson, D., 2002. Herbal Medicines. 2th. Ed. Pharmaceutical Press, London.
- Başer, K. H. C., 1998. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Endüstriyel Kullanımı, TAB Bülteni, 13-14, s. 19-43.
- Bayatlı, O., 1940. Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim, Suhulet Matbaası, İzmir.
- Baydar, H., 2007. Tıbbi, Aromatik ve Keyf Bitkileri Bilimi ve Teknolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi, Isparta.
- Baydar, S. N., 2006. Şifalı Bitkiler Ansiklopedisi, Cilt 1, Palme Yayıncılık.
- Bayrak Özbucak, T., Kutbay, H. G. ve Ergen Akcın, Ö., 2006. The Contribution of Wild Edible Plants to Human Nutrition in the Black Sea Region of Turkey, *Ethnobotanical Leaflets* 10, 98-103.
- Bayrak Özbucak, T., Kutbay, H. G. ve Özbucak, S., 2006. Ordu İli Boztepe Piknik Alanının Florası, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ordu Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Ordu.
- Baytop, A., 1977. Farmasötik Botanik, Baha Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 2311, Eczacılık Fakültesi Yayınları No. 25, İstanbul.
- Baytop, A., 1998. İngilizce-Türkçe Botanik Klavuzu, Üniversite Yayın No: 4058, Eczacılık Fakültesi Yayın No: 70, 375, Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul.
- Baytop, T., 1984. Türkiye'de Bitkilerle Tedavi (Geçmiste ve Bugün), Nobel Tıp Kitapevleri, 2. Baskı, Çapa-İstanbul, Konak-İzmir, Sıhhiye-Ankara.
- Baytop, T., 1999. Türkiye'de Tıbbi Bitkilerle Tedavi (Geçmişte ve Bugün), Nobel Tıp Kitapevleri, (İlaveli ikinci Baskı).

- Besler, T. ve Fisunoğlu, M., 2008. ay ve Sağlık İlişkisi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 727, Ankara.
- Birinci, S., 2008. Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Bisset, G. N. ve Wichtl, M., 1994. Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals, Medpharm Scientific Publishers, Stuttgart.
- Bulut, E. G., 2008. Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chiej, R., 1988. The Mvdonald Encyclopedia of Medicinal Plants, Mcdonald&Co. Ltd. Shoe Lne London EC 4P 4 AB, 66-73.
- Cotton, C. M., 1996. Ethnobotany Principles And Applications, John Wiley & Sons, Chichester, 424s.
- akılıcıoğlu, U. ve Türkoğlu, İ., 2010. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elazığ-Turkey). Journal of Ethnopharmacology, 132: 165–175.
- oban, . E. ve Patır, B., 2010. Antioksidan Etkili Bazı Bitki ve Baharatların Gıdalarda Kullanımı, *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi* 5:2, 7-19.
- obanoğlu, M., 2012. Güneysu-ağrankaya arası Bölgenin Flora ve Vejetasyonu, Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabil Dalı, Rize.
- ubuku, B. ve zhatay, N., 1988, Anadolu Halk İlaçları Hakkında Araştırmalar, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, 23-25 Kasım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- ubuku, B., Sarıyar, G., Merili, A. H., Stlpınar, N., Mat, A. ve Merili, F., 2002. Fitoterapi Yardımcı Ders Kitabı, İstanbul Üniveritesi Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul.
- Davis, K., Philpott, S., Kumar, D. ve Mendall, M., 2006. Randomised Double-Blind Placebocontrolled Trial of *Aloe vera* for Irritable Bowel Syndrome, International Journal of Clinical Practice, 60, 1080-1086.
- Davis, P. H., (ed.), 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, vol 1- 10 Edinburgh Univ. Press, Edinburgh.
- Davis, P. H., 1982. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, UK: Edinburgh University Pres, Edinburgh.
- Davis, P. H., Mill, R. R., ve Tan, K., 1988. Flora of Turkey and The East Aegean Islands, Vol. 10, Edinburgh University Press. Edinburgh.

- Demirtürk, Y., 1990. Tıbbi Bitkilerimizin Değerlendirilmesi, *Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, Ankara, 53: 12-16.
- Deniz, L., 2008. Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü (Uşak) Florası ve Etnobotanik Açından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Deniz, L., Serteser, A. ve Kargıoğlu, M., 2010. Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 57-72.
- Doğan, A., 2008. Ovacık (Tunceli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, Y., Başlar, S., Mert, H. H. ve Ay, G., 2003. Plants used as natural dye sources in Turkey, *Economic Botany*, Cilt: 57, No: 4, s. 442-453.
- Duke, J. A. ve Ayensu, E., 1992. Medicinal Plants of China, Reference Publications, Inc., USA., vol. 2.
- Elçi, B. ve Erik S., 2006. Güdül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (26) 2: 57-64.
- Eminağaoğlu, Ö., Hacıkamiloğlu, İ., Keskin, H., Akyıldırım Beğen, H. ve Aksu, G., 2015. Artvin'nin Doğal Bitkileri, 1. Baskı, Promat Basım Yayın San. ve Tic. A. Ş., İstanbul.
- Emre, G., 2003. Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erik, S. ve Tanıkhya, B., 2004. Türkiye Florası Üzerine. *Kepikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, Alp Matbaası, Ankara, 17, 139-163.
- Ertuğ, F., 2004. Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye'de Yeni Açılımlar, *Kepikeç*, 18: 181-187.
- Ertuğ, F., Tümen, G. ve Çelik, A., 2003. Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 Yılı Çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, 76-87.
- Eşen, B., 2008. Aydınlar Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Evans, W. C., 2002. Trease and Evans Pharmacognasy, 15th ed. WB Saunders Company Ltd, London.
- Ezer, N. ve Avcı, K., 2004. Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* Cilt: 24, sayı: 2: 67-80.

- Gelse, A., 2012. Adıyaman ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Genç, E. G. ve Özhatay, N., 2006. An Ethnobotanical Study in Çatalca (European Part of Istanbul) II. Turkish J. Pharm. Sci. 3 (2), 73-89.
- Gençay A., 2007. Cizre'nin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Ginger, 2003. Its Role in Xenobiotic Metabolism, ICMR Bulletin, 33: 57-63.
- Graham, L. E., Graham, J. M. ve Wilcow, L. W., 2004. Bitki Biyolojisi, Çeviri Editörü: Kani İşik, Akdeniz Üniversitesi, Palme Yayıncılık.
- Gümüş, İ., 1994. Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, Journal of Botany, Cilt: 18, s. 107-112.
- Güner, A., Vural, M. ve Sorkun, K., 1987. Rize Florası Vegetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Gurubu, Proje No: T.B.A.G.-650, Ankara.
- Gürhan, G. ve Ezer, N., 2004. Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler I, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (24) 1: 37-55.
- Gürsoy, O. V. ve Gürsoy, U. K., 2004. Anadolu'da Diş ve Dişeti İle İlgili Hastalıkların Tedavisinde Halk Arasında Yaygın Olarak Kullanılan Bitkiler, Kullanım Şekilleri ve Bitkisel Özellikleri, *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, sayı:1, Sivas.
- Harris, J. G. ve Harris, M. W., 2007. Plant Identification Terminology An Illustrated Glossary.
- Hegnauer, R., 1962-1990. Chemotaxonomie Der Pflanzen I-IX. Birkhäuser Verlag, Basel.
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S., ve Williamson, E.M., 2004. Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy, Churchill Livingstone, Edinburgh.
- Hergenç, G., 2014. En Son Bilimsel Verilerin Işığında Beslenme, Sağlık ve Hastalıkta Bitkiler, 1st ed., Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul.
- İlçim, A. ve Varol, Ö., 1996. Hatay ve K. Maraş (Türkiye) İllerindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 3, 1, s. 69-74.
- Kandemir, A. ve Beyazoğlu, O., 2002. Köse Dağları'nın (Gümüşhane) Tıbbi ve Ekonomik Bitkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.
- Kar, F., 2013. Kırkkilit (*Equisetum arvense*) ve Kurtpençesi (*Lycopodium clavatum*) Bitki Türlerinin Toplam Antioksidan Kapasitelerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Karakurt, E., 2014. Kelkit (Gümüşhane) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Karamanoğlu, K., 1977. Farmasötik Botanik Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları: 44, Ankara.
- Kaya Y., 1999. Tohumlu Bitkiler Kitabı, Erzurum.
- Kayacık, H., 1982. Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistemetiği, III. Cilt, 4. Baskı, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Kazan, D., 2007. Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Kendir, G. ve Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye’de Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30, 49-80.
- Ketenoğlu, O., Obalı, O., Kurt, L., Güney, K., Tuğ, G. N., Geven, F., Bingöl, M. Ü. ve Körüklü, S. T., 2011. Ekonomik Bitkiler, Palme Yayıncılık.
- Kıran, Ö., 2006. Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kızıllarlan, Ç., 2008. İzmit Körfezi’nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, H., 2002. Dorudan, Doğadan Bitkilerle Sağlıklı Yasama, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü, Baskı : Ümit Ofset, Tokat.
- Koçyiğit, M., 2005. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, M. ve Tekin, S., 2012. Üzümlü (Erzincan) İlçesi’nde Gıda Olarak Tüketilen Doğal Bitkiler, 21. Ulusal Biyoloji Kongresi, Ege Üniversitesi, PB-181, 03-07 Eylül, İzmir.
- Koşar, M., Koyuncu M., ve Başer, K. H. C., 2006. Folk use of some wild and cultivated *Allium* species in Turkey, Ed. Ertuğ, F., Proceedings of the IV. The International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), İstanbul, s. 87-90.
- Koyuncu, O., 2005. Geyve (Sakarya) ve Çevresinin Floristik ve Etnobotanik Açından İncelenmesi, Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Koyuncu, O., Yaylacı Koray, Ö., Öztürk, D., Erkara Potoğlu, İ., Savaroğlu, F., Akçoşkun, Ö. ve Ardıç, M., 2010. “Risk Categories and Ethnobotanical Features of the Lamiaceae Taxa Growing Naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and Environs” *Biological Diversity and Conservation* 3/3, 31-45.

- Küçükler, O., 1994. Tıbbi Biyologlar İçin Botanik Ders Kitabı, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpasa Tıp Fakültesi Yayınları, Rektörlük No: 3833, Fakülte No: 186, İstanbul.
- Kültür, Ş., 2007. Medicinal Plants Used in Kırklareli Province (Turkey), Journal of Ethnopharmacology, 111; s. 341-364.
- Mamıkoğlu, N. G., 2007. Türkiye'nin Ağaçları ve Çalıkları, NTV Yayınları, Ankara.
- Mart, S., 2006. Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), 2011. Lahanagil Sebzeleri Yetiştiriciliği 2, 622B00145, Ankara.
- Melikoğlu, G., Kurtoğlu, S. ve Kültür, Ş., 2015. Türkiye'de Astım Tedavisinde Geleneksel Olarak Kullanılan Bitkiler, Marmara Pharmaceutical Journal 19: 1-11.
- Mert, H. H., Doğan, Y. ve Başlar, S., 1992. Doğal Boya Eldesinde Kullanılan Bazı Bitkiler, *Ekoloji Çevre Dergisi*, s :5: 14-17.
- Metin, A., 2009. Mut ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin (Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Oral, Ç. D., 2007. Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önal, M., 2012. Olur, Oltu ve Şenkaya Yörelere Tıbbi ve Aromatik Bitkileri, Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Özbek, S., 1978. Özel Meyvecilik. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:128, Adana.
- Özçelik, H. ve Balabanlı, C., 2005. Burdur İlinin Tıbbi ve Aromatik Bitkileri, I.Burdur Sempozyumu, Burdur.
- Özgen, U., Coşkun, M., Gürkan, E. ve Tuzlacı E., 2000. Ilıca (Erzurum) İlçesine Bağlı Köylerde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler, XIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, 20-22 Eylül, İstanbul.
- Özgen, U., Kaya, Y. ve Coşkun, M., 2004. Ethnobotanical Studies in The Villages of The District, of Ilıca (Province Erzurum), Turkey, Economic Botany.
- Özgökçe, F. ve Özçelik H., 2004. Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia (Turkey), Economic Botany, 58 (4): 697-704.
- Özgökçe, F. ve Yılmaz, İ., 2003. Dye Plants of East Anatolia Region (Turkey), Economic Botany, Cilt: 57, No: 4, s. 454-460.

- Özkan, M., 2011. Orta ve Batı Karadeniz Bölgesinde Yayılış Gösteren Bazı *Salvia L. (Lamiaceae)* Türleri Üzerinde Morfolojik, Anatomik ve Karyolojik Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Özkan, Z. C. ve Akbulut, S., 2004. Non-Wood Forest Products in The Black Sea Region, Non-Wood NEWS, Volume 11, p. 63.185.
- Özkan, Z. C. Ve Akbulut, S., 2005. Ladin Ormanlarındaki Önemli Bazı Şifalı Bitkiler, Ladin Sempozyumu, Bildiriler Kitabı I. Cilt, s. 26-34, 20-22 Ekim, Trabzon.
- Özsoy, N., Okyar, A., Arda Pirinççi, P., Can, A., Bolkent, Ş. ve Akev, N., 2013. Evaluation of *Smilax excelsa L.* Use in Experimentally Induced Nephrotoxicity, *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Dergisi*, 19 (5): 807-814.
- Öztiğ, F., 1971. Faydalı Bitkiler, Şirketi Mürettebiye Basımevi, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1673, Fen Fakültesi No: 107, İstanbul.
- Öztürk, M. ve Özçelik, M., 1991. Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri, Semih Ofset Basım Tesisleri, Ankara.
- Özyurt, M. S., 1992. Ekonomik Botanik, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Erciyes Üniversitesi Yayınları no: 47, Kayseri.
- Palabaş Uzun, S., Uzun, A. ve Akbulut, S., 2006. Trabzon ve Çevresi Zehirli Bitkileri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, 1. Uluslar Arası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 1-4 Kasım, Trabzon.
- Polat, R., 2010. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Redgwell, J. R. ve Turner, N. A., 1986. Pepino (*Solanum muricatum*): Chemical composition of ripe fruit, *J. Sci. Food Agric.*, 37: 1217-1222.
- Saday, H., 2009. Güzeloluk Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sadıkoglu, N., 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sağiroğlu, M., Arslantürk, A., Akdemir, Z. K. ve Turna, M., 2012. An ethnobotanical survey from Hayrat (Trabzon) and Kalkandere (Rize/Turkey), *Biological Diversity and Conservation*.
- Sami, N. S., 2007. İspirih (Razgrad-Bulgaristan) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Satıl, F., Akçiçek, E. ve Selvi, S., 2008. Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, *Biyolojik Bilimler Araştırma Dergisi*, 1 (1): 31- 36.

- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y. ve Malyer, H., 2006. Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006. *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 5: 171-203.
- Savran, A., Bağcı, Y. ve Kargioğlu, M., 2002. Gemerek (Sivas) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8(1).
- Seçmen, Ö. ve Öztürk, M. A., 2004. Bitki Ekolojisi, İzmir.
- Sevinç, Ö. S. ve Altan, Y., 1995. Demirci (Manisa) Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler, I. Spil Fen Bilimleri Kongresi, Manisa, s. 24-36.
- Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Goto, K. ve Ikeshiro, Y., 1991. Traditional Medicine in Turkey I. Folk Medicine in Northeast Anatolia, *Journal of Ethnopharmacology*, 35: 19-196.
- Sıralı, R. ve Deveci, M., 2002. Bal Arısı (*Apis mellifera* L.) için Önemli Olan Bitkilerin Trakya Bölgesinde İncelenmesi, *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 2(1):17-26.
- Stoyanov, N., 1982. Tıbbi Bitkilerimizi Değerlendirelim, Akgün Yayınevi, Yalova.
- Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E. ve Yıldırım, Ş., 2002. Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs, Eskişehir.
- Tabata, M., Sezik, E., Honda, G., Yeşilsada, E., Fukui, H., Goto, K. ve Ikeshiro Y., 1994. Traditional Medicine in Turkey III. Folk Medicine in East Anatolia, Van and Bitlis Provinces. *Int. J. Pharmacognosy*, (32) 1: 3-12.
- Tanker, N., Koyuncu, M. ve Çoşkun, M., 2004. Farmasötik Botanik, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, No: 88, Ankara.
- Tekin, S., 2011. Üzümlü (Erzincan) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Tetik, F., 2011. Malatya İlinin Etnobotanik Değeri Olan Bitkileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniveristesii Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Tonbul, S. ve Altan, Y., 1989. Elazığ Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler, *Fırat Üniversditesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3: s. 267-278.
- Trease, G. E. ve Evans, W. C., 2009. *Pharmacognosy*, 16th Ed., Oxford University Press, New York.
- Tuzlacı, E. ve Aymaz, P. E., 2001. Turkish Folk Medicinal Plants, Part IV: Fitoterapia, 72:323-343.
- Tuzlacı, E., 2002. Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler, Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 29-31 Mayıs.

- Tuzlacı, E., 2004. Baba Dağı (Muğla) Florası ve Fethiye Yöresinde Halkın Yararlandığı Bitkiler Hakkında Bir Ön Araştırma, XIV. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiri Kitabı, Eskişehir, s. 417-426.
- Tuzlacı, E., 2006. Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları, Alfa Yayınları, 1. Basım, Melisa Matbaacılık.
- Türkan, Ş., Malyer, H., Özaydın, S. ve Tümen, G., 2006. Ordu İli ve Çevresinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, *Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Isparta.
- Tütenocaklı, T., 2002. Ayvacık (Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Tütenocaklı, T., 2014. Yenice (Çanakkale) ve Çevresinde Tarımsal Bitki Biyoçeşitliliği ve Etnobotanik Araştırmalar, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- URL-1. <https://www.rtb.org.tr/tr/rize-ilceleri> (30 Ağustos 2018, 09:00).
- Uycan Saraç, D., 2013. Rize İli Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon.
- Uysal, G., 2008. Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Vural, G., 2008. Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- WHO Monographs on Medicinal Plants Commonly Used in the Newly Independent States (NIS), 2010. WHO Press, Geneva.
- Wichtl, M., 1994. (Ed. Bisset N.G) *Herbal Drugs*, Stuttgart, Medpharm.
- Yaldız, G., Yüksek, T. ve Şekeroğlu, N., 2010. Rize İli Florasında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Kullanım Alanları, III.Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 20-22 Mayıs, Cilt III, 1100-1114.
- Yaltırık, F. ve Efe, A., 1996. Otsu Bitkiler Sistematigi Ders Kitabı, İkinci Baskı, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Yayın No: 3940, Yayın No: 10, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul.
- Yaltırık, F. ve Efe, A., 1989. Otsu Bitkiler Sistematigi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Fakültesi, Yayın No 3568, Yayın No 13, İstanbul.
- Yapıcı, İ. Ü., Hoşgören, H. ve Savaş, Ö., 2009. Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12: s. 191-196.
- Yeşil, Y., 2007. Kürecik (Akçadağ/Malatya) Bucağında Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek

Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, E. ve Tülükoğlu, A., 2000. Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler, *Ekoloji (Çevre) Dergisi*, 36(9): 12-14.

Zeybek, B. ve Zeybek, U., 1994. Farmasötik Botanik, Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Yayın No: 2, Bornova, İzmir.

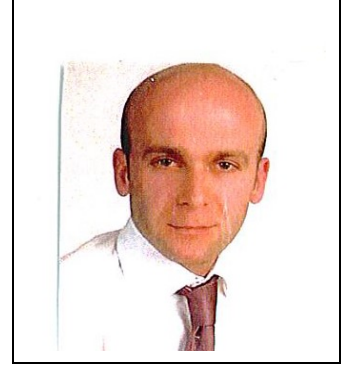
Zeybek, N., 1985. Farmasotik Botanik, Ege Üniversitesi Basımevi, Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, No: 1, İzmir.

Zeynalov, Y., 2008. İlaç Bitkiler Tarihi Gelişimi ve Kullanımları, Nd-Aden Yayıncılık, İstanbul.

Zor, M., 2013. Marmara Bölgesinde Satılan Ispanak, Marul ve Maydanozun Metal İçeriğinin Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KÖSE Mustafa
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1982 Akçaabat
Medeni hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce
Telefon : 0536 554 15 85
e-posta : m61kose@gmail.com

Eğitim

<u>Derece</u>	<u>Eğitim Birimi</u>	<u>Mezuniyet Tarihi</u>
Lisans	Orman Mühendisliği	2007

<u>Tez Yazım Şablonunun Alındığı</u>	<u>Karar Tarihi</u>	<u>Oturum No</u>	<u>Karar No</u>
Fen Bilimleri Enstitüsü Kurulu	21.04.2016	2016-5	1
Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Senatosu	11.05.2016	2016-4	6
<u>Tez Yazım Şablonunda Yapılan Değişikliklerin</u>	<u>Karar Tarihi</u>	<u>Oturum No</u>	<u>Karar No</u>
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu			